

UNIVERSITEIT GENT
FACULTEIT POLITIEKE EN SOCIALE WETENSCHAPPEN

**Netto Betaler of Netto Ontvanger:
Relevant voor de Scandinavische Lidstaten?**

Wetenschappelijke verhandeling

aantal woorden:
23.261

CHRISTOPHE GOVAERT

MASTERPROEF EU-STUDIES

PROMOTOR: PROF. DR. HENDRIK VOS

COMMISSARIS 1: LIESBETH TAVERNIERS

COMMISSARIS 2: EDITH VANDEN BRANDE

ACADEMIEJAAR 2009 - 2010

Netto Betaler of Netto Ontvanger: Relevant voor de Scandinavische Lidstaten?

ABSTRACT.

Door een opdeling te maken wat EU-lidstaten betalen en terugkrijgen van het Europese budget, worden ze gerangschikt op de breuklijn netto betaler – netto ontvanger. De bedoeling is te onderzoeken in welke mate deze breuklijn een invloed uitoefent op de Scandinavische lidstaten Finland, Denemarken en Zweden.

Via een literatuurstudie naar fiscale redistributie en euroscepticisme schatten we het belang in van de breuklijn, waar we als hypothese voor Denemarken en Zweden een groter belang verwachten dan voor Finland. Door empirisch onderzoek komen we tot de bevinding dat onze hypothese voor Finland overeenkomt met de praktijk, die van Denemarken niet, en die van Zweden gedeeltelijk. Dit verklaren we aan de hand van de *two-level game theory* en het verschil tussen het voeren van een rationalistisch of een constructivistisch discours. Hier vinden we dat Denemarken als rationalist de sterkste positie heeft tijdens intergouvernementele onderhandelingen, hoewel ze niet het meeste bijdraagt. Finland die meer het constructivistisch pad volgt staat zeer zwak tijdens onderhandelingen en haar invloed op de Europese integratie is volgens ons dan ook miniem. Zweden vormt een moeilijker geval, waar zowel rationalistische als constructivistische argumenten te vinden zijn, waardoor Zweden haar positie moeilijker in te schatten valt. Het wijst erop dat de constructivistische elementen in Zweden haar macht tijdens onderhandelingen aantast.

Het gevoerde onderzoek is van belang omdat het ons een goed zicht levert op hoe de Scandinavische lidstaten omgaan met hun bijdrage tot het EU-budget, en belangrijker, welke ontwikkelingen we in de toekomst kunnen verwachten.

Govaert Christophe
Universiteit Gent
2009-2010

INHOUDSTAFEL.

ABSTRACT.....	2
INHOUDSTAFEL.....	3
LIJST VAN GRAFIEKEN.....	5
LIJST VAN TABELLEN.....	6
I. INLEIDING.....	7
II. ONDERZOEKSVRAAG.....	10
II.I Actoren: Één Scandinavisch pot nat?.....	10
II.II Tijds kader.....	13
II.III Methode.....	14
III. LITERATUURSTUDIE: SCANDINAVISCH GELD EN EUROSCEPTICISME.....	18
III.I Scandinavië en fiscale redistributie.....	18
III.II Euroscepticisme: inleidende begrippen.....	19
III.II.i Denemarken: pragmatisch euroscepticisme.....	24
III.II.ii Finland: veiligheid, cultuur en verschuivende identiteiten.....	26
III.II.iii Zweden: neutraliteit en welvaart.....	28
III.II.iv Evaluatie: wat verwachten we?.....	30
IV. EMPIRISCH ONDERZOEK.....	32
IV.I Finland.....	32
IV.I.i Netto betaler – netto ontvanger: evolutie.....	32
IV.I.ii Publieke opinie: Eurobarometer.....	33
IV.I.iii Politieke partijen: Chapel Hill Expert Surveys en Masterenquête.....	37
IV.I.iv Nationale regering: inbreuken op transponentie.....	40
IV.II Denemarken.....	42
IV.II.i Netto betaler – netto ontvanger: evolutie.....	42
IV.II.ii Publieke opinie: Eurobarometer.....	43
IV.II.iii Politieke partijen: Chapel Hill Expert Surveys en Masterenquête.....	46
IV.II.iv Nationale regering: inbreuken op transponentie.....	49
IV.III Zweden.....	51
IV.III.i Netto betaler – netto ontvanger: evolutie.....	51
IV.III.ii Publieke opinie: Eurobarometer.....	51
IV.III.iii Politieke partijen: Chapel Hill Expert Surveys en Masterenquête.....	54
IV.III.iv Nationale regering: inbreuken op transponentie.....	56
IV.IV Overzicht.....	58

V.	THEORETISCHE ANALYSE.....	59
V.I	Directe invloed van de breuklijn	59
V.I.i	Finland: no hot issue.....	59
V.I.ii	Denemarken: wel belang maar geen directe invloed.....	61
V.I.iii	Zweden: onderling verdeeld	63
V.II	Indirecte invloed: intergouvernementele onderhandelingen	64
V.II.ii	Finland: constructivistische eurolover.....	69
V.II.iii	Denemarken: rationalisme all the way	72
V.II.iv	Zweden: de constructivistische rationalist	75
VI.	BESLUIT	79
VII.	BIBLIOGRAFIE	83
Bijlage I:	Codering Chapel Hill Expert Surveys	89
Bijlage II:	Masterenquête	91

LIJST VAN GRAFIEKEN.

Grafiek 1:	Faire bijdrage tot EU-budget.	p. 19
Grafiek 2:	Finland – eurobarometer.	p. 34
Grafiek 3:	Finland – eurooptimisten/bijdrage EU-budget(€).	p. 35
Grafiek 4:	Finland – eurosceptici/bijdrage EU-budget(€).	p. 36
Grafiek 5:	Finland – inbreuken transponentie/bijdrage EU-budget(€).	p. 41
Grafiek 6:	Finland – inbreuken transponentie/bijdrage EU-budget(%).	p. 41
Grafiek 7:	Denemarken – eurobarometer.	p. 44
Grafiek 8:	Denemarken – eurooptimisten/bijdrage EU-budget(€).	p. 45
Grafiek 9:	Denemarken – eurosceptici/bijdrage EU-budget(€).	p. 46
Grafiek 10:	Denemarken – inbreuken transponentie/bijdrage EU-budget(€).	p. 49
Grafiek 11:	Denemarken – inbreuken transponentie/bijdrage EU-budget(%).	p. 50
Grafiek 12:	Zweden – eurobarometer.	p. 52
Grafiek 13:	Zweden – eurooptimisten/bijdrage EU-budget(€).	p. 53
Grafiek 14:	Zweden – eurosceptici/bijdrage EU-budget(€).	p. 54
Grafiek 15:	Zweden – inbreuken transponentie/bijdrage EU-budget(€).	p. 57
Grafiek 16:	Zweden – inbreuken transponentie/bijdrage EU-budget(%).	p. 57

LIJST VAN TABELLEN.

Tabel 1:	Gini-coëfficiënt voor EU-lidstaten.	p. 12
Tabel 2:	Finland – netto betaler/netto ontvanger: evolutie.	p. 32
Tabel 3:	Finland – resultaten eurobarometer.	p. 33
Tabel 4:	Finland – Chapel Hill Expert Surveys.	p. 38
Tabel 5:	Finland – inbreuken op transponentie (1997-2008).	p. 40
Tabel 6:	Denemarken – netto betaler/netto ontvanger: evolutie.	p. 42
Tabel 7:	Denemarken – resultaten eurobarometer.	p. 43
Tabel 8:	Denemarken – Chapel Hill Expert Surveys.	p. 47
Tabel 9:	Denemarken – inbreuken op transponentie (1997-2008).	p. 49
Tabel 10:	Zweden – netto betaler/netto ontvanger: evolutie.	p. 51
Tabel 11:	Zweden – resultaten eurobarometer.	p. 52
Tabel 12:	Zweden – Chapel Hill Expert Surveys.	p. 55
Tabel 13:	Zweden – inbreuken op transponentie (1997-2008).	p. 56
Tabel 14:	Overzicht hypothese-empirie.	p. 58
Tabel 15:	Partijdiscipline Scandinavische lidstaten.	p. 70
Tabel 16:	Win-set van Finland.	p. 71
Tabel 17:	Win-set van Denemarken.	p. 73
Tabel 18:	Win-set van Zweden.	p. 76

I. INLEIDING

Wanneer we het hebben over de Europese begroting, spreken we over ongeveer 1% van het bruto nationaal product van alle lidstaten samen, wat overeenkomt met een 120-tal miljard euro op jaarbasis (Vos, 2008b). De Europese Commissie (2007) noemt dit budget zowel groot in absolute cijfers, als klein wanneer zij wordt uitgedrukt als een percentage van de totale overheidsuitgaven in de EU, en was de oorzaak van periodieke politieke crises. Omdat nationale parlementen en politici hun bijdrage tot de Europese begroting nog altijd zien als ‘hun geld’, is volgens Laffan (1997) het budget dan ook een zaak van *high politics*, waar nationale schatkisten nauwlettend een oog houden op hun positie op de ‘*budgetary league table*’, en spreekt hij ook over ‘*the power of the purse*’.

Eén van de belangrijkste redenen waarom de Europese begroting bestaat, is als een mechanisme van redistributie om middelen te transfereren van de rijkere naar de armere lidstaten (Shackleton, 1990). Door het analyseren van de input en de output van de Europese begroting, kan men dan ook een goed overzicht verkrijgen van wat een lidstaat betaalt, en hoeveel het ook terugkrijgt van Europa. Hierdoor bekomt men dan ook een tweedeling tussen de lidstaten met enerzijds de netto betalende, zij die meer betalen dan ontvangen, en anderzijds de netto ontvangers, zij die meer ontvangen dan betalen. Lidstaten hebben dan ook de neiging om de begroting in termen van winst en verlies te bekijken en ook Wallace & Wallace (2005, p. 192) bemerken dat “*the camps of net contributors and net beneficiaries are more pronounced than ever*”. Om het belang hiervan nog eens te benadrukken, verwijzen we tevens naar de ‘*juste retour*’-problematiek, namelijk het feit dat lidstaten minstens evenveel willen krijgen of men erin gestopt heeft (Laffan, 1997). Zo is er een correctie op de begroting ingevoerd ten voordele van het Verenigd Koninkrijk, die anders – volgens hen dan toch – veel te veel moest bijdragen tot de Europese begroting. Eveneens het feit dat de Duitse bijdrage die van de Fransen en Britten samen overtreft, zorgt voor de nodige frustraties.

Vandaag de dag bestaan de inkomsten van de begroting vooral uit een klein stukje van het BTW dat de lidstaten doorstorten, de douanerechten en landbouwheffingen en een bepaald percentage van het BNP van de lidstaten (Vos, 2008b). Deze laatste inkomstenbron vormt ongeveer 70% van de Europese middelen. Wanneer we de uitgaven bekijken, zijn er naast de kleinere uitgavenposten, zoals wetenschappelijk onderzoek, administratie, ..., vooral twee

beleidsdomeinen die het grootste deel van het budget opslorpen, namelijk het gemeenschappelijk landbouwbeleid en het sociaal cohesiefonds.

Het opstellen van de begroting is voornamelijk een intergouvernementeel project, waar de macht van de lidstaten overduidelijk is. Wallace & Wallace (2005) nuanceren dit enerzijds door de sterker wordende rol van het Europees parlement als budgettaire autoriteit en machtige bewaker over de implementatie van het budget te vermelden, maar blijven anderzijds de ministers van buitenlandse zaken en de staats- en regeringsleiders nog altijd beschouwen als centraal in de besluitvorming. Dit systeem van meerjarige budgetplanning, in gebruik sinds 1988 met de invoer van het eerste financieel perspectief Delors I, steunt op twee pillaren (Lindner, 2005). Enerzijds is er het financieel perspectief zelf, een meerjarenbudgetplan die de maximum jaarlijkse uitgave vastlegt voor de specifieke beleidsdomeinen. Deze komt er op voorstel van de Commissie, wordt onderhandeld tussen de Raad en het Europees Parlement, maar uiteindelijk goedgekeurd en aanvaard door enkel en alleen de Raad. Anderzijds heeft men het interinstitutioneel akkoord tussen Commissie, Raad en Parlement die de legitimatie vormt van het financieel meerjarenplan. Eveneens bleef de jaarlijkse begroting bestaan, waardoor sindsdien nog altijd op jaarlijkse basis kleine veranderingen doorgevoerd konden worden aan het budget, maar dit enkel binnen het kader en de marges van het meerjarenplan.

Onderhandelingen over het vastleggen van het financieel meerjarenplan zorgen meestal voor de nodige fricties tussen de verschillende lidstaten. Pelkmans (2006, p. 412) verwijst naar de moeilijke onderhandelingen in 2005 die volgens hem gingen “[...] *precisely about these ceilings, the main categories of spending under that ceiling and, not least, about who pays into EU revenue both on a gross and a net basis*”. Blair (2006, p. 47) ziet de reden hiervoor in het feit dat “[d]isputes over the funding of the budget have often proved to be the most contentious in the EU, with member state government often unwilling to give ground because of their concern over the possible backlash from their domestic electorate”.

Zoals aangetoond, halen deze *budgetary battles* gemakkelijk de media en wordt er de nodige aandacht aan geschonken. De aandacht blijft echter slechts beperkt tot deze kernmomenten, en eens de onderhandelingen over het financieel kader er op zitten, wordt de breuklijn netto betaler – netto ontvanger nogal verwaarloosd. Wij proberen hier dus een stap verder te gaan, namelijk trachten de invloed te onderzoeken van de al genoemde breuklijn netto betaler – netto ontvanger op de houding van de lidstaten ten opzichte van het Europese project. Of om het in Carrubba (2001, p. 149) zijn woorden te zeggen: “*Membership in the EU also might*

matter to a party because of EU budget transfers. These transfers add wealth to the economies of the net recipients and remove wealth from the economies of the net contributors. Thus, recipients may have an additional incentive to support integration, while net contributors may have an additional incentive to oppose it.”

In het volgende deel gaan we iets dieper in op onze onderzoeksvraag qua inhoud en methodiek. We legitimeren de keuzes gemaakt in deze masterproef door uit te wijden over de actoren, het tijds kader en de gebruikte methodiek.

In deel III vangen we aan met een literatuurstudie. Enerzijds bekijken we de situatie op vlak van fiscale redistributie voor de Scandinavische lidstaten, anderzijds concentreren we ons op de literatuur beschikbaar over euroscepticisme, zowel algemeen als meer toegepast op de Scandinavische lidstaten afzonderlijk, rekening houdende met hun specifieke historische ontwikkeling en hun toetreding tot de EU. Op basis van deze literatuurstudie zullen we per lidstaat tot een hypothese komen of de breuklijn netto betaler – netto ontvanger al dan niet een invloed zal hebben.

In het vierde deel toetsen we deze hypothesen, en dit op drie niveaus. Eerst onderzoeken we de invloed op de publieke opinie aan de hand van de enquêtes van de eurobarometer. Ten tweede onderzoeken we de invloed op de nationale politieke partijen, dit aan de hand van de Chapel Hill Expert Surveys ('99, '02, '06), aangevuld met een zelf gevoerde enquête ('10). Ten derde onderzoeken we de invloed op de nationale regering. We vertrekken hier van de stelling dat een grotere bijdrage zal leiden tot meer euroscepticisme en dit zich zal vertalen in een grotere terughoudendheid om Europese wetgeving in nationale wetgeving om te zetten. Hoewel deze redenering niet altijd blijkt te kloppen in de praktijk – we verwijzen hier naar het Verenigd Koninkrijk die als grote euroscepticus toch een zeer goede reputatie heeft op het implementeren van Europese wetgeving – vormt dit wel het meest logische uitgangspunt. Op het einde van dit deel volgt een overzicht in tabelvorm op welke vlakken de gestelde hypothesen overeenkomen met de empirische resultaten.

In het vijfde deel pogen we een theoretisch kader aan te reiken om onze resultaten te analyseren en te verklaren. Enerzijds bekijken we wat we hier zullen noemen de directe invloed van de breuklijn. Dit is de invloed die de breuklijn direct zal hebben in de praktijk en we dus kunnen waarnemen in onze empirische resultaten. We pogen deze directe link te verklaren aan de hand van de informatie waarover we beschikken dankzij onze literatuurstudie. Doch zullen we

zien dat dit niet altijd een verklaring zal kunnen bieden. Daarom gaan we daarna over tot een analyse van de indirecte invloed van de breuklijn. Dit is de invloed die de breuklijn zal hebben op de lidstaten, maar niet direct merkbaar zal zijn in onze empirische resultaten. We maken hier gretig gebruik van de *two-level game theory* van Robert Putnam en zetten het belang van het voeren van een rationalistisch of een constructivistisch discours op de voorgrond, om zo een analyse te maken van de potentiële macht van de lidstaten tijdens intergouvernementele onderhandelingen en het mogelijke neutraliserende effect hiervan op de directe invloed van de breuklijn.

In het zesde en laatste deel komt onze conclusie aan bod en formuleren we enkele volgens ons interessante voorstellen voor verder onderzoek in dit domein van politiekwetenschappelijk onderzoek.

II. ONDERZOEKSVRAAG

II.I Actoren: Één Scandinavisch pot nat?

Voor ons onderzoek hebben we er expliciet voor gekozen ons te beperken tot de Scandinavische lidstaten van de Europese Unie, zijnde Finland, Denemarken en Zweden. Dit heeft zowel zijn praktische als inhoudelijke redenen. Omwille van het feit dat we hier bezig zijn met een masterproef die qua onderzoekstijd beperkt is, is het onmogelijk om elke lidstaat bij ons onderzoek te betrekken. Hiervoor zouden we simpelweg geen tijd genoeg voor hebben, vandaar onze praktische overweging om ons te beperken tot drie lidstaten.

Inhoudelijk gezien hebben we deze drie lidstaten uiteraard niet zomaar *at random* gekozen. Er wordt namelijk heel vaak gesproken over dé Scandinavische lidstaten, zonder dat er vaak een onderscheid gemaakt wordt tussen de drie landen. Men heeft het over de noordelijke *free-riders*, terwijl men geen rekening houdt met de verschillende historische achtergrond van de drie lidstaten. Hoewel er inderdaad gelijkenissen zijn tussen de verschillende Scandinavische lidstaten, moeten we er ons van weerhouden ze allemaal over dezelfde boeg te gooien. Hansen & Wæver (2002) leggen de nadruk op de verschillende industrieën van de Scandinavische lidstaten, het feit dat het kleine staten zijn (behalve Zweden die een uitzondering kan vormen), ze tot het Noord-Europese continent behoren (behalve een deel van Denemarken), welvaartstaten alsook

natiestaten zijn met een hoge graad van etnische homogeniteit en eveneens op het discours dat een nadruk legt op de culturele, politieke en morele verbondenheid van het Noorden. Arter (1999, p.3) stelt dat de Noordse staten voornamelijk post-industriële, dienstengebaseerde economieën zijn en dat *“through the windows of both the past and the late 1990s – it is clear that the Nordic states have been linked by geography, history and common linguistic bonds and that out of this admixture there has emerged a common identity and sense of belonging to the north.”*

Een belangrijk kenmerk dat alle Scandinavische lidstaten delen, is hun Noords regeringsmodel. Hier vatten we kort samen wat dit systeem precies inhoudt (Arter, 1999).

- 1) Dominante of numeriek sterke sociaaldemocratische partijen die nauw samenwerken met de syndicale federaties. Sociaaldemocratische partijen zijn, bijna zonder uitzonderingen, steeds de grootste partijen geweest en als gevolg steeds lid geweest van de regering.
- 2) Een gematigd en werkend meerpartijensysteem. Scandinavische partijen zijn er steeds in geslaagd op een effectieve manier samen te werken, zowel in de regering als met de oppositie, om tot een beleid te komen.
- 3) Een consensuele in plaats van een conflicterende aanpak van beleidsvorming, vooral als een gevolg van het feit dat oppositiepartijen voldoende kansen krijgen om te participeren aan de deliberaties en voorbereidingen van politieke beslissingen.
- 4) Uitgebreide en regelmatige consultaties met drukingsgroepen en specialisten ter zake ten voordele van de beleidsvorming (neocorporatisme).
- 5) Een gecentraliseerd systeem van CAO-onderhandelingen, gegroeid uit historische akkoorden tussen arbeid en kapitaal.
- 6) Een actieve rol voor de staat in de regulering van de markt en in het voorzien van sociale bescherming.
- 7) De personalisatie van de relaties tussen de politieke elite, ten gevolge van kleine bureaucratieën, die leiden tot een pragmatische aanpak en *‘win some, lose some’* compromissen.

Ook op vlak van beleidsvorming worden de Scandinavische lidstaten gekenmerkt door enkele typische aspecten. We verwijzen hier naar het bekende Anton model van beleidsformulering in Zweden, dat ook grotendeels doorgetrokken kan worden naar de andere Scandinavische lidstaten (Anton, 1969; Arter, 1999). Zweden haar manier van beleidsvorming wordt gekarakteriseerd door een enorm uitgebreide en open overlegstructuur, waar alle niveaus

van bestuur en belangengroepen betrokken worden. Met als gevolg dat “*distinctions between “national”, “country” or “local” politics have little practical significance, [...], and the distinction between “public” and “private” policy is all but meaningless.*” (Anton, 1969) Eveneens is het systeem van besluitvorming zeer rationeel. Politici bestaan voornamelijk uit een actiegeoriënteerde elite, die van mening zijn dat politici er zijn om dingen te verwezenlijken, niet om te praten over de dingen die ze zouden kunnen verwezenlijken. De inherente drang om tot een consensus te komen vormt een ander typisch aspect. De Zweedse elite heeft een natuurlijke afkeer van open onenigheid. Dit alles heeft tot gevolg dat men tot een besluitvormingsmechanisme komt “*which never seems rash, abrupt, irrational, or indeed, exciting.*” (Anton, 1969) Hoewel dit model reeds vanuit 1969 dateert en de Zweedse politiek al veel verandert is, is Arter (1999) van mening dat er aan bovengenoemde karakteristieken nog niet veel afbreuk gedaan is.

Een ander belangrijk gegeven vormt de sociale zekerheid in de Scandinavische lidstaten. De uitbouw en het onderhoud van de welvaartstaat is dan ook een centraal aandachtspunt in de Noordse politiek. We geven hier een kort overzicht wat deze Scandinavische welvaartstaat exact inhoudt, waar we opnieuw Arter (1999) volgen.

- 1) Sociale rechten gebaseerd op burgerschap, met universalisme als basisprincipe van de welvaardedistributie.
- 2) De publieke sector als kernspeler in het tegemoetkomen van basisbehoeften; het is de verantwoordelijkheid van de staat om haar burgers van basisdiensten te voorzien.
- 3) Een uitgebreid sociaal beleid. De zogenaamde “*womb to tomb, cradle to grave*” bescherming.
- 4) Een publiek monopolie op het voorzien van sociaal beleid gefinancierd door belastingen. Zo zijn de belastingen in de Scandinavische lidstaten een stuk hoger dan het Europees gemiddelde.
- 5) Een sterke inkomensherverdeling. (zie tabel met Gini-coëfficiënten)
- 6) Gelijkheid als een expliciete doelstelling.

Countries	1995	2000	2005
AT	27	24	26
BE	29	30	28
DK	22	21	24
FI		24	26
FR	29	28	28
DE	29	25	28
EL	35	33	33
IE	33	30	32
IT	33	29	33
LU	29	26	26
NL	29	25	27
PT	37	36	41
SE		24	23
UK	32	32	
EU-15			30

Tabel 1: Gini-coëfficiënt voor EU-lidstaten.

Bron: Eurofound: *Monitoring quality of life in Europe (2007)*

De toetreding van Zweden en Finland in 1995 als aanvulling op de toetreding van Denemarken in 1973 heeft er wel voor gezorgd dat de Europese Unie een Scandinavische dimensie gekregen heeft, met meer nadruk op het sociale aspect (Arter, 1999). De Finse minister voor Europese zaken, Ole Norrback, verwoordde het in 1997 dan ook zo: *“the aim of the northern dimension is to advance such basic European values as human rights, democracy, the rule of law, the market economy and welfare, as well as a high level of employment and increased commercial and economic co-operation in a socially and environmentally sustainable manner.”* (geciteerd in: Arter, 1999, p. 345)

De keuze voor deze drie lidstaten, laat ons dus toe om tijdens ons onderzoek zowel de gelijkenissen als de verschillen in de Scandinavische regio in de verf te zetten, en net als Olesen (2000, p. 147) is het ons doel *“[...] to highlight and explain similarities as well as dissimilarities in the Nordic approach”*. Of we dan ook van een eensluidende en coherente Scandinavische aanpak kunnen spreken in dit domein, zal uitvoerig aan bod komen in deze masterproef.

II.II Tijds kader

Om de drie Scandinavische lidstaten ook onderling met elkaar te kunnen vergelijken, moeten we dus rekening houden met de datum waarop ze tot de Europese Unie toegetreden zijn. Denemarken trad toe in 1973, terwijl Zweden en Finland pas in 1995 toetraden. Dit beperkt ons er toe slechts de periode vanaf 1995 te onderzoeken, het tijdstip waarop alle drie de lidstaten effectief lid waren van de Europese Unie, en dus ook voor de Europese begroting mee betaalden. Voor ons onderzoek moeten we echter ook praktische overwegingen in rekening houden, namelijk de beschikbaarheid van de gegevens. Zowel het begin- als het eindpunt van ons onderzoek wordt in deze zin beperkt door de financiële rapporten van de Europese Commissie. We hebben ‘slechts’ betrouwbare informatie gevonden voor de netto betaler/netto ontvangerpositie van de betrokken lidstaten voor de periode 1997-2008, waardoor ons onderzoek een tijds kader van 12 jaar omvat. In bijzonder voor ons onderzoek in verband met de publieke opinie, zullen we ons onderzoek moeten beperken tot april 2004, aangezien dit de laatste beschikbare resultaten zijn voor de eurobarometer.

Dit tijds kader brengt ons in contact met drie verschillende financiële perspectieven. We beginnen met het pakket Delors II (periode 1993-1999) waar men het budget liet stijgen met 22%, tot een limiet van 1,2% van het Europese BNP (Blair, 2006). De periode 2000-2006 wordt

behandeld door het pakket ‘Agenda 2000’, waar het budget steeg met 15,9% tot een limiet van 1,27% van het Europese BNP, en uiteindelijk de periode 2007-2013 waarvoor beslist werd het plafond terug te dringen tot 1,045% van het Europese BNP.

II.III Methode

** Literatuurstudie*

We beginnen het eigenlijke onderzoek van deze masterproef met een literatuurstudie waar we dieper ingaan op de concepten ‘fiscale redistributie’ en ‘euroscepticisme’. Na een algemene inleiding op de basisbeginselen van euroscepticisme gaan we specifiek in op de literatuur beschikbaar in verband met de attitude van de bovengenoemde Scandinavische lidstaten ten opzichte van het Europese integratieproject, waar we ook hun politiekinstitutionele situatie eens van dichtbij gaan bekijken. We zijn immers van mening dat we, alvorens aan ons empirisch gedeelte te beginnen, een voldoende inzicht nodig hebben in de gang van zaken van deze lidstaten. Eveneens zal deze literatuurstudie ons al een goed beeld geven van hoe de verschillende Scandinavische lidstaten ten opzichte van de Europese begroting staan – of toch zouden moeten staan. We zullen op dit punt in ons onderzoek in staat zijn om voor elke Scandinavische lidstaat een hypothese te vormen op basis van onze literatuurstudie of de breuklijn netto betaler – netto ontvanger wel dan niet een invloed zou moeten hebben. We grijpen dan uiteraard terug naar deze literatuurstudie om de empirische bevindingen te verklaren.

** Empirisch onderzoek – toetsings- én exploratief onderzoek.*

Het vierde deel omvat het empirisch gedeelte van deze masterproef. Dit is zowel een toetsingsonderzoek, waar we de hypothesen geformuleerd in het tweede deel zullen toetsen, alsook een exploratief onderzoek, waardoor we aan de hand van de gevonden resultaten een theoretisch model zullen kunnen ontwikkelen om te verklaren hoe de betrokken lidstaten omgaan met de breuklijn netto betaler – netto ontvanger. De gehanteerde methode zal een kwalitatieve analyse zijn van de beschikbare gegevens uitgetekend in grafieken via het programma excell, die we zullen kaderen in een historisch perspectief. We merken hier graag al op dat, in tegenstelling tot de grafieken, de gebruikte gegevens waarmee we deze grafieken geconstrueerd hebben, niet van ons origineel zijn. Het onderzoek voeren we op drie verschillende niveaus, waar de bijdrage van de verschillende lidstaten uitgedrukt in het percentage van hun BNP of in absolute cijfers de onafhankelijke variabele voorstelt. De afhankelijke variabelen zijn de resultaten van verscheidene

eurobarometerondervragingen, de resultaten van de Chapel Hill Expert Surveys en de inbreuken van de lidstaten op de transponering van EU-wetgeving¹.

De enquêtes van de eurobarometer moeten ons in staat stellen de invloed te onderzoeken van de breuklijn op de publieke opinie, terwijl de Chapel Hill Expert Surveys ons zullen vertellen of er een invloed is op de nationale partijen. Deze Chapel Hill Expert Surveys, onder leiding van Liesbet Hooghe, zijn een uitgebreid expertenonderzoek naar de attitude van nationale politieke partijen uit heel de Europese Unie ten opzichte van de Europese Unie en al haar deelfacetten (Hooghe, Bakker, Brigevich, De Vries, Edwards, Marks et al., 2008; Steenbergen en Marks, 2007)². Het is vanzelfsprekend dat we ons enkel zullen concentreren op de gegevens voor Finland, Denemarken en Zweden en hun attitude ten opzichte van EU-lidmaatschap/integratie. Om de verschillende lidstaten te kunnen vergelijken met elkaar, hebben we enkele mathematische bewerkingen moeten uitvoeren met de beschikbare cijfergegevens. Deze bewerkingen worden later in de masterproef grondig uitgelegd en doen volgens ons geen afbreuk aan de representatieve waarde van de cijfergegevens.

Om te onderzoeken welke de invloed is op de publieke opinie, doen we dit aan de hand van de eurobarometer, meer bepaald aan de hand van de vraag:

Generally speaking, do you think that (your country's) membership of the European Community (Common Market) is ...?
Answers:
<ul style="list-style-type: none">
▪ A good thing
▪ A bad thing
▪ Neither good nor bad
▪ DK
<i>Bron: http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/subquestion_en.cfm</i>

Als de breuklijn een invloed zal hebben op de publieke opinie, zullen we bij lidstaten die veel bijdragen tot de Europese begroting, een meer eurosceptischer publiek aantreffen. We onderzoeken in bijzonder de groep die EU-lidmaatschap als goed omschreef (die we gemakshalve de eurooptimisten noemen) en de groep die EU-lidmaatschap als slecht omschreef (die we de eurosceptici noemen).

¹ Hiermee worden de zogenaamde 'infringements' bedoeld, de verscheidene wettelijke procedures die opgestart worden tegen een lidstaat voor het niet of incorrect omzetten van Europese wetgeving in nationale wetgeving.

² Te vinden op http://www.unc.edu/~hooghe/data_pp.php

Om het nationale standpunt te onderzoeken, houden we dus rekening met zowel een top-down als een bottom-up benadering. Bottom-up, via de eurobarometer, in de zin dat partijen zullen rekening houden met en hun standpunten aanpassen aan de mening van de kiezers, en deze laatste dus als bron aanzien worden van de positie van de verscheidene partijen (Hooghe, 2007). Top-down, via de Chapel Hill Expert Surveys, in de zin dat partijen gezien worden als een bron van informatie voor stemmers, waar de preferenties van de stemmers dus gevormd worden door de nationale partijen. De keuze voor de Chapel Hill Expert Surveys, en bijvoorbeeld niet voor het Party Manifesto Project, laat ons toe een meer heldere kijk te verkrijgen door geen rekening te hoeven houden met nabije verkiezingen (Steenbergen, Edwards & De Vries, 2007). Deze twee benaderingen moeten echter niet apart gezien worden, maar zijn twee kanten van dezelfde medaille. Steenbergen, Edwards & De Vries (2007, p. 32) tonen dit in hun onderzoek ook aan via een *dual-process model* dat er bewijs is van een “*mutual reinforcement between the two types of cuing process. [...] Mass-elite linkages run in both directions*”.

Om ons onderzoek nog meer legitimiteit te verschaffen, onderzoeken we daarna ook of de breuklijn een invloed heeft op de nationale regeringen en parlementen. Hoewel we reeds de attitude van de verschillende politieke partijen en de publieke opinie zullen onderzocht hebben, is dit geen garantie om de conclusies op regeringsniveau door te trekken. Aangezien verschillende politieke partijen met verschillende standpunten een eensgezind standpunt ten opzichte van de EU moeten formuleren, is het geheel dus niet gelijk aan de som der afzonderlijke delen. Staats- en regeringsleiders nemen een enorm belangrijke positie in het Europese integratieproces, in bijzonder in het opstellen van het meerjarige financieel kader, en krijgen dan ook hun mandaat van de nationale regeringen, waardoor het belang van dit facet van ons onderzoek aangetoond is. Hiervoor vertrekken we van de stelling dat, als de breuklijn een invloed zou hebben, lidstaten die meer betalen, diens nationale regering en parlement sceptischer zou staan ten opzichte van Europa en minder geneigd zou zijn om Europese wetgeving in nationale wetgeving om te zetten. We zouden dus meer inbreuken moeten vaststellen, de zogenaamde *infringements*, en verwachten dus een positieve correlatie tussen de bijdrage tot de EU-begroting enerzijds, en het aantal inbreuken anderzijds, waar we geen onderscheid maken tussen welke soort inbreuk. Opnieuw merken we op dat we er ons goed van bewust zijn dat deze these niet altijd klopt in de praktijk, doch vormt dit wel het meest logische uitgangspunt voor ons onderzoek. Onze informatie halen we uit het ‘*annual report on monitoring the application of community law*’ van de EU³ (Europese Commissie, 2009).

---

³ Te vinden op http://ec.europa.eu/community_law/infringements/infringements_annual_report_en.htm

Wanneer we de invloed van de breuklijn onderzoeken, kunnen we ons ook vragen stellen bij de mogelijke invloed van andere economische variabelen. Gegevens zoals de economische groei, inflatie, nationaal begrotingstekort,... kunnen een invloed hebben op de wijze waarop de Scandinavische landen staan ten opzichte van de Europese begroting. Onderzoek heeft echter uitgewezen dat de economische evaluatie door de bevolking zwakker is in meerpartijssystemen (waar we in ons geval mee te maken hebben) dan in tweepartijssystemen (Mattila, 1996). Hoewel de economie van belang is voor de Scandinavische bevolking, is er echter *“no support for the idea that evaluation is stronger in times of economic decline than in times of economic growth”* (Mattila, 1996, p. 594). Voor ons onderzoek kunnen we dan ook gemakshalve de economische variabelen als constant beschouwen en hoeven we er geen rekening mee te houden.

* *Theoretische analyse.*

In het vijfde deel van ons onderzoek, zullen we een zicht hebben in welke mate onze bevindingen van het empirisch onderzoek in overeenstemming zijn met wat we verwacht hadden na de literatuurstudie. Of onze voorgestelde hypotheses voortkomend uit de literatuurstudie dan wel of niet bevestigd worden door het empirisch onderzoek, zal hier duidelijk geëvalueerd worden en gepoogd theoretisch verklaard te worden. Zoals reeds eerder aangehaald, bekijken we eerst de directe invloed van de breuklijn die we pogen te verklaren aan de hand van onze literatuurstudie, daarna gaan we over tot het vormen van een theoretisch model aan de hand van de *two-level game theory* en de tweedeling tussen rationalisme en constructivisme om een poging te ondernemen te verklaren waarom en hoe bepaalde lidstaten hun positie op de breuklijn in hun voordeel kunnen laten spelen en hun macht tijdens intergouvernementele onderhandelingen maximaliseren om er ten volle voordelen uit te halen om zo de breuklijn op nationaal niveau te neutraliseren, en waarom en hoe andere lidstaten hier niet in slagen.

III. LITERATUURSTUDIE: SCANDINAVISCH GELD EN EUROSCEPTICISME

III.I Scandinavië en fiscale redistributie

Volgens Richter (2008) is de discussie omtrent de individuele netto financiële positie ten opzichte van het Europese budget sterker dan ooit. In de periode 1997-2006 had de groep van grote netto-betalers (Nederland, Duitsland, Zweden en Oostenrijk) een gemiddeld deficit vis-à-vis het EU-budget tot 0,35% van hun BNP. Voor de groep van kleine netto-betalers (Denemarken, Frankrijk, Finland en Italië) is dat slechts 0,08%, wat echter niet wegneemt dat vanaf 2013 de impact van de uitbreidingsgolven van 2004 en 2007 voelbaar zullen worden en de groep van kleine netto-betalers aanzienlijk meer zullen moeten bijdragen tot het Europese budget.

Wanneer we de uitgaven bekijken, zien we dat het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid vooral Ierland, Griekenland, Denemarken, Nederland, België en Frankrijk voordelen opgeleverd heeft, ten nadele van Portugal, Spanje, het VK, Zweden en Finland, terwijl de Structuurfondsen een herverdeling van de welvaart teweegbrengen ten voordele van de armere lidstaten (De La Fuente & Doménech, 2001). Ministers zullen de Raadszittingen dan ook vervoegen met de bedoeling zo veel mogelijk uit het budget te halen voor hun eigen land.

Hervormingen van het EU-budget, zoals de invoering van een systeem van fiscaal federalisme⁴ of waar inkomsten en uitgaven gebaseerd zouden worden op het gemiddelde per capita in de EU-lidstaten (Richter, 2008), staan nog veraf of zijn quasi onbespreekbaar.

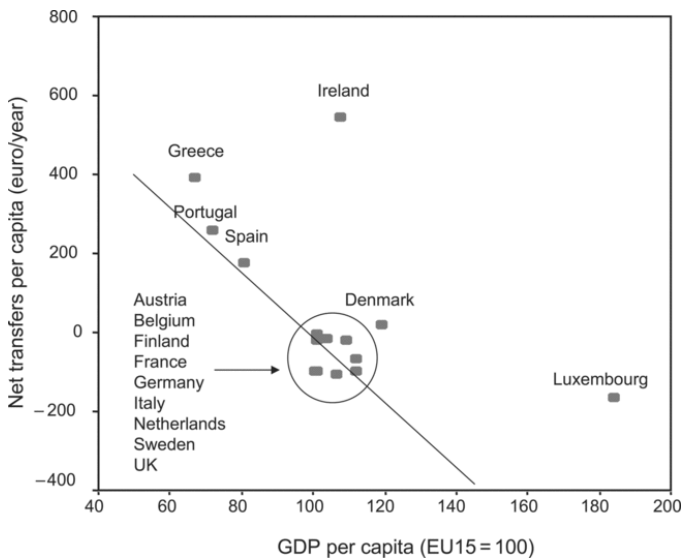
Welke lidstaat wat betaalt en terugkrijgt, kan men uit drie theoretische standpunten verklaren (Mattila, 2004). Ten eerste de *'theory of economic needs'* die uitgaat van de welvaart van de lidstaten, met andere woorden, hoe armer een lidstaat, hoe meer ze krijgt van het Europese budget. Ten tweede is er de *'national costs/benefits theory'*. Volgens dit standpunt betekende het openen van de EU-markten voor vrije competitie voor sommige lidstaten extra kosten, terwijl meer export-geörienteerde landen de voordelen kregen. Fiscale transfers worden dan gebruikt als *side-payments* om de toestemming en medewerking te kopen van de lidstaten die verliezen ervaren door het voeren van een markliberaliserend beleid. Het laatste theoretische standpunt is

---

⁴ Zie ook: Govaert, C. (2009). *Economie en politiek hand in hand: fiscaal federalisme als integratietheorie*. Paper geschreven in kader van het vak 'Theorie van de Europese integratie' (Orbie, J. – Universiteit Gent).

die van de 'vote trading theory', dat voorspelt dat overgerepresenteerde lidstaten bevoordeeld zullen worden.

Verder empirisch onderzoek van Mattila (2006) toont echter aan dat fiscale herverdeling grotendeels verklaard wordt door enerzijds verschillen in de relatieve economische welvaart van de verschillende lidstaten, en anderzijds door het institutionele kader van de EU, dat systematisch kleinere lidstaten bevoordeelt. De volgende grafiek toont de bijdrage van de lidstaten tot het Europese budget in vergelijking met het bruto nationaal inkomen. De regressielijn kan hier als 'fair' gezien worden, waar men mee bedoelt dat lidstaten die van de regressielijn afwijken, te veel

of te weinig bijdragen tot het budget naargelang hun bruto nationaal inkomen zou impliceren. Wat vooral opvalt, en voor ons van groot belang zal zijn, is dat Denemarken boven deze regressielijn ligt, wat betekent dat Denemarken ofwel te weinig bijdraagt tot het Europese budget, ofwel veel te veel terugkrijgt.

Grafiek 1: faire bijdrage tot EU-budget
Bron: Mattila (2006)

III.II Euroscepticisme: inleidende begrippen

* *Wat is euroscepticisme?*

Om tot een definitie te komen van euroscepticisme, baseren we ons op twee werken. Enerzijds hebben we Sczcerbiak & Taggart (2003) die een onderscheid maken tussen zacht en hard euroscepticisme. Hard euroscepticisme komt volgens hen overeen met een principiële oppositie ten opzichte van de EU en Europese integratie, en kan gezien worden bij partijen die vinden dat hun land zich zou moeten terugtrekken uit de EU of een beleid zou moeten voeren tegen het hele project van de Europese integratie. Zacht euroscepticisme daarentegen omvat geen principiële oppositie tegen Europese integratie of EU-lidmaatschap, maar wel een uitdrukking

van een kwalitatieve oppositie tegen één of meerdere beleidsdomeinen van de EU omdat ze het gevoel hebben dat hun nationaal belang tekortgedaan wordt.

Op deze definitie kwam kritiek van Kopecky & Mudde (2002) die ze uitbreidden tot een tweestage onderscheid waar men zich de vragen stelt hoe een partij zich stelt ten opzichte van het principe van supranationaliteit en Europese integratie en hoe een partij zich stelt ten opzichte van de huidige koers van de EU. Zo komt men tot vier categorieën: ‘euroenthousiasten’ (pro integratie en huidige koers), ‘europragmatici’ (anti integratie, pro huidige koers), ‘eurosceptici’ (pro integratie, anti huidige koers) en ‘eurorejects’ (anti integratie en huidige koers).

* *Maastricht: voor en na.*

Terwijl de publieke opinie voor 1991 grotendeels overeenkwam met wat de literatuur voorspelde, namelijk een stijgende steun voor het Europese integratieproject naarmate de intra-Europese handel en de economische welvaart steeg, is dit vanaf het verdrag van Maastricht niet meer het geval (Eichenberg & Russell, 2007). Sinds Maastricht is deze relatie verdwenen en spreekt men van een *post-Maastricht blues*, die volgens desbetreffende auteurs als een gevolg gezien kan worden van ofwel ‘te veel, veel te vroeg’, ‘buitenlands beleid en de frustraties van verdeeldheid’ of ‘EMU, de convergentiecriteria en budgettaire politiek’. De derde hypothese lijkt in hun onderzoek het best te passen met de werkelijkheid. Het bewijs suggereert dat de publieke opinie na Maastricht gevoeliger werd voor de inmenging van de Europese Unie in het nationaal budgettair beleid. Hoe groter de welvaartstaat, hoe sterker de tegenstand tegen inmenging in het sociale zekerheids- en gezondheidsbeleid. “*The conclusion seems clear: Europeans want to protect social programs from EU harmonization, and Maastricht raised fears about these programs.*” (Eichenberg & Russell, 2007, p. 143) Hier verwijzen we ook opnieuw naar de hoge mate van ontwikkeling van de Scandinavische sociale zekerheidsstelsels, die zoals later in ons onderzoek zal blijken, een belangrijke rol zal spelen.

Men kan in die zin dus spreken van een evolutie van een permissieve consensus naar een bedwingende dissensus: “*In 1985 the public could be ignored; in 2005 this was no longer an option.*” (Hooghe & Marks, 2009, p. 9) Nationale regeringen moeten sindsdien meer belang hechten aan de impact van Europese beslissingen op hun eigen land, daarbij ook rekening houdend met de publieke opinie. Vanuit dit *Multi-level governance*-perspectief wordt de onafhankelijke macht van de politieke elite dus omzeild door een goedgestructureerde publieke opinie.

Down & Wilson (2008) nuanceren dit enigszins en benadrukken dat hoewel het niveau van consensus door Maastricht gedaald is, deze in de periode na Maastricht echter hoger is dan het geval was in de jaren 1970. Dit neemt niet weg dat er in vele lidstaten eurosceptische facties ontstaan zijn en dat voor maar weinig partijen Europese integratie niet of slechts weinig van belang is. Ze besluiten dat in het algemeen over de hele Europese Unie de publieke opinie er één was van stijgende consensus voor Maastricht; een sterke, eenmalige daling in steun tussen 1991 en 1992; gevolgd door geen significante veranderingen in de post-Maastricht periode. Dus hoewel er sinds Maastricht meer kansen ontstaan zijn voor eurosceptische partijen, enerzijds door de dalende consensus en anderzijds doordat de bevolking meer geëngageerd is, toont dit onderzoek aan dat het politieke terrein niet veel gunstiger geworden is voor deze partijen om electoraal door te breken.

Crespy & Verschueren (2009) argumenteren dat het verdrag van Maastricht eerder een kwalitatieve dan een kwantitatieve impact had op de steun voor de EU. Zoals reeds gezegd, steeg de tegenstand tegen de EU niet, maar wel het verschil in meningen omtrent de EU. Tegenstand tegen de EU wordt volgens deze auteurs gedefinieerd als manifestaties van vijandelijkheid tegenover één of meerdere aspecten van Europese integratie gezien als een bedreiging voor de eigen waarden. *“Resistances focus on the gap between actors’ perception of what the EU is and beliefs about what it should be.”* (Crespy & Verschueren, 2009, p.384)

Doorheen de periode 1945-2000 kunnen we alvast volgens Olesen (2000) drie basiskarakteristieken onderscheiden in de Scandinavische aanpak. Ten eerste is de noordse betrokkenheid met de Europese integratie veel intensiever geworden. Ten tweede merken we een hoge mate van continuïteit: desondanks het lidmaatschap blijft de noordse attitude er één van hoge en uitgesproken tegenzin. De derde karakteristiek is de steeds blijvende noodzaak om een individuele invulling te geven aan het Europese project, merkbaar aan hun individuele aanpak van de Europese Unie en de demarcatie tussen drie lidstaten, één niet-lidstaat (Noorwegen) en één kandidaat-lidstaat (IJsland).

We hebben hier nu wel duidelijk aangetoond dat de Europese Unie, en voornamelijk haar gevoerde politiek, van groot belang is voor de Scandinavische lidstaten. Onze keuze om de invloed te onderzoeken op het nationale niveau is bij deze gelegitimeerd, en zal uiteindelijk van groot belang zijn aangezien een groot deel van de Europese politiek nog altijd beslist wordt door de nationale regeringen, haar kiezers en haar nationale politici. In de gevallen waar we dus geen invloed zouden vinden van de breuklijn, zal dit dus niet te wijten zijn aan het feit dat de publieke

opinie of het nationale politieke niveau er niet mee bezig is, zo wijst de evolutie naar een bedwingende dissensus toch uit.

* *Actoren en drijfveren van euroscepticisme.*

Nu is het uiteraard van belang en zullen we iets dieper ingaan op wat dit euroscepticisme nu precies stuurt, zowel qua actoren als drijfveren. Hooghe (2007) is van mening dat attitudes gevormd worden door identiteitsvorming en economische belangen, en ze maakt een onderscheid tussen een *bottom-up* benadering, waar de stemmers de bron vormen voor de positionering van de partij, en een *top-down* benadering, waar partijen gezien worden als de bron van informatie voor hun kiezers. Hoe dan ook: *“The permissive consensus that shielded the machinery’s operators from accountability is not just under strain; it is broken.”* (Hooghe, 2007, p. 5) Steenbergen, Edwards en De Vries (2007) volgen deze redenering en stellen dat het een combinatie van beiden is, een mutuele versterking tussen de twee types.

Carrubba (2001) vormt één van de weinige uitzonderingen en legt de nadruk enkel op de electorale link; volgens zijn onderzoek is er duidelijk bewijs dat de publieke opinie het standpunt van de politici bepaalt.

Wat de drijfveren waren van de publieke opinie of de politieke partijen, was tot de vroege jaren 1990 duidelijk: macro-economische welvaart, waar de steun daalde bij inflatie en werkloosheid, en steeg bij economische groei (Hooghe & Marks, 2007). Sinds de Europese integratie van marktwerking naar beleidsvoering geëvolueerd is, levert ideologie de sleutel. Links-radicalen verzetten zich omdat ze de EU zien als een kapitalistisch project; rechts-radicalen omdat ze hun nationale soevereiniteit willen beschermen. Dit toonden ze reeds in vroeger onderzoek aan (Hooghe & Marks, 2002). Hun Hooghe-Marks model werd bevestigd: links steunt Europese integratie op vlak van het cohesiebeleid, sociaal beleid, werkgelegenheid, milieu en meer macht voor het Europees parlement, terwijl rechts marktintegratie steunt maar zich verzet tegen Europese regulatie. *“European politics is domestic politics by other means.”* (Hooghe & Marks, 2002, p. 985) Dit ligt ook in de lijn van onze keuze om geen rekening te moeten houden met economische variabelen, zoals eerder reeds vermeld.

De verklaring van euroscepticisme in termen van economische belangen en identiteit voor de publieke opinie, komt overeen met twee theoretische verklaringen, respectievelijk het utilitaire eigenbelangperspectief en het nationale identiteitsperspectief (De Vries & Van Kersbergen,

2007). Het utilitaire eigenbelangperspectief benadrukt dat Europese integratie aangemoedigd zal worden als het een netto economisch voordeel zal opleveren voor het individu, terwijl het nationale identiteitsperspectief stelt dat de mate van steun voor de Europese integratie zal afhangen van de mate waarin het individu zijn socio-culturele waarden bedreigd ziet. McLaren (2002) benadrukt het belang van socio-culturele waarden en stelt vast dat ‘culturele bedreiging’ een belangrijke factor vormt in de attitudevorming van individuen die veel te lang genegeerd werd. Antipathie ten opzichte van de EU gaat niet enkel over een zuivere kosten-batenanalyse, maar ook over angst en vijandigheid ten opzichte van andere culturen. Utilitaire verklaringen zijn inderdaad belangrijk om attitudes te voorspellen, maar de bedreiging voor de eigen cultuur heeft minstens een even sterke negatieve invloed op de steun voor het Europese project.

Voor politieke partijen, spelen volgens Szczerbiak & Taggart (2003) twee factoren een rol: hun ideologisch profiel en de gepercipieerde belangen van hun kiezerspubliek. Welke factor doorslaggevend is, hangt af van het type partij waar men mee te maken heeft. Een ‘*value-based goal-seeking*’ partij zal zich meer op het ideologische discours concentreren, terwijl een ‘*clientelistic, interest-based, office-seeking*’ partij een economische kosten-batenanalyse zal prefereren om te bekijken in welke mate Europese integratie haar kiezerspubliek ten goede komt.

Marks & Wilson (2000) geven dan weer de voorkeur aan een meer historische aanpak. Ze merken op dat variatie in partijpositionering op vlak van Europese integratie binnen politieke families veel kleiner is dan de variatie tussen verschillende landen. Vertrekkende van de theorie van sociale breuklijnen van Lipset en Rokkan uit 1967 waar de moderne Europese partijsystemen volgens hen gevormd werden door historische conflicten over natievorming, religie en klassen, aangevuld met cijfergegevens van het expertenonderzoek van Ray (1999) geven Marks en Wilson (2000) een mooi overzicht van de historisch gegroeide standpunten van de Scandinavische politieke partijen.

- De protestante partijen van Scandinavië zijn gegroeid vanuit een fundamentalistisch lutherse oppositie tegen de dominantie van de toen regerende elites en de *mainstream* lutherse kerk. Als gevolg kunnen deze partijen niet ingedeeld worden in de klassieke christendemocratische familie, waar een affiniteit voor supranationalisme ingebakken zit. Scandinavische christendemocratische partijen tonen dus een afkeer voor centralisering en dus ook over het algemeen een anti-Europees standpunt.
- Voor sociaaldemocratische partijen hangt het af van het niveau van ontwikkeling van de nationale sociaaldemocratie, de kosten die economische integratie met zich meebrengt en

het vooruitzicht op een Euro-Keynesiaanse koers. Hoe sterker de welvaartstaat op nationaal niveau uitgebouwd is, hoe groter de tegenstand – of angst – voor Europese integratie zal zijn. Echter, eens men ervan overtuigd werd dat EU-lidmaatschap niet meer ongedaan gemaakt kon worden, werden deze partijen grote voorstander van diepere integratie, om zo het niveau van sociale welvaart via de EU in de volledige Unie te verhogen. Dit zien we in sterke mate bij de Zweedse en Finse sociaaldemocraten.

- De liberale familie wordt onderverdeeld in drie subgroepen: liberaal-radicaal, liberaal-conservatief en liberaal-agrarisch. Terwijl de eerste twee groepen voornamelijk pro-Europees zijn, is de laatste groep, die we vooral in Scandinavië aantreffen, anti-Europees.
- Scandinavische conservatieve partijen hebben zichzelf voornamelijk gedefinieerd in links-rechtstermen. In deze landen werden conservatieve partijen ontnomen van hun sterke nationale basis op het platteland, met als resultaat dat links, en niet rechts, het meest succesvol was in het gebruik van nationale symbolen in hun socio-economisch programma.

We kunnen deze inleiding tot euroscepticisme besluiten met het standpunt van Sitter (2001) dat Euroscepticisme het product is van partijcompetitie, waar vooral in Scandinavië geen ontkomen is aan de impact van het Europese project op de nationale partijpolitiek. Euroscepticisme is dan ook geen *single issue*, maar een fenomeen met meerdere facetten en een veelheid aan ideologische en belangenstandpunten.

III.II.i Denemarken: pragmatisch euroscepticisme

Een egalitaire welvaartstaat gebaseerd op universele voordelen gefinancierd door relatief hoge belastingen, zorgde ervoor dat Denemarken minder geïnteresseerd was om soevereiniteit over te dragen aan het Europese niveau (Raunio, 2007). Gecombineerd met de protestantse politieke cultuur, staan concepten als natiestaat en soevereiniteit dan ook heel centraal.

Denemarken, als oudste EU-lid van de Scandinavische regio, wordt wel eens als een Euro-pragmaticus omschreven (Einhorn en Erfer, 2006). De economische dimensie is altijd primair geweest. Als een kleine, open economie met handel die zowat één derde van de nationale economie inhoudt, was toegang tot de eengemaakte Europese markt van groot belang. Vanaf de toetreding is het Deense parlement actief en onafhankelijk bezig met het beoordelen van het Europees economisch en politiek beleid. Het leidende neen-kamp bevindt zich in Denemarken

aan de linkerkant, vooral voortgedreven door een angst voor een verlies van hun welvaartstaat en hun soevereiniteit. Toch heeft Denemarken een sterke reputatie als het aankomt op het omzetten van Europese wetgeving in nationale wetgeving. De Deense bevolking wil dan ook graag concrete resultaten zien van de Europese Unie, en niet zomaar een abstracte Verenigde Staten van Europa.

Feit is dat de Europese politiek een belangrijk onderwerp vormt in de Deense nationale politiek, wat ook tot verscheidene *opt-outs* geleidt heeft en een sterke nationale anti-EU mobilisatie (Olesen, 2000). Men stelt dan ook vast dat Denemarken ten opzichte van het EU-beleid een meer reactieve dan proactieve en een meer defensieve dan offensieve houding aangenomen heeft in het behandelen van de integratieagenda. Deze *opt-outs*, vier in totaal, werden op de EU-top in Edinburgh (december, 1992) afgesproken en noemen dan ook de Edinburgh-uitzonderingen (Arter, 1999). Ze omvatten een uitzondering voor de eenheidsmunt, gemeenschappelijke defensie, EU burgerschap en samenwerking op vlak van justitie en binnenlandse zaken. Op een tweede Maastricht referendum op 18 mei 1993 werden deze goedgekeurd.

“Denmark’s EU-marriage remains a rocky one” (Friis, 2002, p. 379) en brengt voor de Denen een constante strijd met zich mee om een geschikte en geloofwaardige overeenstemming te vinden tussen hun nationale identiteit en het EU-project. *“There is no sign of the European issue disappearing from the Danish political agenda, and there are no signs that the battle will be over soon either: struggles over the concept of Europe, and Danish policy towards it are likely to continue at full force.”* (Hansen & Wæver, 2002, p. 81) Terwijl het ja-kamp vooral de economische voordelen ziet, is het nee-kamp overtuigd dat de Europese Unie een verlies van soevereiniteit inhoudt en bevat iedere constructie die verder gaat dan een Europa van de natiestaten een inherente bedreiging voor het Deense politieke discours. Deens lidmaatschap werd dan ook maar enkel mogelijk doordat het Verenigd Koninkrijk, de belangrijkste afzetmarkt voor Denemarken, besloot om toe te treden tot de Europese Unie (Arter, 1999).

Hoewel Denemarken nog altijd gekarakteriseerd wordt door sterke electorale steun voor eurosceptische partijen, hebben deze nog nooit deel gemaakt van de Deense regering (Raunio, 2007). Zowel gesitueerd aan de linker- als rechterkant, zijn hun redenen om zich te verzetten tegen de EU heel divers. Partijgedrag in Denemarken wordt dan ook voornamelijk omschreven als *vote-seeking*, waar partijen proberen hun stemaandeel te maximaliseren in verkiezingen.

Deens euroscepticisme komt ook tot uiting in het nationale parlement, die via een parlementaire overzichtscommissie (de Folketings markedsudvalg) een sterke vinger aan de poot houdt bij Europese besluitvorming (Pahre, 1997).

III.II.ii Finland: veiligheid, cultuur en verschuivende identiteiten

Finland, samen toegetreden tot de EU met Zweden in 1995, draagt overduidelijk de sporen van haar verleden. Onderdrukking en overheersing, verscheidene oorlogen, gespannen relaties met de Sovjetunie, meertaligheid, ... Finnen zijn dan ook trotser op wat ze bereikt hebben, in plaats van wie ze zijn, en dat kan een goede verklaring zijn waarom Finland vandaag naar een positie verschoven is van kernlidstaat (Olesen, 2000). De 'speciale relatie' met de Sovjetunie heeft voor Finland lange tijd de gedachte tot toetreding geblokkeerd. Deze ervaring heeft Finland wel een pragmatische aanpak opgeleverd qua buitenlands beleid dat poogt een combinatie te vormen van een realistische aanvaarding van grootmachten met maximale vrijheid voor onafhankelijke manoeuvreerruimte.

De Finnen hebben dan ook een meer positieve kijk op het Europese supranationalisme omdat deze de belangen van kleinere lidstaten ook beschermt (Jungar, 2002). Meerderheidsstemming is dan ook altijd al een prioriteit geweest voor Finland.

Finland wordt ook beschouwd als een modelstudent in de Europese Unie (Kinnunen & Raunio, 2006). Haar gewoonte van normnaleving, investeringen om met Europese decreten om te gaan en het unitaire karakter van het land waardoor ze geen nood heeft om subnationale actoren te betrekken bij de nationale besluitvorming, zorgt ervoor dat Finland één van de beste lidstaten is op vlak van het omzetten van Europese in nationale wetgeving en dat "*Finns are more papal than the pope and follow legislation to the dot*". (Kinnunen & Raunio, 2006, p. 287)

Perti Joenniemi (2002) in Hansen & Wæver (2002) ziet in Finland, sinds haar drang om zich los te koppelen van Rusland, de strijd tussen twee identiteiten: Herder en Hegel. Finland als Hegeliaans project betekent dat het primaire doel van een natie is om een staat te vormen om haar levensvatbaarheid te testen in competitie met soortgelijke entiteiten in de interstatelijke arena. Dit concept wordt vooral gekenmerkt door Finland haar relatie met Rusland. Finland als Herderiaans project betekent dat de natie niet als een politiek project ontstaan is, maar op een culturele basis

met de nadruk op taal, een competente administratie, ontwikkeling en economische vooruitgang. Finland's ontwikkeling wordt dan ook gezien als een evolutie van een zachte Herderiaanse *Kulturnation*, naar een Hegeliaanse *Staatsnation*, tot uiteindelijk een meer gesofisticeerde configuratie van beiden. Deze verschillende beelden van identiteit zorgden voor verschillende interpretaties van het nationale belang, waardoor Finland meer beweegruimte kreeg aangezien de identiteit van de natie niet snel bedreigd werd. Discussies omtrent identiteit hebben dan ook niet vaak centraal gestaan in de Finse politiek, of toch zeker niet op een negatieve manier.

Dit zorgt ervoor dat Finland een lage graad van partij-gebaseerd euroscepticisme heeft, waar partijcompetitie en leiderschap de sterkste factoren zijn (Johansson & Raunio, 2001; Raunio, 2008). Hoewel in hoge mate gefragmenteerd, bestaat de kern van het Finse partijstelsel uit drie partijen: de Sociaaldemocratische partij (SDP), de agrarisch/liberale Centruumpartij (KESK) en de conservatieve Nationale Coalitie (KOK), die samen tussen de 57 en 68 procent behalen. De twee anti-EU partijen (Vrij Finland en Alternatief voor de EU) haalden samen 2,7% in de verkiezingen van 1996, maar participeerden niet in de verkiezingen van 1999 noch hebben ze enige vertegenwoordiging in de *Eduskunta*, het Finse parlement. De derde eurosceptische partij is de Communistische partij (SKP) en heeft eveneens geen vertegenwoordigers in de *Eduskunta*.

In 1995 kwam een coalitie van vijf partijen in de regering: SDP, Nationale Coalitie, de Linkse Alliantie, de Zweedse Volkspartij en de Groene Liga (www.vn.fi). Deze zogenaamde 'regenboogregering' hernieuwde haar mandaat in 1999. In de periode 2003-2007 waren er twee regeringen bestaande uit de Centruumpartij, de Sociaaldemocraten en de Zweedse Volkspartij; sinds 2007 is er een regeringscoalitie tussen de Centruumpartij, de Nationale Coalitie, de Zweedse Volkspartij en de Groene Liga.

Deze *mainstream* partijen zijn grotendeels pro-Europees ten gevolge van de Finse consensuele stijl van politiek en het systeem om een nationaal integratiebeleid te vormen (Raunio, 2002). Wanneer een voorstel grote gevolgen lijkt te hebben voor het nationale niveau, wordt dit op het hoogste politieke niveau besproken in Finland, namelijk in het kabinet van het EU-comité. Doordat de factoren die ertoe geleid hebben dat Finland lid geworden is van de EU – handelsafhankelijkheid, veiligheidsbelangen en Finland's positie versterken in het westen – grotendeels onveranderlijk gebleven zijn, lijken er geen grote veranderingen te komen in de Finse politiek ten opzichte van de EU. Finse partijen zijn redelijk sterk pro-Europees, desalniettemin zonder het concept van een federaal Europa te aanvaarden. Van de grootste partijen, is

euroscepticisme het sterkst aanwezig in de Centruumpartij.

Eurosceptische partijen in Finland blijven dan ook grotendeels gemarginaliseerd en de Finse politieke partijen worden omschreven als *office-seekers* die hun controle proberen te maximaliseren om voordelen te bekomen uit het deel uitmaken van de regering (Raunio, 2007).

III.II.iii Zweden: neutraliteit en welvaart

Eveneens lid sinds 1995, is Zweden altijd al als de afkerige Europeaan omschreven (Jungar, 2002). Een grote mate van euroscepticisme door Zweden haar voorkeur voor intergouvernementalisme, vooral om haar soevereiniteit te beschermen, heeft er maar net voor gezorgd dat Zweden het Europese lidmaatschap aanvaard heeft. Een toetreding tot de Europese Monetaire Unie (EMU) is nog steeds een brug te ver. Het lidmaatschap van Zweden is gebaseerd op het referendum van 1994, waar 52,3% ja en 46,8% nee gestemd had (Petersson, 2004). De overige 0,9% stemde blanco. De ja-kant benadrukte de voordelen van het exporteren van hun industrie en economische groei. De nee-kant zag nadelen in de hoge kosten van het lidmaatschap. Deze nipte overwinning zorgde voor een zeer ambivalente houding ten opzichte van de Europese Unie. Nationale soevereiniteit is daardoor enorm belangrijk en de Zweedse Eerste Minister is dan ook tevreden zolang hij maar directe en informele toegang heeft tot zijn collega's in de Europese Raad. Desalniettemin nuanceert Arter (1999) dit concept van de 'afkerige Europeaan' door te wijzen op de *de facto* micro-integratie gebaseerd op intergouvernementele coöperatie en vooruitgang op een sectorale basis sinds 1996.

Voor Zweden was toetreding tot de EU lange tijd incompatibel met Zweedse neutraliteit (Olesen, 2000). Neutraliteit werd aanzien als één van de pijlers van de Zweedse welvaartstaat, de "*Folkhemmet*". Lidmaatschap wordt dan ook grotendeels beoordeeld door economische en persoonlijke financiële voordelen vis-à-vis een verlies van soevereiniteit. (Eliasson, 2006). Het grote belang dat Zweden aan deze neutraliteit hecht, komt er vooral omwille van historische redenen (Sunnus, 2004). Aangezien Zweden nooit veel met oorlog en vernieling te maken heeft gehad, spreekt de EU als vredesproject hen niet aan. "*Being Swedish is being neutral.*" (Eliasson, 2006, p. 254) Voor Zweden zijn soevereiniteit, neutraliteit en Zweeds dus slechts synoniemen van elkaar.

*“Sweden is the land of heroes
never to be the wretched home of slaves
and he who forgets that to be born in Sweden is to be born free
his name should forever be hidden in darkness”*

(Gyllenborg, 1759 geciteerd in Trägårdh, 2002)

Een ander aspect van de Zweedse attitude ten opzichte van de EU, wordt gevormd door hun positief nationaal zelfbeeld (Sunnus, 2004). Zweden zien zichzelf als speciaal, meer liberaal, socialer en gewoonweg beter dan de rest van Europa. Hun Noordse waarden worden als superieur aanzien, en dit als gevolg van hun goed ontwikkeld systeem van sociale zekerheid. Ze zien Europa dan ook als een externe kracht die gaten schiet in de muren van hun Zweedse huis. Het aanvaarden van Europese soevereiniteit betekent in die zin een *race to the bottom* op vlak van sociale zekerheid, iets wat niet in overeenstemming is met hun diepgewortelde passie voor het egalitaire individualisme.

Zweden blijft dan ook één van de meest eurosceptische landen. Hun ideologie, die de nadruk legt op sociale gelijkheid en individuele autonomie, heeft er echter wel voor gezorgd dat Zweden zichzelf de taak opgelegd heeft deze Rouseauliaanse waarden te verspreiden over de hele Unie, een soort van *“Holy Mission to spread the Good Message of Swedish Social Democracy to the World.”* (Trägårdh, 2002). Deze noodzaak om te leiden door het goede voorbeeld te geven, samen met het afwijzen van de amorele *realpolitik*, heeft als gevolg dat Zweden enorm kritisch blijft ten opzichte van de Europese Unie, het sociale beleid in bijzonder.

Johansson & Raunio (2001) zien de publieke opinie en fractiestrijd als sterkste factoren in het Zweedse politieke landschap. Europese kwesties vormen dan ook een belangrijk punt van discussie en heeft zelfs voor een nieuwe breuklijn gevormd. Twee van de zeven partijen vertegenwoordigd in het Zweedse parlement, de Linkse Partij en de Groenen, zijn expliciet tegen de Europese Unie en ijveren voor het beëindigen van het lidmaatschap. Hoewel de Sociaaldemocraten en de Centruumpartij intern verdeeld zijn, is hun officieel standpunt dat ze voor lidmaatschap zijn zolang de nadruk gelegd wordt op intergouvernementele samenwerking. De Conservatieven en de Christendemocratische Partij zijn voorstander, hoewel ze toch hun ongerustheid uiten over het feit dat de vrije markt beknot kan worden door een teveel aan

politieke controle en bureaucratische regulatie vanuit Brussel. Enkel de Liberalen zijn openlijk voorstander van een meer federaal Europa.

In de periode 1994-2006 zien we dat de sociaaldemocraten het voortouw nemen, terwijl de verkiezingen van 2006 een centrumrechtse alliantie aan de macht gebracht heeft (www.riksdagen.se).

Raunio (2007) omschrijft de Zweedse politieke partijen, net als de Deense, als *vote-seeking*, waar het aandeel stemmen dat ze kunnen halen in verkiezingen het belangrijkste is voor hen.

Als het aankomt op het evalueren van Europese wetgeving heeft Miles (2005) het zowel over horizontale (tussen Zweedse nationale instellingen onderling) als over verticale samenwerking (tussen nationale en supranationale instellingen). Kernspelers hierin zijn het parlementair adviescomité van EU-zaken en de verschillende parlementaire commissies die alle wetgeving (en dus ook Europese wetgeving) van dichtbij volgen wanneer het met hun beleidsdomein te maken heeft. De grootste beslissingsbevoegdheid ligt echter bij de Eerste Minister en diens kabinet.

III.II.iv Evaluatie: wat verwachten we?

Na deze literatuurstudie kunnen we vaststellen dat er op vlak van Europees lidmaatschap, allesbehalve sprake is van een Scandinavische eenheid. Hoewel deze drie staten bepaalde karakteristieken delen op politiek-institutioneel vlak (nadruk op sociale zekerheid, Scandinavisch model van beleidsvorming,...), heeft elk land haar eigen redenen om lid te zijn van de EU en een specifieke aanpak met het Europese integratieproces. Men kan dus moeilijk spreken van één noordse benadering van het EU-probleem.

Finland, een kleine netto betaler, is lid geworden voornamelijk vanuit veiligheidsoverwegingen, met name haar relaties met Rusland. Eveneens identiteitsvorming is een belangrijke variabele. Economie, daarentegen, niet zo zeer. Finnen behoren tot de grootste voorstanders van EU-lidmaatschap, en een kleine bijdrage tot de EU-begroting zal daar volgens ons niet veel in veranderen. We verwachten dan ook geen directe, significante invloed op de

attitude ten opzichte van EU-lidmaatschap in overeenstemming met de grootte van hun bijdrage tot het EU-budget.

Hypothese 1: De breuklijn netto betaler – netto ontvanger zal geen invloed uitoefenen op de attitude van Finland ten opzichte van de EU.

De toetreding van Denemarken is er dan weer gekomen enkel en alleen omwille van harde economische belangen, namelijk de dreiging hun belangrijkste afzetmarkt, het Verenigd Koninkrijk te verliezen. Economie is dan ook een belangrijk aspect voor de Denen en hun bijdrage tot het EU-budget zal volgens ons dan ook een invloed uitoefenen – direct of indirect – op hun attitude ten opzichte van de EU.

Hypothese 2: De breuklijn netto betaler – netto ontvanger zal wel een invloed uitoefenen op de attitude van Denemarken ten opzichte van de EU.

Waarom Zweden precies lid geworden, blijft nog altijd een beetje een mysterie. Hun drang om neutraal te blijven en de angst om hun sociale zekerheid te verliezen, heeft er tot grote verrassing toch tot geleid dat een kleine meerderheid het EU-lidmaatschap aanvaard heeft. Dit heeft er echter tot geleid dat Zweden een zeer sceptische attitude aannemen tegen alles wat een EU-stempel draagt. Neem hierbij dat Zweden één van de grootste netto betalende landen is, zal onze inziens toch een invloed moeten hebben op hun attitude.

Hypothese 3: De breuklijn netto betaler – netto ontvanger zal wel een invloed uitoefenen op de attitude van Zweden ten opzichte van de EU.

IV. EMPIRISCH ONDERZOEK

IV.I Finland

IV.I.i Netto betaler – netto ontvanger: evolutie

Tabel 2: Finland – netto betaler/netto ontvanger: evolutie.

		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Beneficiary/Contributor	Ordinal ⁵	C	B	B	C	C	B	C	C	C	C	C	C	C	C
	Nominaal (miljoen €)	/	/	+ 30,1	- 105,1	- 199,5	+ 275,9	- 153,0	- 4,9	- 26,7	- 69,6	- 84,8	- 241,0	- 171,6	- 318,5
	Nominaal (%BNP)	/	/	+ 0,03	- 0,09	- 0,16	+ 0,21	- 0,11	- 0,00	- 0,02	- 0,05	- 0,05	- 0,14	- 0,10	- 0,17
Financieel meerjarenplan		<i>DELORS II (1993-1999)</i>					<i>AGENDA 2000 (2000-2006)</i>						<i>FIN. PERSP. 2007-2013</i>		

Bron: Europese Commissie (n.d)

Zoals u kunt merken, verschaffen de financiële rapporten ons de gegevens in twee vormen. Enerzijds wordt de bijdrage tot het EU-budget uitgedrukt in absolute cijfers, namelijk in miljoen euro, en anderzijds ook uitgedrukt in het percentage van het nationale BNP. Omdat het moeilijk te voorspellen is waar men meer rekening mee houdt, houden we met beide cijfergegevens rekening. Zo kan een bijdrage van 240 miljoen euro veel zijn, maar uitgedrukt in 0,14% van het nationale BNP valt dit plots wel nog mee. Een bedrag voorafgegaan door een plusteken betekent dat het land het bedrag krijgt van de Europese begroting, en dus een netto ontvanger vormt in dat jaar. Een bedrag voorafgegaan door een minteken betekent dat het land het bedrag moet betalen in de Europese begroting en dus een netto betaler vormt in dat jaar. Voor Finland zien we dat behalve voor de jaren 1996, 1997 en 2000, het steeds een netto betaler vormde en dus bijdroeg tot het Europese budget. Toch zijn deze bijdragen relatief klein, zo merken we uit het geringe aandeel dat de bijdragen vormen in het nationale BNP.

⁵ B = beneficiary (netto ontvanger); C = contributor (netto betaler).

IV.I.ii Publieke opinie: Eurobarometer

Generally speaking, do you think that (your country's) membership of the European Community (Common Market) is ...?

A good thing – A bad thing – Neither good nor bad – Don't know

Tabel 3: Finland – resultaten eurobarometer.

<u>periode</u>	<i>mei_1995</i>	<i>jan_1996</i>	<i>mei_1996</i>	<i>nov_1996</i>	<i>apr_1997</i>	<i>nov_1997</i>
<u>don't know</u>	8	4	6	7	7	4
<u>good thing</u>	51	44	37	39	37	39
<u>bad thing</u>	15	22	24	23	23	25
<u>neither good nor bad</u>	26	29	33	31	32	31
<u>totaal</u>	100	99	100	100	99	99

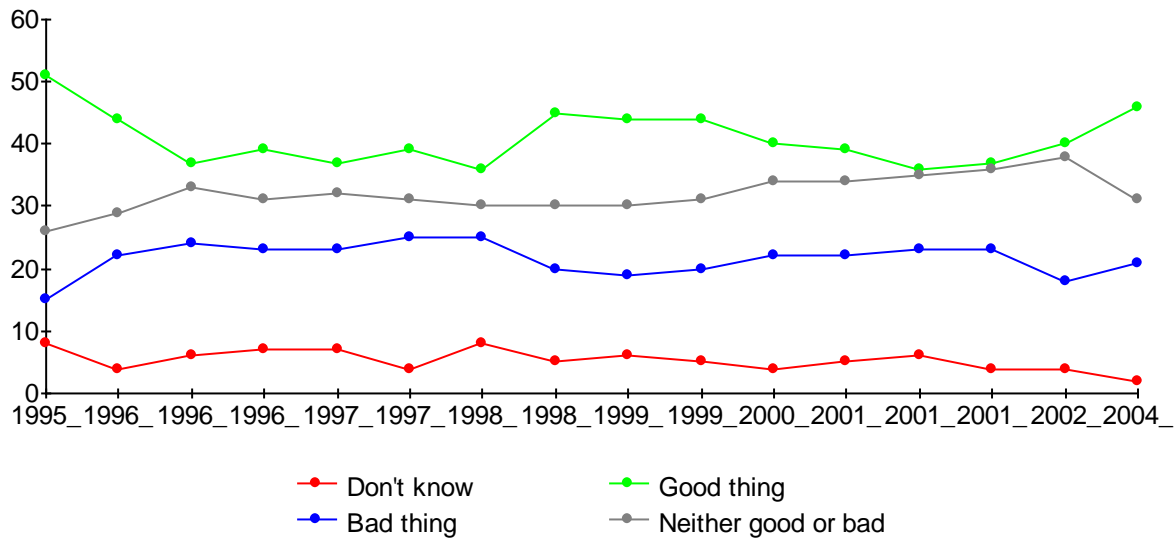
<u>periode</u>	<i>mei_1998</i>	<i>nov_1998</i>	<i>apr_1999</i>	<i>nov_1999</i>	<i>jun_00</i>	<i>jan_01</i>
<u>don't know</u>	8	5	6	5	4	5
<u>good thing</u>	36	45	44	44	40	39
<u>bad thing</u>	25	20	19	20	22	22
<u>neither good nor bad</u>	30	30	30	31	34	34
<u>totaal</u>	99	100	99	100	100	100

<u>periode</u>	<i>mei_01</i>	<i>nov_01</i>	<i>mei_02</i>	<i>apr_04</i>
<u>don't know</u>	6	4	4	2
<u>good thing</u>	36	37	40	46
<u>bad thing</u>	23	23	18	21
<u>neither good nor bad</u>	35	36	38	31
<u>totaal</u>	100	100	100	100

Bron: eurobarometer (2008).

De site van de eurobarometer verschaft ons gegevens van mei 1995 tot april 2004, wat een totaal van 16 metingen inhoudt. Voor het overzicht te behouden hebben we via het programma excell deze gegevens in grafieken verwerkt. Grafiek 2 toont de evolutie van de resultaten, grafieken 3 en 4 concentreren zich respectievelijk op het percentage dat lidmaatschap een goede zaak of een slechte zaak vond, uitgezet tegen de gegevens uit tabel 2, met andere woorden de bijdrage tot het EU-budget. Zowel uitgedrukt in absolute als relatieve cijfers verkregen we grotendeels dezelfde grafiek, waardoor we slechts de grafiek weergeven met de absolute cijfers. Om niet telkens de termen 'percentage dat EU-lidmaatschap positief beoordeelt' of 'percentage dat EU-lidmaatschap negatief beoordeelt' te moeten gebruiken, hebben we het respectievelijk over de eurooptimisten en de eurosceptici. Merk wel op dat deze termen dus niet dezelfde lading dekken als gebruikt door Szczerbiak & Taggart (2003) of Kopecky & Mudde (2002).

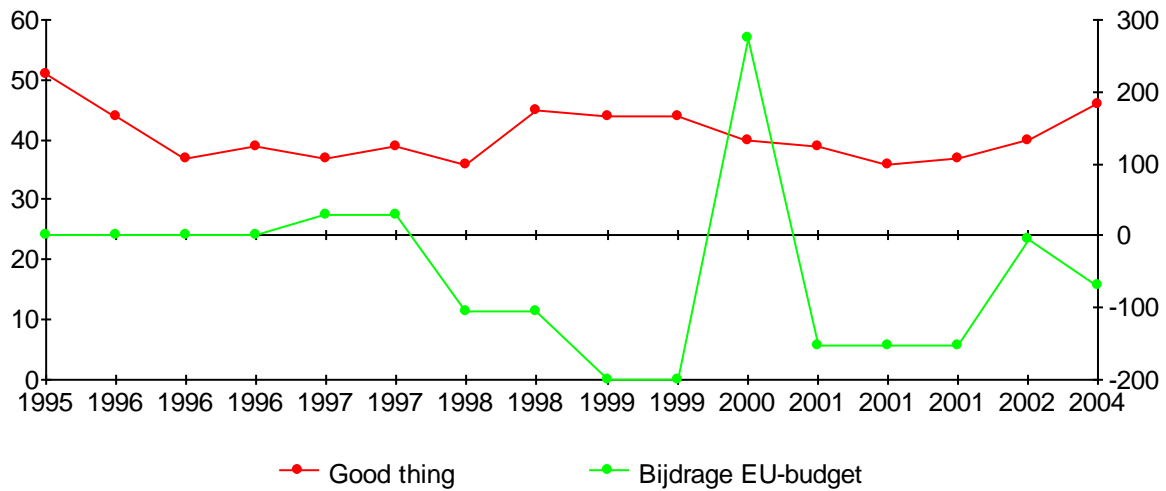
Grafiek 2: Finland - eurobarometer

Bron: Eurobarometer (2008).

Hier merken we drie belangrijke keerpunten op. Ten eerste is er vanaf 1995, net na de toetreding van Finland, een zekere euro-afkeer gekomen, wat zich vertaalt in een toename van het eurosceptische kamp, en een daling van het eurooptimistische kamp. Ten tweede zien we hierin een ommekeer in de periode 1998, waar men opnieuw een positievere attitude verkrijgt ten opzichte van EU-lidmaatschap. Volgens ons kunnen we dit verklaren door het feit dat Finland na enkele jaren van aanpassing, een evenwicht gevonden heeft tussen haar Herderiaanse en Hegeliaanse waarden, zoals boven reeds uitgelegd. Ten derde zien we naar de laatste meting toe in 2004 opnieuw een stijging in het aandeel dat lidmaatschap als positief beoordeelt. Dit is naar onze mening te verklaren door de toetreding van heel wat ex-Sovjetstaten in 2004, iets waar Finland grote voorstander van was, om haar veiligheidsbelangen ten opzichte van Rusland te vrijwaren. Op het eerste zicht is de attitude ten opzichte van Europa grotendeels te verklaren door andere factoren dan hetgeen Finland betaalt voor de EU. Grafieken 3 en 4 beamen dit.

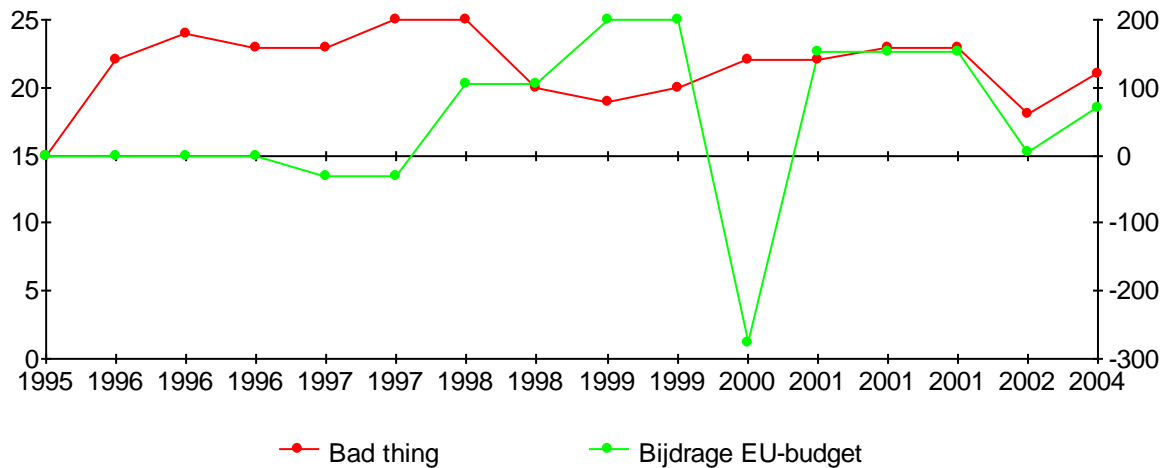
Grafiek 3: Finland – eurooptimisten/bijdrage EU-budget(€).

Bron: Eurobarometer (2008) en Europese Commissie (n.d.).

In de jaren 1996 en 1997 is Finland een netto ontvanger. Hoewel we geen gegevens hebben hoeveel Finland juist krijgt in 1996, zien we toch een daling van het percentage dat EU-lidmaatschap positief beoordeelt. Na 1997 wanneer Finland een netto betaler wordt, zien we overeenkomstig een daling in het percentage, wat kan wijzen dat de breuklijn een invloed had op de publieke opinie. Echter, eind 1998 blijkt deze invloed alweer volledig tenietgedaan te zijn door een sterke stijging in het percentage dat lidmaatschap positief beoordeelt. Het jaar 2000, waar Finland netto ontvanger was, heeft blijkbaar geen invloed gehad op dit deel van de publieke opinie. Over het algemeen kunnen we dus vaststellen dat de breuklijn geen significante invloed uitgeoefend heeft op het eurooptimistische kamp.

Grafiek 4: Finland – eurosceptici/bijdrage EU-budget(€).

Bron: Eurobarometer (2008) en Europese Commissie (n.d.).

Om de overeenkomst met het kamp dat EU-lidmaatschap als negatief beoordeelt te bekijken, hebben we het teken van de bijdrage tot het EU-budget omgedraaid. Een grotere bijdrage, wat oorspronkelijk met een minteken aangeduid werd, impliceert ook een toename van het percentage dat EU-lidmaatschap negatief beoordeelt. Door het teken om te draaien, en de bijdrage met een plusteken aan te duiden, is het duidelijker om op de grafiek te volgen en zal een stijging van de bijdrage tot het EU-budget ook een stijging in de rechte van de eurobarometer moeten impliceren, op voorwaarde dat de breuklijn een invloed uitoefent. In de praktijk zien we echter dat dit niet het geval is. De overgang in 2000 naar netto ontvanger heeft zelfs een stijging tot gevolg in de rechte van de eurobarometer. Enkel de periode 2001-2004 is in overeenstemming met de breuklijn. Een vermindering van de Finse bijdrage van 2001 naar 2002 heeft een daling tot gevolg in het percentage dat EU-lidmaatschap als negatief ervaart, terwijl een nieuwe stijging van de bijdrage in 2004, opnieuw een stijging inhoudt van het percentage dat EU-lidmaatschap als negatief ervaart. Het ontbreken van gegevens van de eurobarometer voor het jaar 2003 verzwakt het verband echter.

IV.I.iii Politieke partijen: Chapel Hill Expert Surveys en Masterenquête

We baseren ons hier op de resultaten van de Chapel Hill Expert Surveys (Hooghe et al., 2008; Steenbergen en Marks, 2007), waar we hier enkel de gegevens voor Finland beschouwen. We concentreren ons op de scores die de attitude ten opzichte van Europese integratie weergeven (POSITION en PRO/ANTI), evenals het belang van dit onderwerp binnen de nationale partij (SALIENCE) en de mate van interne discussie omtrent dit onderwerp (DISSENT). De volledige codering vindt u in Bijlage 1.

Aangezien er in de Chapel Hill Expert Surveys met verschillende schalen gewerkt wordt doorheen de drie onderzoeksreeksen, zijn we verplicht enige wiskundige berekeningen toe te passen om deze waarden met elkaar te kunnen vergelijken. We delen dus de waarden van Salience 1, Salience 2, Dissent 1, Dissent 2 en Dissent 3 door hun respectievelijke schaalverdeling. (Deze schaalverdeling staat uitgelegd in de codering van het onderzoek). Daarna passen we volgende formule toe:

$$= [\frac{(\text{POSITION} * \text{PRO/ANTI}) * \text{SALIENCE}_{st}}{\text{DISSENT}_{st}}]$$

Het subscript 'st' wijst op de gestandaardiseerde waarde, dus na aanpassing aan de respectievelijke schaalverdeling. De term POSITION*PRO/ANTI heeft ons de graad aan van hoe pro- of anti-Europees een partij is. Dit vermenigvuldigen we met de term SALIENCE, om zo rekening te houden met het belang van de EU voor de partij. Een partij die zeer pro-Europees is, maar hier geen belang aan hecht, zal dus geen invloed maken op het beleid. Dit delen we dan door de term DISSENT. Een partij die geteisterd wordt door veel intern conflict, zal meer moeite hebben om met krachtige standpunten in verband met de EU naar buiten te komen, en zal dus minder doorwegen op het nationale beleid. De uitkomst van deze berekening staat cursief in de laatste kolom van tabel 4. Om een vergelijking door te voeren, berekenen we daarna van deze gestandaardiseerde waarden telkens het gemiddelde per jaarperiode, wat ons dus drie gemiddelden verschaft, die een uitdrukking zijn van de mate waarin het nationale politieke landschap pro- of anti-Europees is. Deze methodiek zal ook voor Denemarken en Zweden gebruikt worden. Voor Finland merken we een evolutie van de gemiddelden van 20,83 – 36,77 – 55,18.

Tabel 4: Finland – Chapel Hill Expert Surveys.

Year	party	position	pro/anti	Salience 1	Salience 2	Dissent 1	Dissent 2	Dissent 3	Standaard
1999	SSD P	6,6	3	3,4		1,8			37,40
1999	KOK	7	3	3,4		1			71,40
1999	KESK	4	2	3,2		2,8			9,14
1999	VL	5	3	3		2,4			18,75
1999	PS	2	1	3		1,4			4,29
1999	RKP/ SFP	6,4	3	3,2		1,6			38,40
1999	VIHR	5,2	3	3		2,2			21,27
1999	SKL	2,6	1	2,8		2,2			3,31
1999	SEP/ EKA	2,5	1	2,75		1,5			4,58
1999	REM	4	2	3		1,75			13,71
1999	KIPU	2,5	1	2,75		1			6,88
2002	SDP	6,44	3		3,44		2,67		62,23
2002	KOK	6,67	3		3,11		2,33		66,77
2002	KESK	4,78	3		2,78		5,67		17,58
2002	VAS	4,44	2		2,67		5,11		11,60
2002	SFP	6,56	3		3,22		3		52,81
2002	VIHR	5,67	3		3,22		4,22		32,45
2002	SKL	3,89	2		2,56		3,56		13,99
2006	SDP	6,17	3		2,75			2,8	49,99
2006	KOK	6,67	3		3,25			1,03	173,63
2006	KESK	5,75	3		2,75			5	26,09
2006	VAS	4,5	2		2,45			4,64	13,07
2006	True Finns	1,64	1		3,64			0,55	29,85
2006	SFP	6,33	3		2,91			1,73	87,84
2006	VIHR	5,67	3		2,82			3,09	42,69
2006	KD	4	2		2,27			2,73	18,29

Bron: Hooghe et al. (2008).

Finland: Gemiddelde₁ = 20,83
 Gemiddelde₂ = 36,77
 Gemiddelde₃ = 55,18

In de periode 1999 (eerste ondervraging Chapel Hill Expert Surveys) was Finland een tamelijk grote netto betaler. Terwijl in het jaar 2000 en de jaren 1998-1999 Finland een netto ontvanger was. Deze mengelmoes zal volgens ons tot gevolg hebben dat de breuklijn tijdens deze periode nogal geneutraliseerd werd, waardoor we een tamelijk pro-Europees Finland verwachten. Dit uit zich in een gemiddelde van 20,83.

De periode 2002 (tweede ondervraging) was Finland een kleine netto betaler. Dit bleef zo ongeveer voor de volledige periode van het financieel perspectief Agenda 2000. We verwachten dan ook een tamelijk pro-Europees Finland. Dit uit zich in een gemiddelde van 36,77. Een stijging van 15,94 punten.

De periode 2006 (derde ondervraging) en volgend is de bijdrage van Finland groter geworden. We verwachten dus dat Finland haar pro-Europese attitude getemperd wordt. We vinden een gemiddelde van 55,18. Een stijging van 16,41 punten, wat dus een voortzetting is van de vorige periode en dus wijst dat de breuklijn geen directe invloed had op het Finse nationale politieke landschap.

Verder maken we ook gebruik van de resultaten van een kleinschalige enquête die we zelf gehouden hebben. Dit heeft ons de mogelijkheid gegeven de vragen expliciet te concentreren op het belang van de breuklijn. Een gedetailleerde uitwerking en werkmethode van de enquête vindt u in bijlage 2. Voor Finland hebben we van vier partijen een respons gehad. De eurosceptische 'True Finns' vinden de breuklijn uiteraard van groot belang, terwijl de Groenen er absoluut geen belang aan hechten. De Linkse Alliantie en de Christendemocraten vinden het wel belangrijk hun positie te kennen, maar beschouwen het zeker niet als een hoofdzaak. Dit ligt in de lijn van de Chapel Hill Expert Surveys en de literatuurstudie: enkel de eurosceptische partij hecht belang aan de Finse positie op de breuklijn (wat te verwachten is voor een eurosceptische partij), terwijl de andere partijen niet veel interesse vertonen voor de breuklijn.

IV.I.iv Nationale regering: inbreuken op transponentie

Tabel 5: Finland – inbreuken op transponentie (1997-2008).

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
Inbreuken op nat.naleving	1	78	52	43	63	61	53	83	82	59	47	67	52	
	2	8	16	13	14	16	23	16	21	19	24	9	14	
	3	0	1	1	4	2	1	6	8	10	7	2	5	
	T	86	69	49	81	79	77	105	111	88	78	78	71	
Fin. Persp.		<i>DELORS II (1993-1999)</i>			<i>AGENDA 2000 (2000-2006)</i>						<i>FIN. PERSP. 2007-2013</i>			

(1) = op 31 december jaar x lopende dossiers waarvoor de inbreukprocedure werd geopend.

(2) = dossiers waarvoor een met redenen omkleed advies werd gezonden.

(3) = dossiers die bij het Hof van Justitie aanhangig werden gemaakt.

(T) = Totaal van de inbreuken (1+2+3)

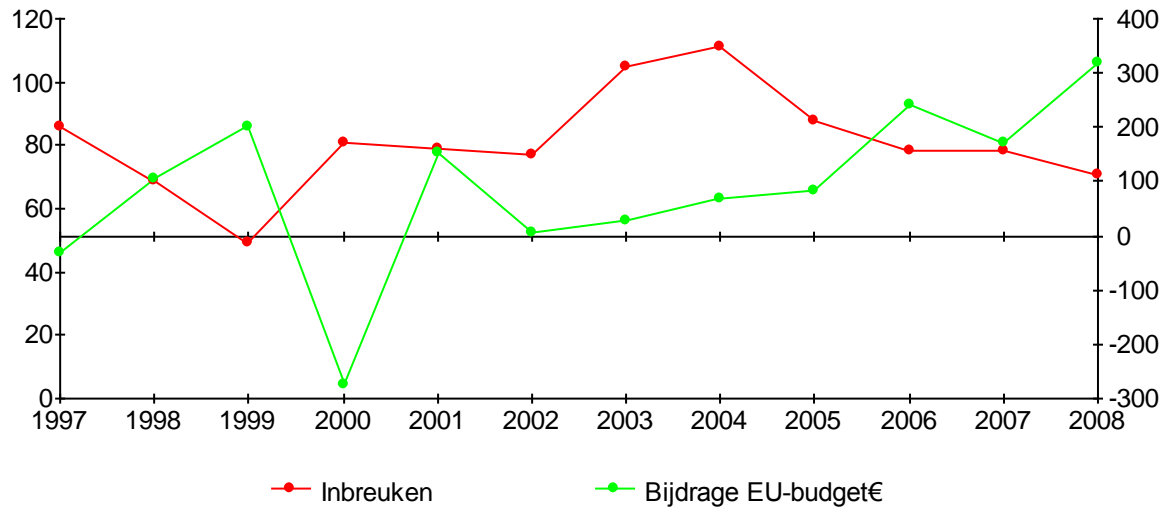
Bron: Europese Commissie (2009).

De jaarlijkse rapporten van de commissie geven ons een goed beeld in welke mate de nationale lidstaten Europese wetgeving omzetten in nationale wetgeving. De stelling luidt hier dat een lidstaat, in casu de regering en het parlement, die meer moet betalen voor Europa, ook sceptischer zal staan ten opzichte van Europa en dus meer terughoudend zal zijn om Europese wetgeving om te zetten in nationale wetgeving. We verwachten dus dat een stijging in de bijdrage aan het EU-budget zal overeenkomen met een stijging in inbreuken op de transponentie van EU-wetgeving.

We zetten de gegevens uit op twee grafieken, eerst met de bijdrage van het land in euro en daarna met de bijdrage van het land uitgedrukt in het percentage van het nationale BNP. Hoewel hier geen enorm grote verschillen in te vinden zijn, geven beide grafieken tot een iets ander beeld en om zeker geen zaken over het hoofd te zien, houden we met beide grafieken rekening.

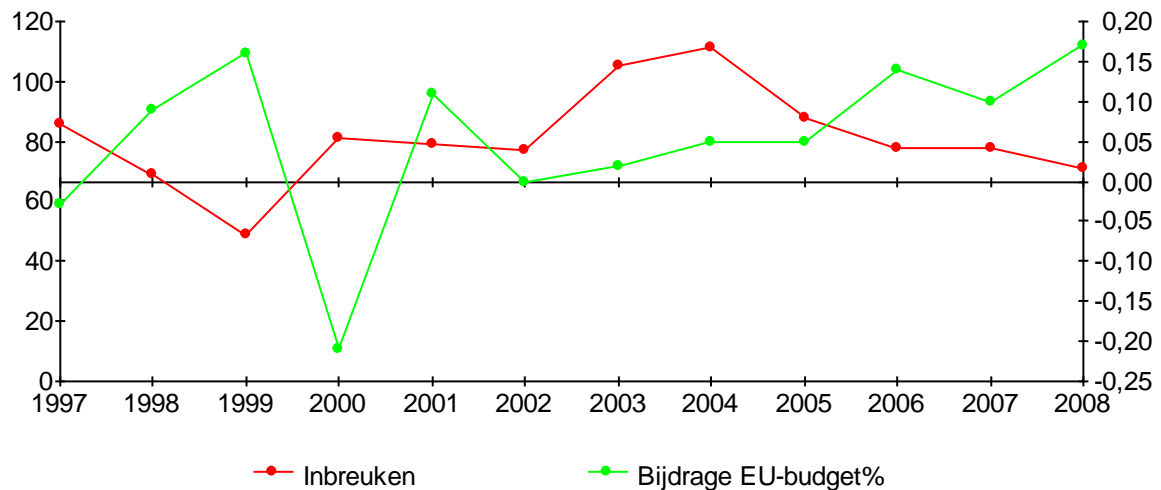

Grafiek 5: Finland – inbreuken transponentie/bijdrage EU-budget(€).

Bron: Europese Commissie (2009) en Europese Commissie (n.d.).

Grafiek 6: Finland – inbreuken transponentie/bijdrage EU-budget(%).

Bron: Europese Commissie (2009) en Europese Commissie (n.d.).

Enkel de periode 2001-2004 is in overeenstemming met onze breuklijn en merken we eerst van 2001 naar 2002 zowel een daling in de bijdrage tot het EU-budget, als een daling in de inbreuken, waarna vanaf 2002 we een stijging in de bijdrage tot het EU-budget merken alsook een stijging van de inbreuken.

IV.II Denemarken

IV.II.i Netto betaler – netto ontvanger: evolutie

Tabel 6: Denemarken – netto betaler/netto ontvanger: evolutie.

		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Beneficiary/Contributor	Ordinaal	B	B	B	B	B	B	C	C	C	C	C	C	C	C
	Nominaal (miljoen €)	/	/	+ 117,6	+ 3,4	+ 117,8	+ 239,6	-223,1	- 169,1	- 220,0	- 224,6	- 265,3	- 505,2	- 604,4	- 543,2
	Nominaal (% BNP)	/	/	+ 0,08	+ 0,00	+ 0,07	+ 0,14	- 0,13	- 0,09	- 0,12	- 0,11	- 0,13	- 0,23	- 0,27	- 0,23
Financieel meerjarenplan		<i>DELORS II (1993-1999)</i>					<i>AGENDA 2000 (2000-2006)</i>						<i>FIN. PERSP. 2007-2013</i>		

Bron: Europese Commissie (n.d.).

Voor Denemarken merken we eerst en vooral op dat de overgang van het jaar 2000 naar 2001 een belangrijk keerpunt vormde in de bijdrage van Denemarken aan het Europese budget. Voorheen een netto ontvanger, is Denemarken sinds 2001 een netto betaler geworden. Eveneens voor Denemarken vormen deze bedragen slechts een klein gedeelte van de nationale inkomsten. We verwijzen hier opnieuw naar Matilla (2006) waaruit blijkt dat de bijdrage van Denemarken eigenlijk niet fair is. Met andere woorden, de bijdrage van Denemarken zou, in overeenstemming met haar nationaal inkomen per capita, veel meer moeten bedragen. We komen hier later in de masterproef nog uitgebreid op terug.

IV.II.ii Publieke opinie: Eurobarometer.

Generally speaking, do you think that (your country's) membership of the European Community (Common Market) is ...?

A good thing – A bad thing – Neither good nor bad – Don't know

Tabel 7: Denemarken – resultaten eurobarometer.

periode	1995_mei	1996_jan	1996_mei	1996_nov	1997_apr	1997_nov
don't know	2	2	5	4	3	4
good thing	54	53	41	44	50	53
bad thing	23	21	29	31	25	22
neither good nor bad	21	23	26	21	22	21
totaal	100	99	101	100	100	100

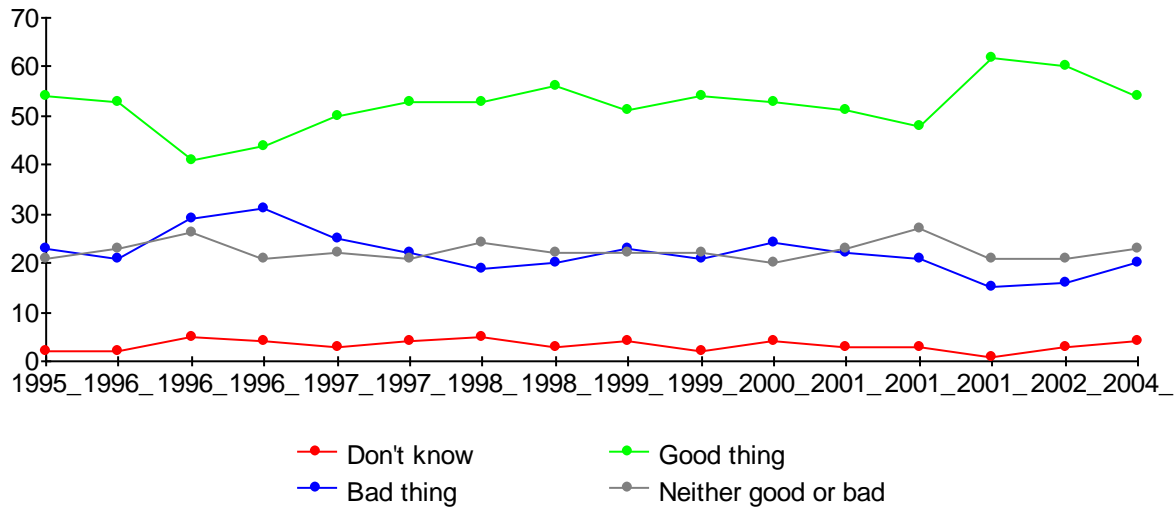
periode	1998_mei	1998_nov	1999_apr	1999_nov	2000_jun	2001_jan
don't know	5	3	4	2	4	3
good thing	53	56	51	54	53	51
bad thing	19	20	23	21	24	22
neither good nor bad	24	22	22	22	20	23
totaal	101	101	100	99	101	99

periode	2001_mei	2001_nov	2002_mei	2004_apr
don't know	3	1	3	4
good thing	48	62	60	54
bad thing	21	15	16	20
neither good nor bad	27	21	21	23
totaal	99	99	100	101

Bron: eurobarometer (2008).

Ook voor Denemarken hebben we resultaten van de eurobarometer vanaf mei 1995 tot april 2004. We blijven dezelfde methodiek gebruiken, namelijk eerst bekijken we de resultaten van de eurobarometer in het algemeen, daarna vergelijken we deze met de bijdrage die Denemarken betaalt om te kijken of we een duidelijk verband zien.

Grafiek 7: Denemarken – eurobarometer.

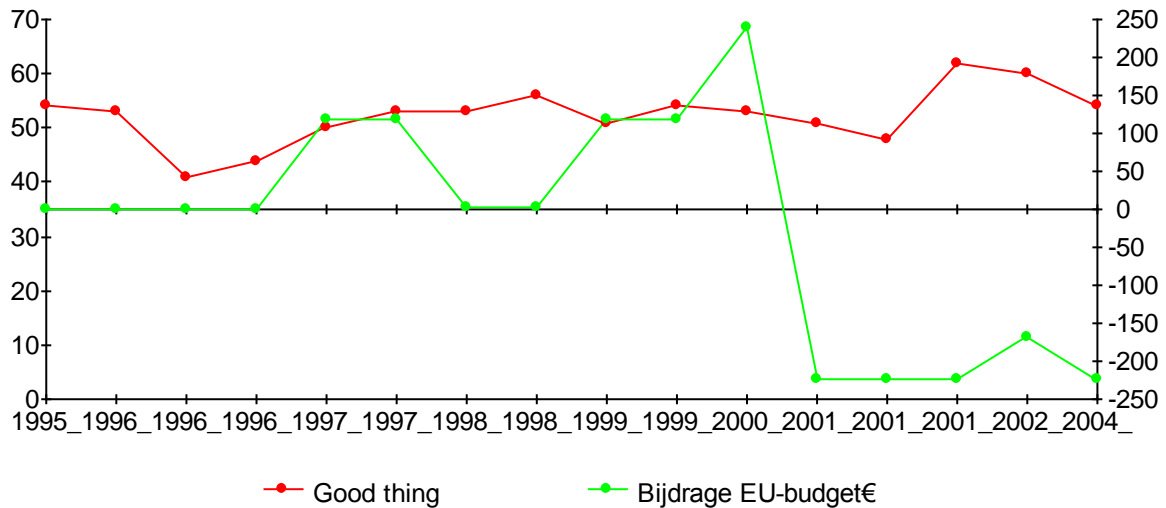

Bron: eurobarometer (2008).

Eerst merken we in 1996 een stijging van het percentage dat lidmaatschap als negatief ervaart en een daling van het percentage dat lidmaatschap als positief ervaart. Aangezien Denemarken als sinds 1979 lid is, kan dit niet zoals bij Finland en bij Zweden ten gevolge zijn van het lidmaatschap.

Wanneer we ons concentreren op de overgang van ontvanger naar betaler, respectievelijk van het jaar 2000 naar het jaar 2001, merken we volgende zaken op. Het eurosceptische kamp daalt in de periode 2000-2001, wat erop wijst dat de breuklijn geen directe invloed had in deze periode. Het eurooptimistische kamp daalt lichtjes in de overgang 2000-2001 om eind 2001 terug een stuk te stijgen. We zouden verwachten dat de omschakeling van netto ontvanger naar netto betaler een significante wijziging zou teweegbrengen, en zeker geen stijging van het eurooptimistische kamp eind 2001, waardoor we opnieuw geen directe link kunnen leggen.

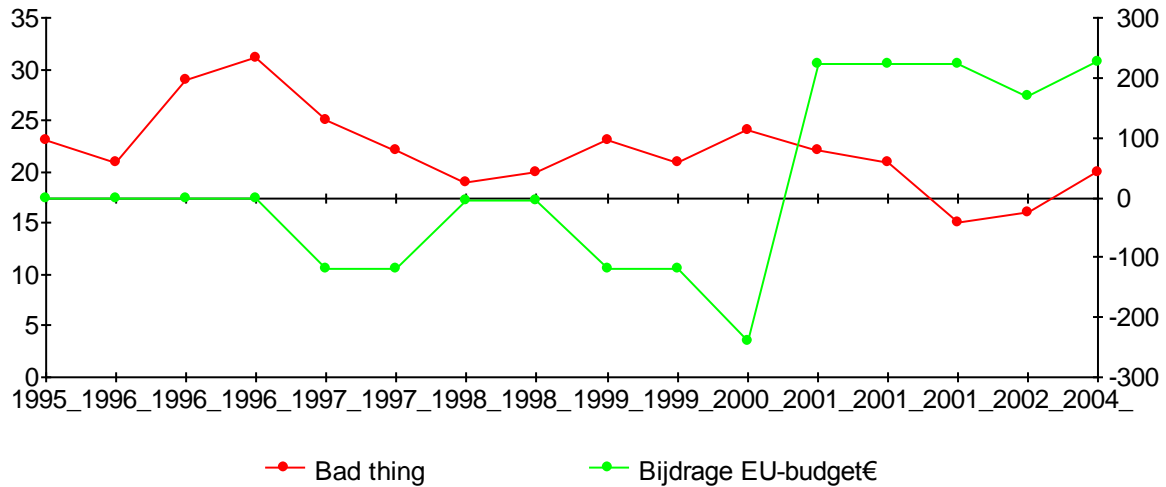
Grafiek 8: Denemarken – eurooptimisten/bijdrage EU-budget(€).

Bron: Eurobarometer (2008) en Europese Commissie (n.d.).

We verwachten dus dat de breuklijn een invloed zal uitoefenen. Als we ons concentreren op enkele momenten, zien we echter dat dit niet echt het geval is voor het eurooptimistische kamp. De periode 1998 houdt een daling in van inkomsten voor Denemarken, terwijl het eurooptimistische kamp stijgt, wat tegengesteld is aan onze verwachtingen. Het jaar 2001, dat een kantelmoment vormt, heeft wel een daling van het percentage eurooptimisten tot gevolg, maar dit wordt alweer tenietgedaan op het einde van het jaar 2001, met een ferme stijging van de eurooptimisten. Toch zeker niet de invloed die we zouden verwachten.

Grafiek 9: Denemarken - eurosceptici/bijdrage EU-budget(€).

Bron: Eurobarometer (2008) en Europese Commissie (n.d.).

Voor het kamp van de Deense eurosceptici merken we quasi geen overeenkomst. Een grotere bijdrage komt niet overeen met een aangroei van het eurosceptische kamp, integendeel, op de grafiek blijkt meer het tegendeel waar te zijn. Hierdoor kunnen we stellen dat de breuklijn quasi geen invloed heeft op het eurosceptische kamp in Denemarken.

IV.II.iii Politieke partijen: Chapel Hill Expert Surveys en Masterenquête

We gebruiken opnieuw dezelfde methodiek zoals we bij Finland gedaan hebben. Voor de specificaties verwijzen we dus naar het vorige deel. We gebruiken dezelfde formule, namelijk:

$$= \frac{[(\text{POSITION} * \text{PRO/ANTI}) * \text{SALIENCE}_{st}]}{\text{DISSENT}_{st}}$$

en vinden als gemiddelden: 18,55 – 29,56 – 37,70.

Tabel 8: Denemarken – Chapel Hill Expert Surveys.

year	party	position	pro/anti	salience1	Salience 2	Dissent 1	Dissent 2	Dissent 3	standaard
1999	SD	5,14	3	2,83		3			14,55
1999	RV	5,57	3	3		2,14			23,43
1999	KF	6	3	3,17		2,14			26,66
1999	CD	7	3	3,57		1,14			65,76
1999	SF	2,57	1	3,43		2,86			3,08
1999	KRF	4,71	3	2,57		2,57			14,13
1999	V	7	3	3,86		1,57			51,63
1999	FP	1,43	1	3,43		1,14			4,30
1999	EL	1,14	1	3,71		1			4,23
1999	DF	1,43	1	3,57		1			5,11
1999	JuniB	1,43	1	4		1			5,72
1999	FolkB	1	1	4		1			4,00
2002	SD	5,77	3		3,15		5,54		24,61
2002	RV	5,77	3		3,23		3,54		39,49
2002	KF	5,54	3		3		3		41,55
2002	SF	2,92	1		3,08		5,23		4,30
2002	V	6,62	3		3,77		3		62,39
2002	DF	1,62	1		3		2,42		5,02
2006	SD	5,78	3		2,22			3	35,29
2006	RV	6,67	3		2,56			1,44	97,83
2006	KF	6,22	3		2,33			1,67	71,60
2006	SF	3,78	2		2,33			4,11	11,79
2006	V	6,11	3		2,33			1,67	70,33
2006	EL	2,11	1		2,67			2,22	6,98
2006	DF	2,33	1		2,56			1,67	9,82
2006	JuniB	1,22	1		4			0,67	20,03
2006	FolkB	1,11	1		4			0,78	15,65

Bron: Hooghe et al. (2008).

Denemarken: Gemiddelde₁ = 18,55
 Gemiddelde₂ = 29,56
 Gemiddelde₃ = 37,70

In de periode 1999 is Denemarken een netto ontvanger. We verwachten dan een tamelijk pro-Europees Denemarken, wat zich uit in een gemiddelde van 18,55.

In de periode 2002 is Denemarken nog maar voor haar tweede jaar een netto betaler. We verwachten dan dat dit zich uit in een meer eurosceptischer Denemarken. We vinden een gemiddelde van 29,56. Een stijging van 11,01 punten.

De periode 2006 is de netto bijdrage van Denemarken nog hoger opgelopen. Als onze breuklijn een invloed zou hebben, verwachten we opnieuw een zeer eurosceptisch Denemarken. We vinden een gemiddelde van 37,70. Een stijging van 8,14 punten. Dit kan in overeenstemming gezien worden met onze breuklijn. Een hogere bijdrage in 2006 dan in 2002 heeft geleid tot een grotere mate van euroscepticisme op het Deense nationale politieke landschap, wat zich uit in een kleinere stijging van het gemiddelde.

Voor de masterenquête hebben we een respons gekregen van vier politieke partijen. Zowel de sociaalliberale partij, als de Socialistische Volkspartij en de Liberale Alliantie hechten geen belang aan de breuklijn. De sociaaldemocratische partij vindt het wel belangrijk, maar omschrijft het niet als zijnde een hoofdzaak in hun beleid. Dit ligt niet echt binnen onze verwachtingen, we zullen hier echter later in het theoretisch gedeelte pogen een verklaring hiervoor te geven.

IV.II.iv Nationale regering: inbreuken op transponentie

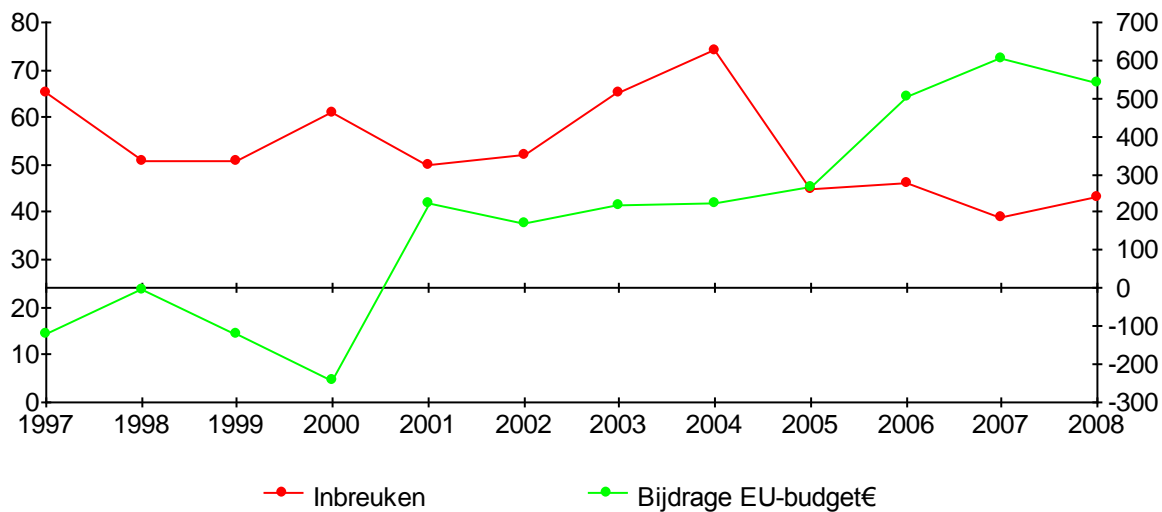
Tabel 9: Denemarken – inbreuken op transponentie (1997-2008).

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Inbreuken op nat.-naleving	1	64	40	46	54	38	40	58	60	37	36	34	38
	2	1	10	4	7	10	10	4	12	6	10	5	5
	3	0	1	1	0	2	2	3	2	2	0	0	0
	T	65	51	51	61	50	52	65	74	45	46	39	43
Perisp. Fin.		<i>DELORS II (1993-1999)</i>			<i>AGENDA 2000 (2000-2006)</i>						<i>FIN. PERSP. 2007-2013</i>		

- (1) = op 31 december jaar x lopende dossiers waarvoor de inbreukprocedure werd geopend.
 (2) = dossiers waarvoor een met redenen omkleed advies werd gezonden.
 (3) = dossiers die bij het Hof van Justitie aanhangig werden gemaakt.
 (T) = Totaal van de inbreuken (1+2+3)

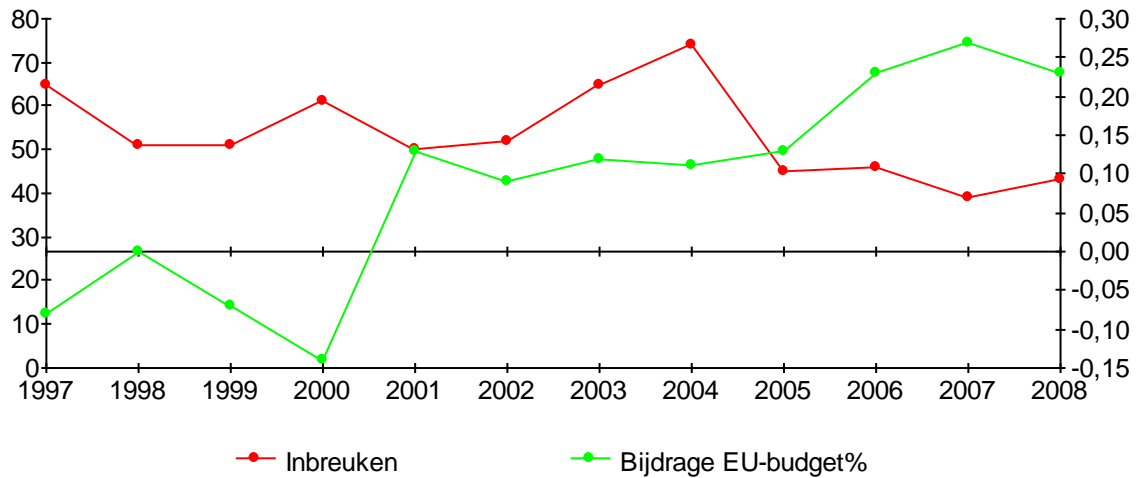
Bron: Europese Commissie (2009).

Grafiek 10: Denemarken – inbreuken transponentie/bijdrage EU-budget(€).

Bron: Europese Commissie (2009) en Europese Commissie (n.d.).

Grafiek 11: Denemarken – inbreuken transponentie/bijdrage EU-budget(%)

Bron: Europese Commissie (2009) en Europese Commissie (n.d.).

Wat ons hier opvalt, is dat de overgang van netto ontvanger naar netto betaler blijkbaar een beperkte invloed had op het aantal inbreuken. Vanaf 2001 zien we een stijging van de inbreuken dat duurt tot 2004, waarna we weer een daling zien. In licht van het kantelmoment (van netto ontvanger naar netto betaler) van 2001-2002, zien we daarop volgend dus een stijging in het aantal inbreuken. Dit kan volgens ons wel een mogelijk gevolg zijn van het belang van de breuklijn. Na 2004 zien we de Deense reputatie van goede implementator terug opzetten. De periode voor 2001 of na 2004 lijkt dus geen directe invloed te ondervinden van de breuklijn.

IV.III Zweden

IV.III.i Netto betaler – netto ontvanger: evolutie

Tabel 10: Zweden – netto betaler/netto ontvanger: evolutie.

		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Beneficiary/Contributor	Ordinaal	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C
	Nominaal (miljoen €)	/	/	-1116,7	-784,6	-903,6	-1058,7	-982,9	-750,4	-945,6	-1059,8	-866,9	-856,6	-994,8	-1463,1
	Nominaal (% BNP)	/	/	-0,52	-0,36	-0,38	-0,40	-0,39	-0,28	-0,34	-0,37	-0,29	-0,27	-0,29	-0,44
Financieel meerjarenplan		<i>DELORS II (1993-1999)</i>					<i>AGENDA 2000 (2000-2006)</i>						<i>FIN. PERSP. 2007-2013</i>		

Bron: Europese Commissie (n.d.).

Hier kunnen we heel simpel stellen dat Zweden een grote netto betaler is tot de Europese begroting. Zweden is dit altijd geweest, en zal, als de trend zich blijft doorzetten, dit altijd blijven. In vergelijking met de andere twee Scandinavische lidstaten, merken we dat zowel de absolute cijfers als het percentage dat de bijdrage uitmaakt van het nationale BNP een heel stuk hoger liggen.

IV.III.ii Publieke opinie: Eurobarometer

Generally speaking, do you think that (your country's) membership of the European Community (Common Market) is ...?

A good thing – A bad thing – Neither good nor bad – Don't know

Tabel 11: Zweden – resultaten eurobarometer.

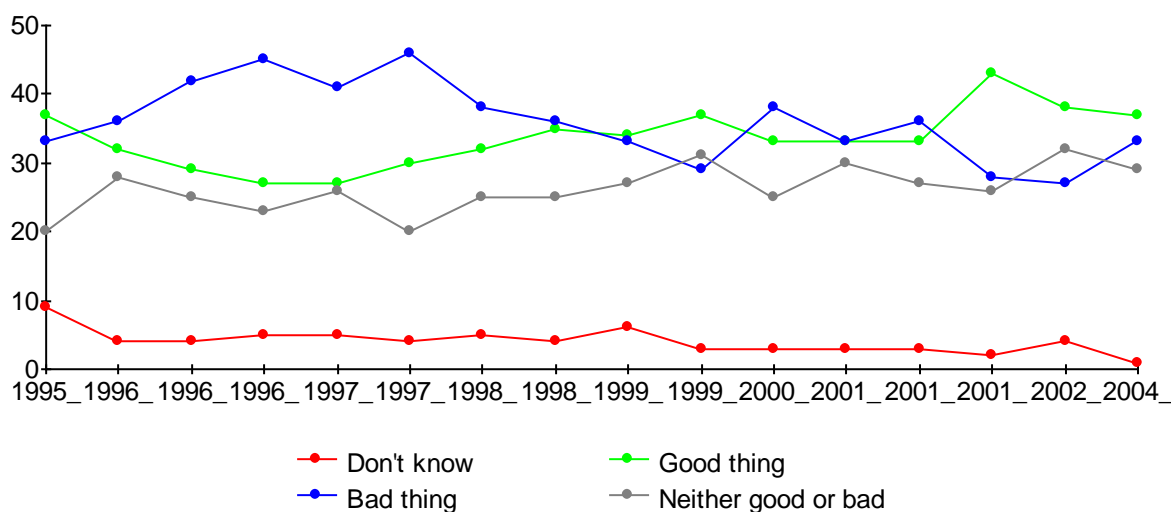
periode	1995_mei	1996_jan	1996_mei	1996_nov	1997_apr	1997_nov
don't know	9	4	4	5	5	4
good thing	37	32	29	27	27	30
bad thing	33	36	42	45	41	46
neither good nor bad						
bad	20	28	25	23	26	20
totaal	99	100	100	100	99	100

periode	1998_mei	1998_nov	1999_apr	1999_nov	2000_jun	2001_jan
don't know	5	4	6	3	3	3
good thing	32	35	34	37	33	33
bad thing	38	36	33	29	38	33
neither good nor bad						
bad	25	25	27	31	25	30
totaal	100	100	100	100	99	99

periode	2001_mei	2001_nov	2002_mei	2004_apr
don't know	3	2	4	1
good thing	33	43	38	37
bad thing	36	28	27	33
neither good nor bad				
bad	27	26	32	29
totaal	99	99	101	100

Bron: eurobarometer (2008).

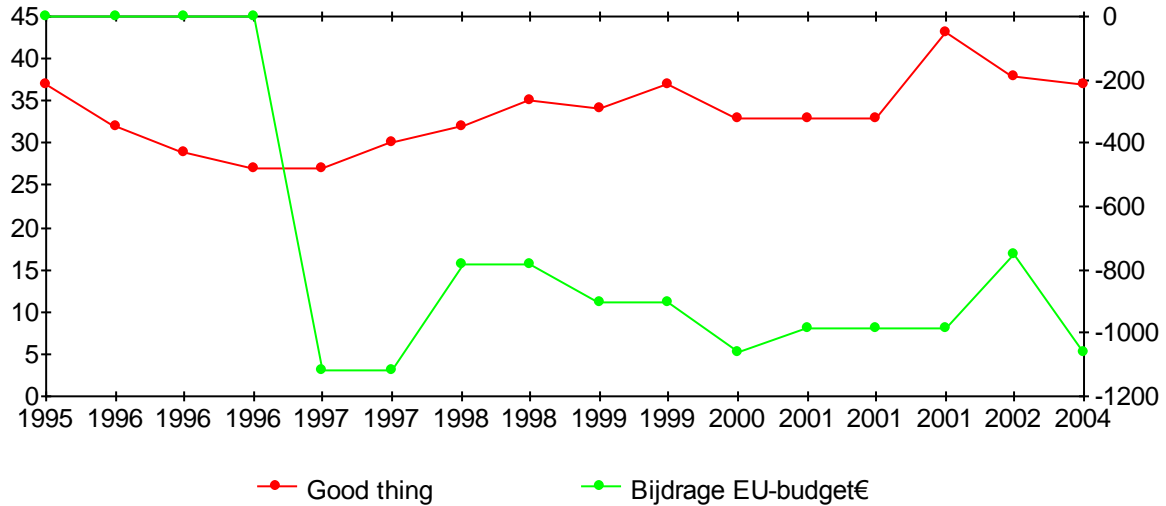
Grafiek 12: Zweden – eurobarometer.

Bron: Eurobarometer (2008).

Net zoals bij Finland, merken we ook bij Zweden een stijging van het euroscepticisme na de toetreding in 1995. Over de ganse lijn bekeken merken we een lichte stijging van ‘Neither good nor bad’, en een lichte afname van het euroscepticisme wat zich vertaalt in een daling van het eurosceptische kamp en een stijging van het eurooptimistische kamp.

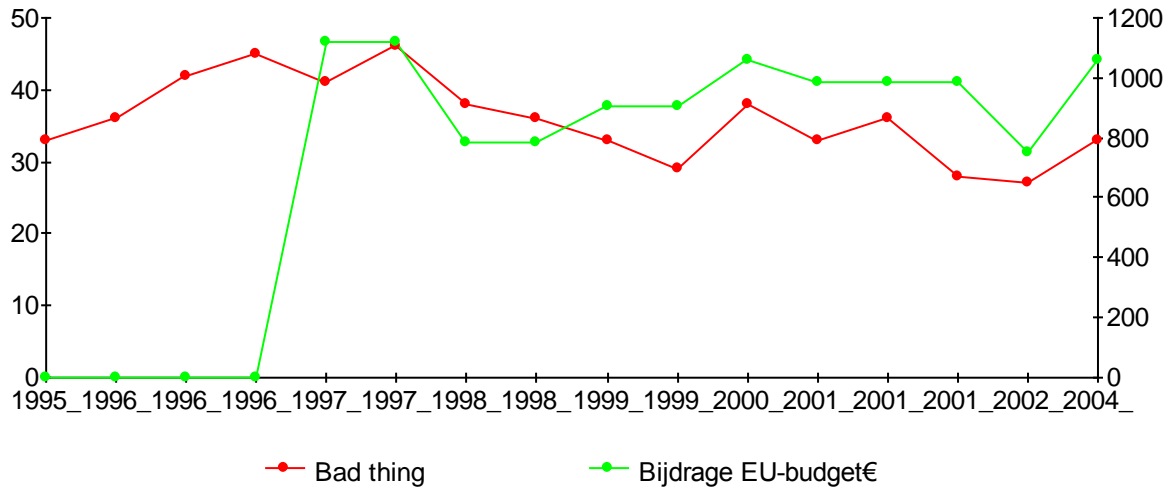
Grafiek 13: Zweden – eurooptimisten/bijdrage EU-budget(€).

Bron: eurobarometer (2008) en Europese Commissie (n.d.).

Het eurooptimistische kamp wordt in beperkte mate beïnvloedt door de breuklijn. We zien consistenties in de periode 1998-2001, maar niet in zulke mate dat we er harde conclusies kunnen uittrekken. Eveneens het ontbreken van een kantelmoment (i.e. wanneer Zweden van de ene positie naar de andere verandert) laat ons niet toe een echte invloed op te merken.

Grafiek 14: Zweden – eurosceptici/bijdrage EU-budget(€).

Bron: Eurobarometer (2008) en Europese Commissie (n.d.).

Hier merken we toch een lichte overeenkomst. Enkel de overgang 1998-1999 vormt hierop een uitzondering. Algemeen zien we dus dat een grotere bijdrage leidt tot meer euroscepticisme, een kleinere bijdrage tot minder euroscepticisme. Dit kan impliceren dat het eurosceptische kamp vatbaarder is voor wat ze betaalt voor de Europese begroting, dan het eurooptimistische kamp.

IV.III.iii Politieke partijen: Chapel Hill Expert Surveys en Masterenquête

Opnieuw gebruiken we dezelfde methodiek en formules, waarvoor we naar het deel IV.I.iii verwijzen voor meer uitleg. Voor Zweden vinden we de gemiddelden 20,26 – 27,18 – 39,26.

Tabel 12: Zweden – Chapel Hill Expert Surveys.

year	party	position	pro/anti	Salience 1	Salience 2	Dissent 1	Dissent 2	Dissent 3	standaard
1999	V	1,33	1	3,63		1,44			3,35
1999	SAP	5,33	3	3		3,56			13,47
1999	CP	3,67	2	2,75		2,78			7,26
1999	FPL	6,56	3	3,88		1,22			62,59
1999	MSP	6,11	3	3,38		1,89			32,78
1999	KdS	5,67	3	3		2,44			20,91
1999	MP	1,33	1	3,5		1,56			2,98
1999	NyD	5	3	2,5		2			18,75
2002	V	2,08	1		2,75		2,33		6,14
2002	SAP	5,5	3		2,83		6,08		19,20
2002	C	4,42	2		2,42		5		10,70
2002	FPL	7	3		3,5		2,33		78,86
2002	M	6,33	3		3,08		3,25		44,99
2002	KD	5,92	3		2,58		4,75		24,12
2002	MP	1,83	1		2,83		2,08		6,22
2006	V	1,82	1		2,64			2	6,61
2006	SAP	5,79	3		2,09			6,73	14,83
2006	C	5,55	3		2,55			4,27	27,34
2006	FP	7	3		3,18			1,18	155,63
2006	M	6,18	3		2,45			2,36	52,93
2006	KD	5,82	3		2,18			4,18	25,04
2006	MP	2	1		2,55			2,55	5,50
2006	JL	1,91	1		3,64			0,73	26,19

Bron: Hooghe et al. (2008).

Zweden: Gemiddelde₁ = 20,26
 Gemiddelde₂ = 27,18
 Gemiddelde₃ = 39,26

Voor de periode 1999 was Zweden een grote netto betaler, met een bijdrage die 0,38% van haar nationaal BNP uitmaakte. We verwachten een tamelijk eurosceptisch Zweden, dit uit zich in een gemiddelde van 20,26.

De periode 2002 is de netto bijdrage van Zweden gedaald tot 0,28% van haar BNP. We verwachten een iets meer pro-Europees Zweden. We vinden een gemiddelde van 27,18 wat een stijging van 6,92 punten inhoudt.

De periode 2006 is de bijdrage, na iets gestegen te zijn, opnieuw gezakt tot 0,27% van haar BNP. We verwachten dus ongeveer eenzelfde stijging. We vinden een gemiddelde van 39,26 wat een stijging is van 12,08 punten, quasi het dubbele van de vorige stijging. We kunnen dus besluiten dat er niet echt een merkbare invloed is van de breuklijn. Had dit wel het geval geweest, hadden we een redelijk constante of minder grote stijging verwacht, wat dus niet het geval is.

Voor de masterenquête hadden we een respons van vijf Zweedse partijen. De eurosceptische Democratische Partij vindt de breuklijn enorm belangrijk, terwijl de Liberale partij, de Groenen en de centropartij het wel belangrijk vinden, maar geen hoofdzaak, en de partij van het feministisch initiatief het niet echt weet. Zoals we verwacht hadden: nogal onderling verdeeld.

IV.III.iv Nationale regering: inbreuken op transponentie

Tabel 13: Zweden – inbreuken op transponentie (1997-2008).

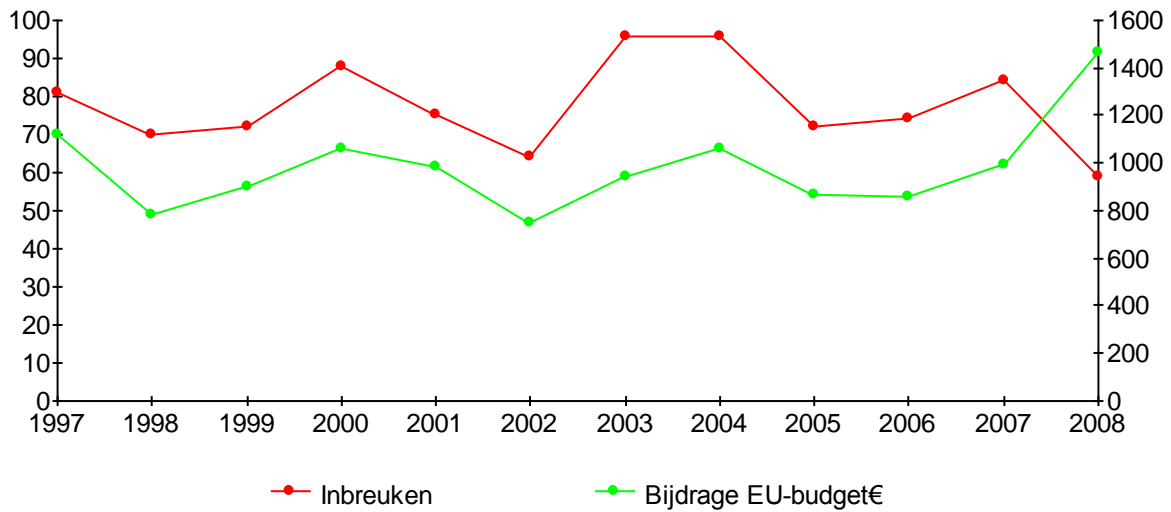
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Inbreuken op nat.naleving	1	75	54	57	72	58	50	75	73	48	50	58	39
	2	6	15	14	13	14	12	14	18	18	20	15	14
	3	0	1	1	3	3	2	7	5	6	4	11	6
	T	81	70	72	88	75	64	96	96	72	74	84	59
Fin. Persp.		<i>DELORS II (1993-1999)</i>			<i>AGENDA 2000 (2000-2006)</i>						<i>FIN. PERSP. 2007-2013</i>		

- (1) = op 31 december jaar x lopende dossiers waarvoor de inbreukprocedure werd geopend.
- (2) = dossiers waarvoor een met redenen omkleed advies werd gezonden.
- (3) = dossiers die bij het Hof van Justitie aanhangig werden gemaakt.
- (T) = Totaal van de inbreuken (1+2+3)

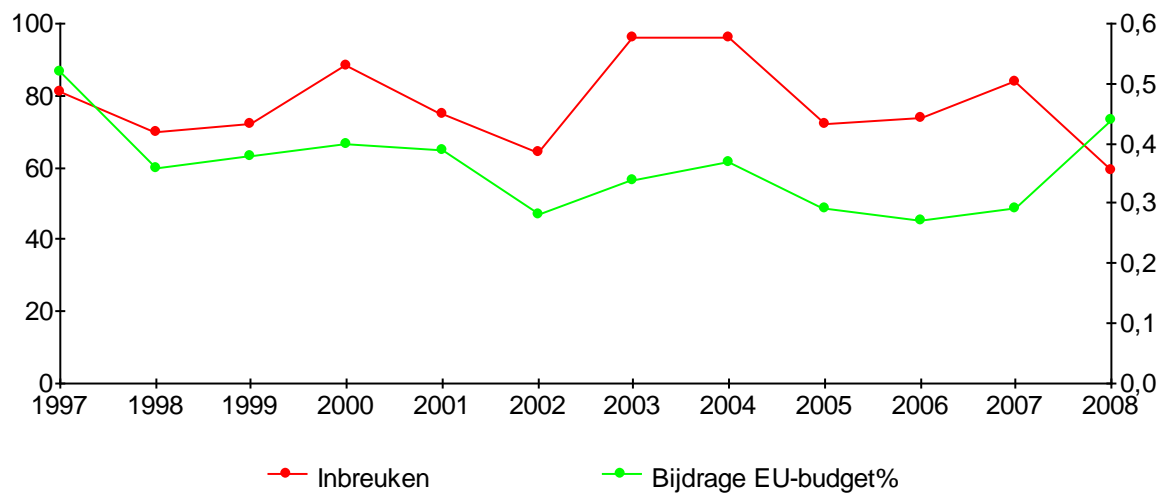
Bron: Europese Commissie (2009).

Grafiek 15: Zweden – inbreuken transponentie/bijdrage EU-budget(€).

Bron: Europese Commissie (2009) en Europese Commissie (n.d.).

Grafiek 16: Zweden – inbreuken transponentie/bijdrage EU-budget(%).

Bron: Europese Commissie (2009) en Europese Commissie (n.d.).

Merkwaardig bij Zweden is dat de evolutie van de inbreuken eigenlijk zeer goed volgt op de evolutie van haar bijdrage tot de EU-begroting. Behalve de overgang van 2007 naar 2008 vormt een uitzondering op hetgeen we verwacht hadden ten gevolge van de breuklijn. We kunnen hieruit stellen dat de Zweedse nationale regering goed op de hoogte is van haar bijdrage en dit ook laat blijken in haar nationaal beleid. Een grotere bijdrage leidt bij de Zweedse politieke elite tot een grotere mate van euroscepticisme en dit leidt op haar beurt tot een grotere afkeer om Europese wetgeving in Zweedse nationale wetgeving om te zetten.

Hoewel we hier dus een tamelijk grote overeenkomst vinden, willen we er wel op wijzen dat deze resultaten, alsook alle andere resultaten uit dit empirische gedeelte, dienen gerelativeerd te worden en met de nodige korrels zout dienen genomen te worden. Hoewel dit een goede indicatie kan vormen, zijn we er ons van bewust dat dit onderzoek niet waterdicht is en dus open staat voor verbetering en verfijning. Dit wilden we nog eens goed benadrukken, alvorens nu over te gaan tot een algemene evaluatie. Om het overzicht te behouden, zullen we nog eens kort samenvatten in welke mate onze gestelde hypotheses omtrent de verwachte invloed van de breuklijn in overeenstemming zijn met onze empirische resultaten.

IV.IV Overzicht

We geven bij wijze van afsluiter van ons empirisch gedeelte nog eens een overzicht in tabelvorm.

Tabel 14: Overzicht hypothese-empirie.

Land	Hypothese	Invloed publieke opinie?	Invloed politieke partijen?	Invloed nationale regering?	Hypothese in overeenstemming met empirie?
Finland	Geen invloed van de breuklijn	Nee	Nee	Nee	Ja
Denemarken	Wel invloed van de breuklijn	Nee	Nee	Nee	Nee
Zweden	Wel invloed van de breuklijn	Eurooptimisten: nee Eurosceptici: ja	Nee	Ja	Ja/nee

V. THEORETISCHE ANALYSE

In dit deel zullen we een theoretische analyse uitvoeren van de invloed van de breuklijn op de attitude van de Scandinavische lidstaten. We beginnen met de directe invloed van de breuklijn waar we aan de hand van onze literatuurstudie verklaren waarom volgens ons de empirische onderzoeksresultaten wel of niet in overeenstemming zijn met de hypothesen die we vooropgesteld hadden. Daarna bouwen we hierop verder door ook eens naar de indirecte invloed van de breuklijn te kijken, dat is de invloed die deze breuklijn kan uitoefenen op de attitude van de lidstaten, maar niet onmiddellijk tot uiting komt in ons empirisch gedeelte. We zullen ons hier concentreren op de indirecte invloed van de breuklijn tijdens onderhandelingen in de Europese Raad en de Raad van Ministers, met andere woorden het gewicht die deze breuklijn in de schaal kan werpen tijdens onderhandelingen. Dit is uiteraard gelieerd met macht en de mate waarin een lidstaat het voor het zeggen zal hebben tijdens deze onderhandelingen, afhankelijk van zijn positie op de breuklijn netto betaler – netto ontvanger.

V.I Directe invloed van de breuklijn

Aan de hand van onze literatuurstudie hebben we in het begin van deze masterproef voor elke Scandinavische lidstaat een hypothese geformuleerd wat volgens ons de invloed zou zijn van de breuklijn netto betalers – netto ontvangers op de attitude van desbetreffende lidstaten (cf. infra). Dit hebben we daarna via empirisch onderzoek op drie verschillende niveaus onderzocht, zijnde de publieke opinie, de nationale politieke partijen en de nationale regering. We zullen nu overgaan tot een analyse van deze resultaten. We bekijken in welke mate onze hypothese overeenkwam met de empirie en wat dus de gevolgen zijn van wat we hier zullen noemen de directe invloed van de breuklijn op de Scandinavische lidstaten, en dit voornamelijk aan de hand van onze bovenstaande literatuurstudie. Daarna zullen we ook overgaan tot een analyse van de indirecte invloed van de breuklijn, maar daarover straks meer.

V.I.i Finland: no hot issue

Voor de Finse publieke opinie vonden we hier en daar een kleine overeenkomst voor zowel het eurooptimistische als het eurosceptische kamp, echter niet noemenswaardig. Voor de nationale politieke partijen hebben we geen verband vastgesteld en voor de Finse regering vinden we voor de periode 2001-2004 overeenkomst, doch opnieuw niet noemenswaardig. Dit leidt ons

ertoe te denken dat er geen concrete bewijzen zijn van een directe invloed van de breuklijn netto betaler – netto ontvanger op de Finse attitude ten opzichte van de Europese integratie. Dit is dus in overeenstemming met onze hypothese waar we reeds gesteld hadden dat de breuklijn geen invloed zou hebben op de Finse attitude. De verklaring hiervoor is volgens ons tweeledig.

De eerste factor van belang is het feit dat Finland een kleine netto betaler is, met een maximumbijdrage van 0,17% van haar BNP (Richter, 2008), en dat haar bijdrage ook fair is, dus in overeenstemming met haar nationaal inkomen per capita (Mattila, 2006). Dit geeft weinig reden tot discussie en is volgens ons een belangrijke factor waarom de Finse bijdrage tot het EU-budget niet voor wrijvingen zorgt in de nationale politiek.

De tweede factor van belang is van meer theoretische aard en gaat omtrent de manier waarop de Finnen de Europese Unie percipiëren. Lidmaatschap van de Europese Unie was destijds voor Finland een middel, en geen doel. Namelijk haar precieze historische ontwikkeling van oorlog en onderdrukking en haar ongelijke machtsrelatie met Rusland zorgde ervoor dat Finland in de Europese Unie een middel zag om tot meer soevereiniteit te komen. Lidmaatschap tot een supranationale organisatie om meer soevereiniteit te bekomen, lijkt een *contradictio in terminis*, maar dit is het niet. De Europese Unie is namelijk een systeem van institutioneel multilateralisme (Coolsaet, 2009, p.172). Door de principes van geloofwaardige instellingen en gelijke regels voor iedereen worden de belangen van zowel grote als kleine lidstaten systematisch gerespecteerd. Dit werd reeds in de literatuurstudie aangehaald door Jungar (2002) die Finland's positieve kijk ten opzichte van supranationalisme wijdt aan het feit dat dit ook de belangen van de kleine lidstaten beschermt. Dit heeft er toe geleid dat Finland tot de kern van de EU behoort en haar lidmaatschap met de grootste ernst (en eigenlijk ook met enthousiasme als men de eurobarometerresultaten bekijkt) benadert. Men kreeg als het ware tijdens de periode van Finse toetreding tot de EU een proces van *othering*, waar Finland resoluut voor een Europese identiteit koos, en niet voor een Russische identiteit. We verwijzen hierbij ook opnieuw naar het nationale identiteitsperspectief (De Vries en Van Kersbergen, 2007). Voor Finland is het netto economisch voordeel niet zo belangrijk dan wel de mate waarin hun socio-culturele waarden bedreigd worden. Volgens ons is deze factor van groot belang gezien de Finse historische ontwikkeling, en zagen de Finnen hun waarden meer bedreigd door niet lid te worden van de EU, dan wel lid te worden en te blijven. Doordat de Finnen zich meer als Europees (dan bijvoorbeeld als Russisch) percipiëren, zorgt ervoor dat Finland een zeer pro-Europees standpunt inneemt.

Dit uit zich ook bij de Finse politieke partijen. Zoals reeds gezegd wordt het politieke landschap gedomineerd door de Sociaaldemocratische partij, de agrarisch/liberale Centrumpartij en de conservatieve Nationale Coalitie, waar we een lage graad van euroscepticisme vinden (Johansson en Raunio, 2001; Raunio, 2002). De sociaaldemocratische partij is pro-Europees, aangezien ze uit principiële overwegingen haarzelf het doel opgelegd heeft welvaart over de hele EU te verspreiden (Marks & Wilson, 2000). De agrarisch/liberale Centrumpartij is intern verdeeld en vinden we iets meer euroscepticisme, terwijl de conservatieve Nationale Coalitie omwille van historisch gegroeide redenen minder moeite heeft met het aanvaarden van soevereiniteitsverlies. Deze laatste heeft ook veel minder gebruik kunnen maken van nationale symbolen om beroep te doen op het soevereiniteitsgevoel van de burger, en is tevens een voorstander van de marktintegratie (Hooghe & Marks, 2002).

Dit pro-Europees gevoel dat we grotendeels aantreffen bij de politieke partijen is ook logisch, als we de redenering volgen dat de Finse politieke partijen *office-seekers* zijn (Raunio, 2007), en daardoor dus volgens Szczerbiak en Taggart (2003) vooral een kosten-batenanalyse zullen maken op basis van de preferenties van hun kiezers. Aangezien we vonden dat de publieke opinie tamelijk pro-Europees is, zet zich dit dus ook voort in de politieke partijen. Dit merken we ook in onze masterenquête waar we slechts weinig belang vinden voor de breuklijn.

Daar we zowel voor de publieke opinie alsook in grote mate voor de politieke partijen een pro-Europees standpunt vinden, is het volgens ons ook logisch dat zich dit uit in een pro-Europese regering. Finland kan dan ook met grote zekerheid als euroenthousiast omschreven worden (Kopecky & Mudde, 2002) waar het economisch belang slechts een kleine rol speelt.

V.I.ii Denemarken: wel belang maar geen directe invloed

Voor Denemarken vinden we bij de publieke opinie dat de breuklijn een heel kleine invloed zou hebben op het eurooptimistische kamp bij het kantelmoment 2000-2001, bij het eurosceptische kamp vinden we geen overeenstemming. Bij de Deense politieke partijen merken we wel een kleine invloed. We merken een kleinere aangroei van pro-Europese gevoelens onder de politieke partijen naarmate ze meer moeten bijdragen tot de Europese begroting. Hoewel we deze gegevens sterk moeten relativeren aangezien we slechts over drie tijdstippen beschikken waarop de Chapel Hill Expert Surveys uitgevoerd zijn. Op vlak van de Deense transponentie, merken we slechts een kleine invloed na het kantelmoment.

Al bij al kunnen we dus besluiten dat de breuklijn niet de grote invloed heeft die we verwacht hadden, maar slechts op enkele tijdstippen een kleine invloed blijkt te hebben. Het gebrek aan consistentie hierin maakt dat we deze bewering van directe invloed niet kunnen hardmaken en de resultaten dus niet overeenkomen met onze gestelde hypothese. Daartegenover staat dat Denemarken een echte euroscepticus is (Kopecky & Mudde, 2002) en een hoge mate van belang hecht aan economische onderwerpen. Denemarken is dan ook toegetreten tot de EU omwille van economische redenen, en niet omdat het een supranationale politieke Unie wilde vervoegen (Raunio, 2007). Het is dan ook verwonderlijk dat de breuklijn geen duidelijke invloed blijkt te hebben, hoewel we dit wel verwacht hadden. Het utilitaire eigenbelangsperspectief (De Vries & Van Kersbergen, 2007) stelt dat men slechts de Europese integratie zal aanmoedigen als dit een netto economisch voordeel oplevert, wat gezien de Deense netto bijdrage tot de EU-begroting niet onmiddellijk het geval is. We verwijzen hier echter opnieuw naar het onderzoek van Mattila (2006) waaruit blijkt dat Denemarken niet zoveel betaalt tot het EU-budget als het zou moeten betalen. Dit wijst ons in de richting dat er voor het geval van Denemarken iets meer aan de hand is. Volgens ons is het ontbreken van een directe invloed van de breuklijn zeker geen reden om te besluiten dat de breuklijn van geen belang is voor Denemarken. We zullen dit straks nader onderzoeken door te stellen dat de directe invloed van de breuklijn geneutraliseerd wordt door andere factoren, en dat er dus wel volgens ons sprake is van een indirecte invloed.

Opnieuw volgen we dezelfde redenering als bij Finland: Deense politieke partijen zijn voornamelijk *vote-seeking* (Raunio, 2007) en houden dan ook het meest rekening met de preferenties van haar kiezers (Szczerbiak & Taggart, 2003). Aangezien we met een eurosceptisch publiek zitten, vinden we dit euroscepticisme ook bij de politieke partijen. Dit blijkt niet in overeenstemming te zijn met de resultaten van onze masterenquête waar we weinig belang vinden voor de breuklijn.

Dit euroscepticisme over de ganse lijn zet zich volgens ons ook door in de regering: de verschillende *opt-outs* (Arter, 1999) wijzen duidelijk op de kritische houding van de Deense regering.

V.I.iii Zweden: onderling verdeeld

Zweedse eurooptimisten blijken slechts zeer beperkt vatbaar te zijn voor de invloed van de breuklijn, terwijl het kamp van eurosceptici wel grote overeenkomsten vertoont met de breuklijn. Op vlak van de politieke partijen merken we geen invloed; de graad van pro-Europese gevoelens neemt toe in stijgende lijn, samen met hun nationale bijdrage. Op vlak van transponentie vinden we een zeer goede overeenkomst met de breuklijn, wat er op kan wijzen dat de breuklijn een invloed heeft op de attitude van de Zweedse politieke elite. Onze hypothese voor wat Zweden betreft, komt dus niet volledig overeen met de empirische resultaten.

Opnieuw vormt de theorievorming van De Vries & Van Kersbergen (2007) ons uitgangspunt. Terwijl Finland vooral in de stroming van het nationale identiteitsperspectief viel en Denemarken in de stroming van het utilitaire eigenbelangsperspectief, is dit voor het geval van Zweden een mix tussen de twee. Enerzijds speelt voor Zweden het rationalistische eigenbelang een grote rol in de zin dat ze toch sceptisch ten opzichte van de EU staat als het aankomt op de huidige koers die de EU voert. Tenslotte betaalt Zweden wel een enorm groot deel van het Europese budget. Anderzijds duwt het socio-culturele element van het nationale identiteitsperspectief Zweden in een meer pro-Europees standpunt. Hoewel haar grote bijdrage voor een zekere mate van euroscepticisme zorgt, heeft Zweden toch voor een Europese identiteit gekozen en ziet ze haar EU-lidmaatschap nu als een kans om haar sociaal zekerheidssysteem te exporteren over de hele EU (Trägårdh, 2002). Dit zou toch onze empirische resultaten kunnen verklaren. Het eurosceptisch deel van de publieke opinie en de regering volgen meer het eigenbelangsperspectief en ondervinden een invloed van de breuklijn: voor hen is hun bijdrage van groot belang, zijn ze lid omwille van economische redenen en is iedere euro die ze moeten betalen voor de EU een euro te veel. Het eurooptimistisch deel van de publieke opinie (en de politieke partijen, hoewel we deze resultaten moeten relativiseren) hecht meer belang aan de socio-culturele aspecten van de EU: de breuklijn heeft geen invloed op hen want zij zien Zweden als de bringer van sociale gelijkheid in de EU en daar hebben ze wel enkele miljoenen euro's voor over. We merken met andere woorden dus een verdeeldheid onder het Zweedse volk.

Opnieuw hebben we te maken met *vote-seeking* partijen (Raunio, 2007) die voornamelijk rekening houden met de preferenties van de kiezers (Szczerbiak & Taggart, 2003), waardoor een verdeeldheid onder het Zweedse volk ook een verdeeldheid onder de politieke partijen impliceert. Johansson & Raunio (2001) bevestigen dit door te stellen dat de publieke opinie en de fractiestrijd

binnen en tussen de verschillende politieke partijen, typische kenmerken zijn van het Zweedse politieke landschap. De masterenquête lijkt ook in deze richting te wijzen van een verdeeld Zweden.

De Zweedse regering blijkt zeer eurosceptisch te zijn: dit merken we zeer mooi in de empirische resultaten, alsook bijvoorbeeld de Zweedse terughoudendheid om lid te worden van de EMU tonen dit aan.

V.II Indirecte invloed: intergouvernementele onderhandelingen

Nu we reeds de directe invloed van de breuklijn besproken hebben, zullen we nog een stap verder gaan en ook eens de indirecte invloed bekijken. Met indirecte invloed bedoelen we de invloed die de breuklijn zal hebben tijdens het voeren van onderhandelingen. We zijn immers van mening dat het niet zo is omdat we geen directe invloed vonden in het empirisch gedeelte, dat de breuklijn te verwaarlozen is en geen invloed uitoefent op de attitude van de lidstaten. Zo nemen we bijvoorbeeld Denemarken waar we toch een duidelijke invloed verwacht hadden van de breuklijn, maar dit in ons empirisch onderzoek niet gevonden hebben. Zo stelt ook Mattila (2008) dat het stemgedrag in de Raad misschien wel de strijd omvat tussen netto betalers en netto ontvangers om te wijzen op het belang van de indirecte invloed van de breuklijn. Dit zullen we nu pogen theoretisch te verklaren waar we de *two-level game theory* als theoretisch kader gebruiken.

V.II.i Two-level game theory.

Het is onze bedoeling om op theoretisch niveau ons voorgaand onderzoek te interpreteren en een model te ontwikkelen dat de indirecte invloed van de breuklijn netto betalers – netto ontvangers kan inschatten. Het is namelijk zo dat we overtuigd zijn dat het niet is omdat we geen directe invloed gevonden hebben tijdens ons empirisch onderzoek, dat dit onmiddellijk ook betekent dat de breuklijn van geen belang is. We vertrekken hiervoor van het theoretisch perspectief van de *two-level game theory* (Putnam, 1988). Aangezien de financiële meerjarenplannen nog altijd grotendeels beslist worden door de soevereine nationale lidstaten zal ons theoretisch uitgangspunt zich ook voornamelijk hierop concentreren, namelijk de onderhandelingen op intergouvernementele basis in de Europese Raad en de Raad van Ministers.

De *two-level game theory* van Robert Putnam (1988) omvat een model dat stelt dat internationale overeenkomsten slechts zullen bereikt worden als dit ook voor de nationale regeringen een voordeel inhoudt. Op het nationaal niveau ondervindt de onderhandelaar druk van nationale politieke partijen, de publieke opinie en andere drukkingsgroepen, waarmee hij probeert coalities mee aan te vangen om zijn eigen macht te vergroten. *“Elites, that is, party leaders in positions of authority, must look over their shoulders when negotiating European issues.”* (Hooghe & Marks, 2009, p. 5) Op internationaal niveau, in ons geval het niveau van de Europese Unie, probeert de onderhandelaar dan zo veel mogelijk zijn eigen agenda door te drukken en zijn nationale belangen te vrijwaren. Dit is echter niet zo simpel aangezien de onderhandelaar een overeenkomst moet sluiten met andere onderhandelaars die in veel gevallen andere belangen vertegenwoordigen.

Putnam (1988, pp. 430-435) spreekt dan ook over een *“entanglement of domestic politics and international relations”* waar beiden elkaar beïnvloeden. Bij analyses moet men simultaan rekening houden met de interactie tussen binnenlandse en internationale factoren. Hij gebruikt hiervoor de tweetafelen-metafoor: een onderhandelaar zal aan twee onderhandelingstafels moeten deelnemen. Aan de internationale tafel zit hij tegenover zijn buitenlandse collega's, terwijl hij aan de nationale tafel in discussie moet gaan met allerlei nationale actoren, van politieke vertegenwoordigers, tot belangengroepen en de publieke opinie. Dit is bijzonder geschikt voor het analyseren van Europese besluitvorming in de Europese Raad en Raad van Ministers, waar Europese staats- en regeringsleiders en ministers onder elkaar tot een compromis moeten komen, maar dit compromis wel daarna voor het eigen nationale kamp moet gaan verdedigen. Putnam maakt voor de onderhandelingen een onderscheid tussen twee niveaus. Niveau 1 is het internationale niveau – wat voor ons dus het Europese niveau zal zijn – waar de onderhandelingen plaatsvinden, niveau 2 is het nationale niveau waar de resultaten van de onderhandelde overeenkomst zullen moeten geratificeerd worden. Met ratificatie wordt bedoeld zowel de formele als informele procedures om een niveau-1-overeenkomst op het nationale niveau te implementeren of goed te keuren. Hierbij hoort de opmerking dat een niveau-1-overeenkomst niet geamendeerd kan worden op het niveau 2 zonder de onderhandelingen op niveau 1 opnieuw te heropenen; de uiteindelijke ratificatie omvat dus een simpele goed- of afkeuring van de overeenkomst.

Bij het onderhandelen van een overeenkomst is het van enorm belang dat men rekening houdt met de mogelijke win-set: *“ we may define the win-set for a given level II constituency as*

the set of all possible level I agreements that would win – that is, gain the necessary majority among the constituents – when simply voted up or down.” (Putnam, 1988, p. 437) Hier gelden er twee belangrijke regels. Ten eerste zullen grotere win-sets een niveau-1-overeenkomst meer waarschijnlijk maken. Een overeenkomst is immers slechts mogelijk als de win-sets van de verschillende onderhandelende partijen elkaar overlappen. Ten tweede zal de relatieve grootte van de respectievelijke win-sets ook de verdeling van de gemeenschappelijke voordelen van de internationale overeenkomst beïnvloeden. Dit illustreert men het best met de uitdrukking: ‘ ik zou graag uw voorstel aanvaarden, maar ik krijg dit thuis nooit aanvaard...’. Het is logisch dat een kleinere win-set de vrijheid van de onderhandelaar beknot, maar tevens diens positie sterker maakt. Een onderhandelaar die met een zeer beperkte win-set naar de onderhandelingen komt, zal enkel de keuze hebben tussen een overeenkomst die met zijn preferenties strookt of geen overeenkomst sluiten. Welke factoren de grootte van de win-set bepalen zullen we nu bespreken.

- 1) De grootte van de win-set hangt af van de verdeling van macht, preferenties en mogelijke coalities op het nationale niveau (niveau 2).

Putnam merkt hier het belang op van het onderscheid tussen homogene en heterogene conflicten. Een homogeen conflict is een conflict waar de onderhandelaar zijn nationale achterban relatief eensgezind is in haar standpunt ten opzichte van dit conflict, terwijl bij een heterogeen conflict de nationale meningen verdeeld zijn. Bij een homogeen conflict moet de onderhandelaar er dus op toezien dat de discrepantie tussen de onderhandelde overeenkomst en de mening van zijn nationale achterban niet te groot wordt, terwijl er bij een heterogeen conflict meer ruimte zal zijn aangezien iedere onderhandelde overeenkomst wel bij een deel van zijn nationale achterban zal aansluiten. Het aanwezig zijn van nationale breuklijnen kan dus een internationale overeenkomst in de hand werken. Een eensgezinde nationale achterban daarentegen zal de onderhandelingsvrijheid beknotten en het komen tot een overeenkomst moeilijker maken. “[...], *a government that is internally divided is more likely to be able to strike a deal internationally than one that is firmly committed to a single policy.*” (Putnam, 1988, p.445)

Een ander belangrijk element zijn de kosten van een niet-overeenkomst. Hoe lager de kosten, hoe kleiner de win-set. Zo zullen zelfvoorzienende staten minder nood hebben aan internationale overeenkomsten, wat hun win-set verkleint en ervoor zorgt dat ze ook minder internationale overeenkomsten zullen sluiten en veel harder zullen onderhandelen bij de overeenkomsten die ze dan wel sluiten.

Eveneens de mate van politisering van het onderwerp dat op de onderhandelingstafel ligt, zal een grote invloed uitoefenen. Een onderwerp dat zeer gepolitiseerd is, zal meer aandacht krijgen van de nationale actoren waardoor de onderhandelaar opnieuw een kleinere onderhandelingsmarge krijgt. Bij een onderwerp die van weinig belang blijkt voor de nationale actoren, zal de onderhandelaar over meer vrijheid beschikken en een grotere win-set hebben. Hoe meer gepolitiseerd het onderwerp, hoe sterker de positie van de onderhandelaar dus.

Putnam (1988) spreekt hier dan ook over het vaak gebruiken van *issue linkage*. Aangezien onderhandelingen niet over één onderwerp gaan, maar wel over meerdere, zo bevestigt ook Vos (2008a, p.59) voor de onderhandelingen in de Europese Raad, wordt er van de mogelijkheid tot het sluiten van *package deals* gretig gebruik gemaakt. Dit zorgt ervoor dat er een volledig nieuw assortiment van strategische alternatieven beschikbaar wordt in een *two-level game*. Putnam (1988) noemt dit specifiek *synergistic linkage*: “*type of issue linkage at Level I that alters the feasible outcomes at level II.*” (Putnam, 1988, p. 447)

Een andere factor, waar Putnam weinig aandacht aan besteed, is de perceptie van de mogelijke win-sets door zowel de eigen als de andere onderhandelaars, waardoor “*perceptions of domestic constraints are just as important as the actual constraints themselves.*” (Lida, 1993, p. 419)

2) De grootte van de win-set hangt af van de politieke instituties op het niveau 2.

Putnam (1988) vernoemt twee belangrijke elementen, namelijk het feit dat een zwakkere partijdiscipline ervoor zal zorgen dat een internationale overeenkomst gemakkelijker te bereiken valt, en hoe sterker een staat is in termen van autonomie van binnenlandse druk, hoe zwakker de relatieve onderhandelingspositie op het internationaal niveau. Dit kunnen we volgens ons grotendeels gelijkstellen aan de redenering die hierboven gevolgd wordt voor respectievelijk homogene/heterogene conflicten en het belang van politisering.

3) De grootte van de win-set hangt af van de strategieën gebruikt door de onderhandelaars op niveau 1.

Belangrijk hier is het gebruik van de zogenaamde *side-payments*. Men zal bepaalde onderhandelaars als het ware omkopen om hun steun te verkrijgen door hen iets anders te geven. Putnam (1988) merkt wel op dat we deze *side-payments* moeten interpreteren in termen van de marginale bijdrage die ze levert tot het ratificeren van het voorstel, dan de gehele waarde die ze heeft voor het ontvangende land. Dit systeem van *side-payments* is volgens ons goed in verband te brengen met de theorie van *vote trading*. Deze theorie stelt dat oververtegenwoordigde staten systematisch bevoordeeld zullen worden bij EU-besluitvorming (Mattila, 2006). “*Self-interested member states may attempt to exploit the others, aiming for side-payments by threatening to veto even legislation that is welfare improving for a large majority or all of the member states. In particular, if votes are traded and sold, the small states may be in a strong position to exploit the large.*” (Rodden, 2002, p. 155) Dit onderscheidt ons bijvoorbeeld van de theorie van het liberaal intergouvernementalisme waar Moravcsik enkel macht toekent aan de drie grote EU-lidstaten Frankrijk, Duitsland en het VK.

Een andere zaak zijn de transactievoordelen die staats- en regeringsleiders hebben als onderhandelaar, stelt Putnam (1988). Hoe hoger de functie van de onderhandelaar, hoe meer legitimiteit deze onderhandelaar en diens onderhandelingen zal hebben, en dus ook des te groter diens win-set. Zo zullen diplomaten nooit onderhandelingen voeren met collega's van een lagere functie, niet omwille van symbolische redenen, maar wel omdat in zo'n geval de verscheidene win-sets verschillen en niet eerlijk opgaan. Een diplomaat zal over meer legitimiteit en een grotere win-set beschikken, terwijl diens collega van lagere functie een kleinere win-set zal hebben en dus ook een sterkere onderhandelingspositie. Voor ons geval hoeven we bij de Raad van Ministers hier niet veel rekening mee te houden, aangezien de onderhandelingen tussen gelijken verlopen. Bij de Europese Raad maakt dit echter wel een verschil: zo zal een president bijvoorbeeld over meer legitimiteit beschikken dan een eerste minister.

We zullen nu per lidstaat deze theorie toepassen, ons baserend op onze voorgaande literatuurstudie en empirisch onderzoek. We bekijken dus de grootte van de win-sets van de Scandinavische lidstaten om te onderzoeken of de breuklijn netto betaler – netto ontvanger een vergroting van hun macht kan bewerkstelligen tijdens onderhandelingen in de Europese Raad. We herhalen nog eens summier welke vragen we zullen behandelen:

- 1) Verdeling van macht, preferenties en mogelijke coalities op niveau 2.
  - homogeen/heterogeen conflict?
  - kosten van een niet-overeenkomst?

- politisering van het onderwerp?
- perceptie?
- 2) Politieke instituties op niveau 2.
  - partijdiscipline?
  - autonomie van binnenlandse actoren?
- 3) Gebruikte strategieën op niveau 1.
  - side payments?
  - transactievoordelen?

We zullen in ons onderzoek ook een onderscheid maken tussen het voeren van een rationalistisch discours en een constructivistisch discours. *“Rationalistic approaches stress the importance of actors’ strategic choices, which are based on their policy interests, while constructivist approaches emphasise the effects of culture, social norms and the identities of the actors.”* (Mattila, 2009, p. 841) Wanneer we namelijk de onderhandelingen analyseren, merken we dat deze op het niveau 1 (die van de Europese Raad en Raad van Ministers dus) voornamelijk draaien rond rationalistische argumenten. Dit zijn dan ook onderhandelingen die immers op intergouvernementele basis gebeuren. Men zal volgens ons geen rekening houden met Finland, omdat het zo hoort, maar integendeel Finland verwaarlozen omdat ze geen sterke rationalistische argumenten op de onderhandelingstafel kan werpen. Op het niveau 2 kunnen echter wel constructivistische elementen een rol spelen. Het is dan ook onze stelling dat hoe rationalistischer een lidstaat is, hoe meer gewicht ze in de schaal zal kunnen leggen. Een lidstaat die op nationaal niveau met constructivistische elementen rekening houdt, zal er niet in slagen om als een sterke rationalistische speler uit de hoek te komen op Europees niveau.

V.II.ii Finland: constructivistische eurolover.

Zoals reeds in de literatuurstudie aangetoond, is de bijdrage die Finland betaalt en de breuklijn niet van groot belang, men kan dus niet echt van een homogeen of heterogeen conflict spreken, aangezien het conflict gewoonweg weinig of quasi niet aanwezig is. De kosten van een niet-overeenkomst voor Finland zijn tamelijk groot. Aangezien Finland zich in grote mate identificeert met de EU, zo wees het nationale identiteitsperspectief uit, is een mislukking voor de EU ook een mislukking voor Finland. Als kernlidstaat van de EU wil Finland vooruitgang zien, en is elk behoud van het status quo hetzelfde als achteruitgang. De breuklijn speelt ook geen echte rol voor Finland, aangezien ze geen grote bijdrage betalen. De mate van politisering is dus zeer

miniem in Finland. De perceptie ligt ook volledig in deze lijn: men hecht in Finland geen belang aan de breuklijn, en dit is ook algemeen te vinden in zowel de literatuur als de praktijk waardoor iedereen zich hiervan bewust is. Er bestaat eigenlijk geen twijfel over hoe Finland denkt over haar bijdrage aan het EU-budget. Aangezien Finland geen belang hecht aan de breuklijn en de perceptie in overeenstemming is met de realiteit, vergroot de perceptie dus de win-set van Finland.

Voor de partijdiscipline kunnen we teruggrijpen naar de cijfers van de Chapel Hill Expert Survey, namelijk Dissent 1, Dissent 2 en Dissent 3. Voor Finland vinden we respectievelijk de gestandaardiseerde gemiddelden 0,357 – 0,380 – 0,245. Een hoger gemiddelde van interne partijstrijd betekent een zwakkere partijdiscipline en een vergroting van de kansen om tot een internationale overeenkomst te komen (of anders gezegd, een grotere win-set). In vergelijking met de andere Scandinavische lidstaten neemt Finland een tweede plaats in, met een tamelijk kleine graad van partijdiscipline.

Tabel 15: Partijdiscipline Scandinavische lidstaten.

	DISSENT 1 (1999)	DISSENT 2 (2002)	DISSENT 3 (2006)
FINLAND	0,357	0,380	0,245
DENEMARKEN	0,343	0,379	0,174
ZWEDEN	0,422	0,369	0,273

Bron: Chapel Hill Expert Surveys.

Qua autonomie hangt het Europese niveau niet zozeer vast aan het nationale niveau. Zoals reeds aangehaald zorgt het unitaire karakter van Finland ervoor dat er geen nood bestaat om subnationale actoren te betrekken bij Europese besluitvorming (Kinnunen & Raunio, 2006). Er bestaat wel zoiets als een EU-comité dat Europese besluitvorming volgt, maar Europese voorstellen worden hier slechts besproken wanneer besloten wordt dat deze grote gevolgen zullen hebben voor Finland, wat ons ertoe aanzet het belang en de macht van dit comité te relativiseren (Raunio, 2008).

Het feit dat Finland pro-Europees is, zal ertoe leiden dat het gebruik van *side-payments* om Finland haar steun te verkrijgen niet veel gebruikt zal worden. Dit kunnen we echter moeilijk bevestigen, maar ons onderzoek lijkt ons wel in deze richting te sturen. Qua transactievoordelen behoort Finland tot de top: de meeste landen worden vertegenwoordigd door hun eerste minister op de Europese Raad, maar “[i]n sommige landen, zoals Frankrijk, Finland of Cyprus, heeft ook

het staatshoofd (de president) verregaande bevoegdheden op het vlak van buitenlandse politiek.” (Vos, 2008a, p. 53) Zoals reeds aangehaald is dit aspect voor de Raad van Ministers van minder belang.

Tabel 16: win-set van Finland.

Conflict noch homogeen noch heterogeen.	Geen invloed
Hoge kosten niet-overeenkomst	Grote win-set
Lage politisering	Grote win-set
Eenduidige perceptie	Grote win-set
Tamelijk lage graad partijdiscipline	(relatief) grote win-set
Relatief grote autonomie van binnenland	(relatief) grote win-set
Side-payments niet waarschijnlijk	(?)
Grote transactievoordelen	Grote win-set

We merken dus dat Finland over een grote win-set beschikt, de verschillende mogelijkheden om tot een overeenkomst te komen zijn voor Finland dus nogal uiteenlopend. Het feit dat Finland dus niet met haar handen gebonden is tijdens onderhandelingen, verkleint de macht van de Finse onderhandelaar. We hebben dus niet enkel gevonden dat er geen directe invloed is van de breuklijn, maar dit zet zich ook door in het feit dat er geen indirecte invloed is: Finland kan haar positie op de breuklijn niet gebruiken om haar machtspositie in onderhandelingen te versterken.

Dit is volgens ons een gevolg van het feit dat Finland een constructivistisch discours aanneemt. Zo zagen we in de literatuurstudie ook al de nadruk op het nationale identiteitsperspectief, waar vooral socio-culturele factoren een rol spelen, veel meer dan harde, economische belangen. Doordat Finland dit constructivistisch discours aanneemt, tilt ze niet zwaar aan haar positie als (weliswaar kleine) netto betaler. Zolang Finland een positief standpunt behoudt ten opzichte van de Europese Unie, zal dit volgens ons betekenen dat ze haar macht niet ten volle zal kunnen benutten en dus een kleine rol zal spelen tijdens EU-onderhandelingen op intergouvernementele basis, en daarbij gepaard dus ook in de Europese integratie. Men moet echter wel oppassen dat men de bijdrage van Finland niet substantieel opdrijft, want dit zou volgens ons, in tijden van economische crisis bijvoorbeeld, tot een eurosceptischer publiek kunnen leiden en een reden kunnen zijn om zich meer rationalistisch op te stellen met een sterkere positie tijdens onderhandelingen als gevolg.

V.II.iii Denemarken: rationalisme all the way

Voor Denemarken vonden we geen overtuigende bewijzen van een directe invloed van de breuklijn. Dit neemt volgens ons echter niet weg dat er geen indirecte invloed kan zijn. Zo wijst ons onderzoek uit, is Denemarken een zeer eurosceptisch land waar economische belangen een belangrijke rol spelen. Zoals onze voorgestelde hypothese, verwachten we dan ook dat deze breuklijn een invloed zal uitoefenen. Aangezien we geen directe invloed opmerken, leidt dit ons tot de veronderstelling dat Denemarken deze breuklijn indirect zal gebruiken om haar eigenbelang te vrijwaren.

Het standpunt ten opzichte van de Europese integratie is voornamelijk eensluidend: Denemarken is geen te grote fan. Men is er het tamelijk eens over, waardoor we dus te maken hebben met een homogeen conflict. Deense voorstanders van een grote bijdrage aan het EU-budget zijn dan ook schaars. Denemarken is ook tamelijk zelfvoorzienend. Nog altijd geen lid van de EMU en nogal anti-Europese integratie (zie bijvoorbeeld het belang van soevereiniteit voor Denemarken) zorgen ervoor dat de kosten van een niet-overeenkomst nogal laag zijn: een status quo klinkt voor Denemarken niet zo slecht. Economie is een zeer belangrijk onderwerp voor Denemarken, zo blijkt onder andere uit het feit dat de toetreding van Denemarken er in de eerste plaats gekomen is om hun grootste afzetmarkt, het Verenigd koninkrijk, te behouden. Er is dus een redelijk grote mate van politisering. Ook de perceptie komt hier overeen met de realiteit: Denemarken is een over het algemeen eurosceptisch land, en dat weet iedereen maar al te goed.

Qua partijdiscipline wijst de Chapel Hill Expert Survey erop dat sinds 2006 er een relatief lage graad van interne partijstrijd is, wat dus een tamelijk hoge mate van partijdiscipline betekent (zie tabel 17). Pahre (1997) echter wijst erop dat de liberalen (Venstre), sociaaldemocratische partij (S) en de Socialistische Volkspartij (SF) intern zeer verdeeld zijn over het onderwerp van Europese integratie. Dit zorgt ervoor dat we dit aspect sterk moeten relativeren. De Deense onderhandelaars op Europees niveau zijn zeer gebonden: Denemarken heeft een zeer sterke parlementaire overzichtcommissie (de Folketings markedsudvalg) die de regering ex ante kan binden in haar onderhandelingen op Europees niveau (Pahre, 1997). De regering moet immers alvorens de onderhandelingen te mogen starten een meerderheid van de 'Folketings markedsudvalg' achter haar standpunt zien te krijgen. Strikte quorumregels zorgen ervoor dat minstens de helft van het Deense parlement vertegenwoordigd wordt in deze commissie, waardoor de autonomie dus sterk vermindert wordt.

Het aanwezig zijn van *side-payments* versterkt onze theorievorming alleen maar. “*The more prointegrationist governments provide transfers as a side-payment in exchange for agreement to deeper levels of integration from the less integrationist governments*” (Carrubba, 1997, p. 469) en dit blijkt voor Denemarken zeer vaak voor te komen. Putnam (1988) noemt dit *synergistic linkage*: door het moeten sluiten van internationale overeenkomsten wordt door het linken van verschillende onderwerpen een nieuwe beleids optie die voordien niet mogelijk was, plots wel mogelijk. Ook Mattila (2007) komt tot de vaststelling dat Denemarken eigenlijk veel te weinig betaalt voor het Europese budget in overeenstemming met haar nationaal inkomen. (Zie Grafiek 1) Eveneens merken we dat het Gemeenschappelijk Landbouwfonds voor Denemarken voordelen inhoudt, in tegenstelling tot bijvoorbeeld Zweden en Finland (De La Fuente en Doménech, 2001). Dit is volgens ons een sterke aanleiding om aan te nemen dat Denemarken haar troef als eurosceptische netto betaler ten volle gebruikt tijdens onderhandelingen op het Europese niveau. Denemarken wordt, net zoals de meeste lidstaten, vertegenwoordigd door haar regeringsleider, wat haar geen extra transactie voordelen oplevert.

Tabel 17: win-set van Denemarken.

Homogeen conflict	Kleine win-set
Lage kosten niet-overeenkomst	Kleine win-set
Hoge politisering	Kleine win-set
Eenduidige perceptie	Kleine win-set
Partijdiscipline laag/onduidelijk	(?) Wijst in de richting van kleine win-set
Lage autonomie van binnenland	Kleine win-set
Side-payments zeer waarschijnlijk	Vergroot de win-set
Geen transactie voordelen	Kleine win-set

Volgens ons onderzoek wijst (quasi) alles er dus duidelijk op dat Denemarken over een kleine win-set beschikt, waardoor ze met gebonden handen naar de onderhandelingen moet gaan en dus zeer vaak haar gelijk krijgt. Er is immers een cultuur van consensus (Naurin & Wallace, 2008) waardoor alle lidstaten erg goed hun best zullen doen om tot een akkoord te komen; Denemarken heeft echter niet veel onderhandelingsopties, waardoor het compromis bijna altijd met haar preferenties zal moeten overeenstemmen, of dat er gebruik zal gemaakt worden van *side-payments* om Denemarken te overtuigen.

Dit wijst volgens ons erop dat Denemarken een op en top rationalistisch discours aanneemt. Als euroscepticus op alle vlakken kan ze dit dan ook gemakkelijk uitspelen. Voor Denemarken spelen harde belangen een rol, en kan ze door het nemen van strategische keuzes (door bijvoorbeeld de reeds genoemde *side-payments*) de Europese integratie zo sturen dat ze er uiteindelijk bij wint. Haar positie als netto betaler en euroscepticus maken van Denemarken de geschikte rationalistische speler in de intergouvernementele onderhandelingen, die enkel zal toegeven als ze er genoeg voordeel uithaalt. De analyse aan de hand van de *two-level game theory* versterkt deze hypothese enkel maar. Zolang Denemarken eensgezind eurosceptisch blijft en een rationalistisch discours blijft volgen, zullen ze dit volgens ons blijven uitspelen in hun voordeel en zal men in de toekomst geen grote veranderingen zien. Denemarken zal steeds ‘omgekocht’ moeten worden om hun pro-integrationistische steun te behouden, en dit zal waarschijnlijk gebeuren door hun bijdrage tot een minimum te behouden, wat uiteraard verstrekkende gevolgen heeft voor de evolutie van het EU-budget en de daarmee overeenkomstige mogelijkheden die de EU heeft.

Dit duwt ons dan ook in de richting te stellen dat het gebruik van Denemarken van haar positie op de breuklijn op het internationale niveau, een neutraliserend effect heeft op het nationale niveau. Enerzijds wordt het discours omtrent de Deense bijdrage afgezwakt omdat ze eveneens voordelen kan bekomen die andere lidstaten niet kunnen bekomen. Anderzijds zal de discussie hierover ook niet actief aangemoedigd worden, aangezien Denemarken beseft dat haar EU-lidmaatschap en bijdrage tot het EU-budget onvermijdelijk is, waardoor meer kritiek en tegenstand de Deense positie niet bevoordeelt. Als er te veel kritiek en tegenstand zou komen van het nationale niveau, zou dit leiden tot een stilstand van de Europese integratie en een reputatie van Denemarken als anti-Europeaan. Hoewel euroscepticisme voor Denemarken in haar voordeel speelt, kan te veel euroscepticisme ervoor zorgen dat dit als het ware op de heupen zal beginnen werken van de andere lidstaten. Men zou een ingesteldheid krijgen dat er met Denemarken toch niet te onderhandelen valt aangezien ze alles afschiet, waardoor men gewoonweg zou proberen Denemarken links te laten liggen.

V.II.iv Zweden: de constructivistische rationalist

Het conflict omtrent de breuklijn lijkt in Zweden heterogeen te zijn: er is een fractie die het niet kunnen vindt dat Zweden zo'n grote bijdrage moet leveren, een andere fractie vindt het dan maar logisch dat Zweden haar deel betaalt om tot een beter en socialer Europa te komen. Hoewel de regering eurosceptisch lijkt te zijn, zo zagen we in het empirisch gedeelte, neemt dit niet weg dat de kost van een niet-overeenkomst hoog is. Zo is de publieke opinie zeer gelijkmatig verdeeld. Bij het toetredingsreferendum bijvoorbeeld stemde 52,3% voor en 46,8% tegen (Pahre, 1997). Dit zorgt ervoor dat een niet-overeenkomst tegenstand zou krijgen van ongeveer de helft van de bevolking, terwijl de andere helft dit zou toejuichen, wat toch nog een hoge electorale kost zou betekenen voor de regering. Eveneens, zoals reeds besproken, heeft Zweden haar EU-lidmaatschap aanvaard en heeft ze haar grootste angst, namelijk een *race to the bottom* op vlak van sociale zekerheid, omgezet tot een voorlopersrol op sociaal vlak op Europees niveau. In plaats van hun sociaal model te beschermen, willen ze het nu exporteren, wat betekent dat een niet-overeenkomst opnieuw een *race to the bottom* kan inzetten en dus wel een hoge kost inhoudt. Het onderwerp is in hoge mate gepolitiseerd. Als één van de grootste netto betalers zijn de Zweden maar al te goed bewust van hun positie en dit blijkt ook in de nationale politieke partijen (hoewel niet alle partijen hetzelfde belang hechten aan de breuklijn). De perceptie, als we op onze literatuurstudie voortgaan, is er voornamelijk één van een verdeeld Zweden waar een deel wel willend is om te betalen, zolang ze maar iets terug krijgt, namelijk een sociaal beleid, en een ander deel zeer sceptisch ten opzichte van Europa staat. Het feit dat Zweden gepercipieerd wordt als een lidstaat die wil (en kan) betalen, vergroot wel haar win-set.

De partijdiscipline (zie tabel 17) is aan de lage kant, waardoor haar win-set vergroot. Een grotere interne partijstrijd zorgt ervoor dat men niet met een eensgezind standpunt naar buiten kan komen en dat de onderhandelaar een grotere vrijheid geniet. Elke overeenkomst zal dan ook wel in iedere partij een bepaalde fractie vinden die akkoord gaat. Qua autonomie is het nogal een ambigue zaak. Terwijl de meeste bevoegdheid nog steeds bij de Eerste minister en diens kabinet ligt, is er wel een parlementair adviescomité van EU-zaken en worden ook de nationale parlementsleden aangemoedigd zich te verdiepen in Europese onderhandelingen (Miles, 2005). De nodige institutionele structuur is dus aanwezig, en de laatste tijd ook versterkt geweest, om controle uit te oefenen op de Zweedse onderhandelingen in de EU. In de praktijk is dit echter niet vaak het geval. De controle van de verschillende parlementaire commissies beperkt zich tot hun beleidsdomein en, aangezien ze niet gedwongen kunnen worden, ook tot hun eigen motivatie en

interesse om zich in Europese aangelegenheden te verdiepen. We merken dan ook dat de parlementaire betrokkenheid oneven verdeeld is en over het algemeen zeer zwak is en dat “*the Riksdag remains a poor performer and a weak adaptor to the EU policy cycle.*” (Miles, 2005, p.120) Het gaat dan ook over een ex post facto controle waardoor hun invloed relatief beperkt blijft. Ook het adviescomité – hoewel haar adviezen niet dwingend zijn toch over een grote legitimiteit beschikken – haar invloed blijft ook beperkt tot een ex ante proces, vooral gericht op de Raad van Ministers, waardoor ze tijdens de onderhandelingen weinig verschil kan maken. Eveneens vindt Miles (2005) bewijzen dat er een sterke mate van *ownership* is bij de Zweedse parlementsleden betrokken bij de evaluatie van haar nationaal EU-beleid, waardoor kritiek vaak tot een minimum beperkt wordt.

Opnieuw is het aantonen van *side-payments* een moeilijke zaak. We kunnen ons hier bijvoorbeeld afvragen in welke mate Zweden verantwoordelijk is voor de sociale koers die Europa voert. Zoals reeds besproken, hecht Zweden veel belang aan sociale aspecten, waardoor er bijvoorbeeld *side-payments* kunnen optreden waar een *trade-off* plaatsvindt tussen de grote budgettaire bijdrage van Zweden in ruil voor een socialer Europa. Zo zijn er volgens Gould (1999) toch enkele voorbeelden waar Zweden met succes haar stempel op het Europees sociaal beleid gedrukt heeft. De invoeging van een hoofdstuk inzake tewerkstelling in het verdrag van Amsterdam wordt door Zweden aanzien als het resultaat van Zweedse nationale druk en de invloed van enkele sterke Zweedse figuren. Duff (geciteerd in: Gould, 1999) is zelfs van mening dat het oorsprong van het hoofdstuk over tewerkstelling in een Zweeds voorstel ligt van 1995. Eveneens op vlak van gendergelijkheid en alcoholbeleid speelt Zweden een voortrekkersrol en blijkt soms ook te slagen⁶. “*What is certainly true is that with France and the UK also wishing to show that the EU is doing something about unemployment, Sweden is in a good position to wield some influence.*” (Gould, 1999, p. 169) Ook voor Zweden worden de onderhandeling gevoerd door de eerste minister, waardoor er geen extra transactievoordelen aan vasthangen.

Tabel 18: win-set van Zweden.

Heterogeen conflict	Grote win-set
Hoge kosten niet-overeenkomst	Grote win-set
Hoge politisering	Kleine win-set

⁶ Zo werd door commissievoorzitter Barroso bij de laatste commissiesamenstelling een brief naar de verschillende lidstaten gestuurd om zoveel mogelijk vrouwelijke kandidaten naar voren te schuiven teneinde het genderevenwicht in de Europese commissie te kunnen bewaren (Bron: Vos, H. in het vak ‘Europese Besluitvorming’, Universiteit Gent). Men kan zich dus afvragen in welke mate dit een gevolg is van de gevoerde genderpolitiek van Zweden.

Eenduidige perceptie	Kleine win-set
Lage Partijdiscipline	Grote win-set
Relatief hoge autonomie	(relatief) grote win-set
Tekenen van side-payments	Vergroot de win-set
Geen transactievoordelen	Kleine win-set

Zweden is blijkbaar een meer ambigue speler: bepaalde factoren wijzen op een kleine win-set, andere factoren wijzen dan weer op een grote win-set. Dit is volgens ons te wijten aan het feit dat Zweden als het ware gevangen zit tussen een rationalistisch en een constructivistisch discours. Rationalistisch, zo blijkt het eurosceptisch deel van de publieke opinie, een deel van de politieke partijen en de regering, en constructivistisch, zo blijkt het eurooptimistisch deel van de publieke opinie en een deel van de politieke partijen. Voor een deel van Zweden spelen harde belangen de belangrijkste rol en is hun grote bijdrage tot het EU-budget een struikelblok, een ander deel van Zweden hecht dan weer meer belang aan hun missie om van Europa een socialer project te maken. Deze tweedeling zorgt ervoor dat Zweden niet eensgezind naar de onderhandelingen kan trekken op Europees niveau en dat ze dan ook grote moeite heeft om haar stempel te drukken op het beleid. Zo zijn er wel sprake van bepaalde *side-payments* (bijvoorbeeld tewerkstelling bij verdrag van Amsterdam, cfr.infra), maar in vergelijking met Denemarken zijn deze niet zo overduidelijk en slechts tot stand gekomen met steun van Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk (Gould, 1999). De perceptie van een intern verdeeld Zweden verkleint de macht van de Zweedse onderhandelaars en zorgt dat ze verzwakt komt te staan op rationalistisch vlak in een *two-level game*.

Maar hoe komt het dan dat we deze verdeeldheid niet opmerken in de nationale regering van Zweden? Waarom zet de verdeeldheid die we vinden in de publieke opinie en de nationale politieke partijen zich niet gewoon door tot regeringsniveau? Zo valt het feit dat de Zweedse regering zeer eurosceptisch is, volgens ons in dit *two-level game*-perspectief goed te verklaren. Bij de *two-level game theory* blijkt dus volgens ons dat hoe meer een lidstaat vanuit een rationalistisch discours onderhandelingen kan voeren, hoe sterker haar positie. Het rationalistische Denemarken zal een sterke positie bekleden, terwijl het constructivistische Finland een te verwaarlozen rol heeft, zo menen wij te denken. Zweden vormt een mix van beiden, ten gevolge van de onderlinge verdeeldheid in de publieke opinie en de politieke partijen. Deze verdeeldheid op nationaal niveau verzwakt Zweden haar positie aan de Europese onderhandelingstafel, waar het vooral vanuit rationalistisch discours probeert te onderhandelen.

Om deze onderhandelingen kracht bij te zetten, probeert de Zweedse regering daarom zeer eurosceptisch uit de hoek te komen. Zweden zal immers naar een machtsmaximilisatie streven, en zal dit pogen te doen door haar rationalistisch discours te benadrukken op het beleidsniveau die het dichtst bij de EU staat en waar ze een relatieve controle over heeft, namelijk de regering, in bijzonder bij het aanvaarden van Europese wetgeving. Men krijgt dus als het ware een psychologisch spel waar de Zweedse regering zich probeert voor te doen als iemand die ze niet is, namelijk een *die hard* rationalist, terwijl ze in de realiteit een mix is van beide. Door zeer sceptisch uit de hoek te komen op regeringsniveau poogt Zweden aan te tonen dat ze ook rationalistisch kan zijn en dat de EU dus wel rekening moet houden met haar mening en standpunten. Men probeert dus eigenlijk de win-set van de Zweedse onderhandelaars op het Europees forum te verkleinen, door als Zweedse regering zeer eurosceptisch uit de hoek te komen. Dit ligt in de lijn van wat we reeds eerder gevonden hadden in de literatuurstudie omtrent de actie-georiënteerde elite van Zweden (Anton, 1969). Deze elite zal enkel resultaten willen bereiken, en zal dus ook de methode volgen die hen de meeste resultaten oplevert, wat in ons geval het volgen van een rationalistisch discours is. In welke mate Zweden hierdoor ook succes oogst, blijft echter de vraag.

Een andere belangrijke variabele die volgens ons hier ook een factor van belang speelt en een versterkend effect heeft, is ervaring. *“For example, during their first seven years Austria, Finland and Sweden received clearly less from the EU budget than their power shares predict. It is interesting to see whether they have now learned their voting power so that their budget shares catch up with their SSI^7 values in the enlarged EU.”* (Kauppi en Widgrén, 2007, p. 671) Andere lidstaten hebben dus gebruik kunnen maken van de interne verdeeldheid en de onervarenheid van Zweden om dit in het globaal voordeel van de EU uit te spelen. Hoewel Zweden dus nog altijd intern verdeeld blijft, is dit geen garantie dat ze zullen blijven betalen, aangezien volgens ons naarmate de ervaring van Zweden groeit, dit ook een effect zal kunnen hebben op hun bijdrage tot het EU-budget, of, via het principe van *side-payments*, op de richting die de Europese integratie uitgaat.

---

⁷ Shaply-Shubik index of voting power.

VI. BESLUIT

Van onze oorspronkelijke onderzoeksvraag of de breuklijn netto betaler – netto ontvanger relevant is voor de Scandinavische lidstaten, hebben we uiteindelijk een lange weg afgelegd om dit op verschillende manieren te onderzoeken. Een volgens ons niet onbelangrijke vraag die in de loop van ons onderzoek verscheidene interessante bevindingen opgeleverd heeft. Zo vormde het laatste theoretische deel oorspronkelijk geen deel van het onderzoeksplan, maar blijkt dit ons toch wel enkele inzichten opgeleverd te hebben en genoeg stof voor nieuw onderzoek. We zullen in dit besluit per land bespreken wat onze hypothese, onderzoeksresultaten en theoretische analyse was.

Voor Finland, het minst eurosceptische van de drie Scandinavische lidstaten, was het eigenlijk reeds van in het begin een gemaakte zaak. De specifieke historische ontwikkeling van Finland die haar een grote voorstander maakt van de EU en haar relatief kleine bijdrage tot het EU-budget deed ons vermoeden dat de breuklijn netto betaler – netto ontvanger van kleine relevantie zou zijn. Dit blijkt ook zo te zijn in ons empirisch onderzoek: zowel op vlak van de publieke opinie, de nationale politieke partijen alsook de nationale regering vinden we geen duidelijke invloed van de breuklijn op de attitude van de Finnen. We breiden op dit punt ons onderzoek uit om ook de mogelijke invloed van de breuklijn te onderzoeken tijdens onderhandelingen in de Europese Raad en de Raad van Ministers. We doen dit vanuit een theoretisch standpunt: we analyseren de macht van de lidstaat tijdens onderhandelingen aan de hand van de breuklijn en de *two-level game theory*, waar we stellen dat hoe rationalistischer een lidstaat kan zijn op beide niveaus (nationaal en Europees), hoe meer macht de lidstaat bezit. Aangezien het voor Finland op nationaal niveau geen discussiepunt is wat hun bijdrage tot het EU-budget inhoudt, heeft Finland volgens ons geen mogelijkheid om haar positie op de breuklijn als (weliswaar kleine) netto betaler uit te spelen in haar voordeel. Dit kan volgens ons de macht van Finland tijdens harde onderhandelingen aanzienlijk beperken. Als besluit voor Finland kunnen we stellen dat de breuklijn (nog) geen relevantie heeft voor de Finse attitude ten opzichte van de EU.

Denemarken daarentegen, die dan weer de grootste euroscepticus is van de drie in verband met alles wat Europees is, geeft ons de neiging te denken dat hetgeen Denemarken betaalt voor de EU wel van belang zal zijn. Denemarken staat dan ook sceptisch over de ganse lijn als het op Europa komt en wil dan ook niet weten van een verdere soevereiniteitsafname, zo blijkt uit de verschillende *opt-outs*. Groot is onze verbijstering dan ook wanneer we in ons empirisch gedeelte geen invloed opmerken van de breuklijn. Economie vormt voor Denemarken

een belangrijk punt en haar grote mate van euroscepticisme zou enkel maar aanleiding kunnen geven tot een onwillig Denemarken. Kunnen we hieruit besluit dat de breuklijn niet relevant is voor Denemarken? Zeer zeker niet. Op dit punt van ons onderzoek bekijken we de positie van Denemarken tijdens intergouvernementele onderhandelingen van iets dichterbij. Wanneer we Denemarken verder analyseren vanuit het *two-level game theory*-perspectief, vinden we dat haar uitgebreid euroscepticisme op nationaal niveau haar de perfecte rationalistische argumenten geeft om sterke standpunten in te nemen tijdens intergouvernementele onderhandelingen. Zo heeft Denemarken het voor elkaar gekregen om een toegeving te krijgen op vlak van hun budgetbijdrage: Denemarken betaalt veel minder dan ze zou moeten betalen aan het EU-budget. Dit leidt er ons toe te stellen dat de relevantie van de breuklijn op nationaal niveau als het ware geneutraliseerd wordt, door dit in haar voordeel te laten uitspelen tijdens onderhandelingen. We zijn dus zeker niet van mening omdat we geen directe invloed gevonden hebben van de breuklijn in ons empirisch onderzoek, dat de breuklijn niet relevant is voor Denemarken. Integendeel, ons onderzoek wijst de richting uit dat de breuklijn zeer relevant is voor Denemarken, maar dat ze dit, als *hardcore* rationalist, in haar voordeel laat spelen. Denemarken heeft immers beseft dat lidmaatschap tot de EU niet meer teruggedraaid kan worden en dat dit moet gepaard gaan met een zekere geldelijke bijdrage, maar in plaats van hierom protest uit te lokken bij het nationale niveau, kiest Denemarken ervoor dit naar haar hand te zetten en bepaalde voordelen te bekomen. Dit zou de verklaring kunnen zijn waarom we geen directe invloed vonden van de breuklijn: protest wordt niet aangewakkerd omdat men beseft dat het hen niet echt vooruit zal helpen. Denemarken kan op haar eurosceptisch imago rekenen om op basis van haar plaats op de breuklijn, haar macht tijdens intergouvernementele onderhandelingen te maximaliseren en voldoende voordelen te bekomen (of nadelen te ontwijken) om het eurosceptische nationale niveau als het ware te sussen. Het geeft haar dus voldoende *leverage* om tijdens intergouvernementele onderhandelingen de resultaten naar haar wensen aan te passen. Zoals reeds aangehaald, moet Denemarken echter oppassen dat ze niet té eurosceptisch wordt, waardoor ze enkel als ‘onhandelbaar’ zal aanzien worden door de andere lidstaten.

Zweden vormde een meer ambigue zaak, maar blijkt toch opnieuw te passen in onze verklaring vanuit de *two-level game theory* en de tweedeling tussen rationalisme en sociaal constructivisme. We vonden in ons literatuuronderzoek vooral een verdeeld Zweden. Hoewel iets meer dan de helft van de bevolking gekozen had voor EU-lidmaatschap, blijft er toch een grote mate van euroscepticisme aanwezig. De angst om hun sociale zekerheidssysteem te verliezen en de nadruk op de Zweedse neutraliteit, zorgt voor veel twijfel en scepticisme als het op Europa

aankomt. We verwachten dan ook enige invloed van de breuklijn. In ons onderzoek vinden we een invloed van de breuklijn bij de Zweedse regering en het deel van de publieke opinie die EU-lidmaatschap als iets negatief ervaart; de publieke opinie die EU-lidmaatschap als positief ervaart en de politieke partijen ondervinden geen invloed van de breuklijn. Dit komt dus maar gedeeltelijk overeen met onze gestelde hypothese. We vinden het dan ook voor Zweden aangeraden om eens haar onderhandelingsmacht vanuit het *two-level game*-perspectief te bekijken. Hier vinden we enkele zeer merkwaardige bevindingen. De tweedeling, een gevolg door enerzijds het gevoerde rationalistische en anderzijds het constructivistische discours, zorgt ervoor dat Zweden tamelijk zwak staat tijdens intergouvernementele onderhandelingen. Toch zien we dat ze haar uiterste best doet om haar positie op de breuklijn in haar voordeel te doen spelen, en soms lukt ze hier ook in, zo zien we bijvoorbeeld op vlak van het Europees sociaal beleid. Het feit dat Zweden haar best probeert te doen om haar macht te maximaliseren, zien we het best bij de Zweedse nationale regering, die enorm sceptische uit de hoek komt als het op Europese wetgeving aankomt. Dit kan volgens ons te verklaren zijn aan de hand van de *two-level game theory* die stelt dat hoe rationalistischer een lidstaat kan zijn, hoe meer voordelen ze zal kunnen krijgen. Men kan dus stellen dat de eurosceptische attitude van de Zweedse regering een gevolg is van de verdeeldheid in de publieke opinie en de politieke partijen, en als het ware een correctie poogt te zijn hierop. De Zweedse regering, die het dichtst bij het EU-niveau staat, probeert zo sceptisch en rationalistisch mogelijk uit de hoek te komen om de Zweedse onderhandelaars meer macht te geven tijdens intergouvernementele onderhandelingen en hun win-set hierdoor te verkleinen. We moeten deze verklaring uiteraard relativiseren, aangezien dit slechts een verklaring is gestoeld op theoretische argumenten, en tot nu toe nog moeilijk gestaafd kan worden met voorbeelden.

Hoewel er reeds veel literatuur bestaat over euroscepticisme en de Europese begroting, hebben we in deze masterproef toch een onderwerp aangesneden die vaak over het hoofd gezien wordt. Harde economische belangen spelen een nog altijd belangrijke rol in de EU en veel te vaak kijkt men enkel naar de daadwerkelijke Raadsonderhandelingen zelf, zonder veel aandacht te besteden aan de budgettaire gevolgen hiervan en de invloed van en op de afzonderlijke lidstaten. We hebben onzes inziens dan ook maar even de oppervlakte geraakt met deze masterproef. Behalve het feit dat de gebruikte onderzoeksmethode voor verfijning en aanpassing vatbaar is, hebben we ons ook moeten beperken qua tijd en lidstaten. Een uitbreiding van dit onderzoek – hoewel qua tijdsperiode moeilijker wegens de verschillende praktische beperkingen – lijkt ons interessante toekomstperspectieven te bieden. Zo kan men zich afvragen of er bepaalde

fundamentele tegenstellingen bestaan tussen de Scandinavische lidstaten en de zuiderse, zogenaamde 'club med'-landen. Of misschien situeert er zich een breuklijn tussen kleine en grote lidstaten? En welke invloed heeft dit precies allemaal op de Europese integratie? Ook specifieker, en hier slechts zeer summier aangereikt, kunnen we ons bijvoorbeeld de vraag stellen in welke mate Zweden haar macht gebruikt heeft de laatste tijd door haar positie op de breuklijn netto betaler – netto ontvanger uit te spelen en hoe dit in de toekomst kan evalueren. Met andere woorden: zal Zweden een kernspeler worden in het Europese integratieproces waardoor we dus een socialer Europa kunnen verwachten? Enkele boude stellingen die volgens ons het onderzoeken meer dan waard zijn, en waar de breuklijn netto betaler – netto ontvanger misschien wel wat meer licht kan werpen op de zaak. Hoe dan ook, we zijn er van overtuigd dat er op dit domein van het politiekwetenschappelijk onderzoek, nog tamelijk wat werk voor de boeg staat.

VII. BIBLIOGRAFIE

- Anton, T.J. (1969). Policy-making and Political Culture in Sweden. *Scandinavian Political Studies*, 4(4), 88-102.
- Arter, D. (1999). *Scandinavian Politics Today*. Manchester en New York: Manchester University Press.
- Blair, A. (2006). The European Union's Budget. In A. Blair, *Companion to the European Union* (pp. 45-49). Abingdon: Routledge.
- Carrubba, C.J. (1997). Net Financial Transfers in the European Union: Who Gets What and Why? *Journal of Politics*, 59(2), 469-496.
- Carrubba, C.J. (2001). The Electoral Connection in European Union Politics. *Journal of Politics*, 63(1), 141-159.
- Coolsaet, R. (2009). *Macht en waarden in de wereldpolitiek. Actuele vraagstukken in de internationale politiek. Editie 2009-2010*. Gent: Academia Press.
- Crespy, A. & Verschuere, N. (2009). From Euroscepticism to Resistance to European Integration: An Interdisciplinary Perspective. *Perspectives on European Politics and Society*, 10(3), 377-393.
- De La Fuente, A. & Doménech, R. (2001). The redistributive Effects of the EU Budget: An Analysis and Proposal for Reform. *Journal of Common Market Studies*, 39(2), 307-330.
- De Vries, C. & Van Kersbergen, K. (2007). Interests, Identity and Political Allegiance in the European Union. *Acta Politica*, 42(2-3), 307-328.
- Down, I. & Wilson, C.J. (2008). From 'Permissive Consensus' to 'Constraining Dissensus': A Polarizing Union? *Acta Politica*, 43(1), 26-40.
- Eichenberg, R.C. & Dalton, J.D. (2007). Post-Maastricht Blues: The Transformation of Citizen Support for European Integration, 1973-2004. *Acta Politica*, 42, 128-152.

- Einhorn, E.S. & Erfer, J. (2006). Denmark: Euro-pragmatism in practice. In E.E. Zeff & E.B. Pirro (Eds.), *The European Union and the Member States* (pp. 173-192). Boulder (Colorado): Rienner.
- Eliasson, J. (2006). Sweden: Adaptation and Resistance. In E.E. Zeff & E.B. Pirro (Eds.), *The European Union and the Member States* (pp. 253-269). Boulder (Colorado): Rienner.
- Eurobarometer (2008, 21 november). Eurobarometer Surveys. Geraadpleegd op 14 maart 2010 op http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/index_en.cfm
- Eurofound: Monitoring Quality of Life in Europe. (2007, 27 augustus). *Gini Index*. Geraadpleegd op 25 februari 2010 op <http://www.eurofound.europa.eu/areas/qualityoflife/eurlife/index.php#chart>
- Europese Commissie (2007). *De begroting hervormen voor een ander Europa. Document voor een openbare raadpleging met het oog op de begrotingsevaluatie 2008/2009*. Geraadpleegd op 29 november 2009 op http://ec.europa.eu/budget/reform/index_en.htm
- Europese Commissie (2009, 17 december). *Annual report on monitoring the application of community law*. Geraadpleegd op 14 maart 2010 op http://ec.europa.eu/community_law/infringements/infringements_annual_report_en.htm
- Europese Commissie (n.d.). Financial report. Geraadpleegd op 14 maart 2010 op http://ec.europa.eu/budget/index_en.htm
- Finse Regering (2010, 31 maart). *Officiële website*. Geraadpleegd op 01 april 2010 op www.vn.fi
- Friis, L. (2002). The Battle over Denmark: Denmark in the European Union. *Scandinavian Studies*, 74(3), 379-398.
- Gould, A. (1999). The Erosion of the Welfare State: Swedish Social Policy and the EU. *Journal of European Social Policy*, 9(2), 165-174.
- Hansen, L. & Wæver, O. (Eds.) (2002). *European Integration and National Identity: The challenge of the Nordic States*. Londen: Routledge.
- Hooghe, L. (2007). What drives Euroskepticism? *European Union Politics*, 8(1), 5-12.

- Hooghe, L., Bakker, R., Brigevich, A., De Vries, C., Edwards, E., Marks, G. et al. (2008). *Reliability and Validity of Measuring Party Positions: The Chapel Hill Expert Surveys of 2002 and 2006*. Ongepubliceerd manuscript. Geraadpleegd op 14 maart 2010 op http://www.unc.edu/~hooghe/data_pp.php
- Hooghe, L. & Marks, G. (2002). Does Left/Right Structure Party Positions on European Integration? *Comparative Political Studies*, 35(8), 965-989.
- Hooghe, L. & Marks, G. (2007). Sources of Euroscepticism. *Acta Politica*, 42, 119-127.
- Hooghe, L. & Marks, G. (2009). A Postfunctionalist Theory of European Integration: From Permissive Consensus to Constraining Dissensus. *British Journal of Political Science*, 39(1), 1-23.
- Johansson, K.M. & Raunio, T. (2001). Partisan Responses to Europe: Comparing Finnish and Swedish Political Parties. *European Journal of Political Research*, 39(2), 225-249.
- Jungar, A.C. (2002). Integration by Different Means. Finland and Sweden in the EU. *Scandinavian Studies*, 74(3), 397-426.
- Kauppi, H. & Widgrén, M. (2007). Voting Rules and Budget Allocation in the Enlarged EU. *European Journal of Political Economy*, 23(3), 693-706.
- Kinnunen, J. & Raunio, T. (2006). Finland: Consensual Politics, Effective Implementation. In E.E. Zeff & E.B. Pirro (Eds.), *The European Union and the Member States* (pp. 271-290). Boulders (Colorado): Rienner.
- Kopecky, P. & Mudde, C. (2002). The Two Sides of Euroscepticism. Party Positions on European Integration in East Central Europe. *European Union Politics*, 3(3), 297-326.
- Laffan, B. (1997). *The Finances of the European Union*. Londen: MacMillan.
- Lida, K. (1993). When and How Do Domestic Constraints Matter? Two-Level Games with Uncertainty. *The Journal of Conflict Resolution*, 37(3), 403-426.
- Lindner, J. (2005). *Conflict and Change in EU Budgetary Politics*. Londen: Routledge.

- Marks, G. & Wilson, C.J. (2000). The Past in the Present: A Cleavage Theory of Party Response to European Integration. *British Journal of Political Science*, 30(3), 433-459.
- Mattila, M. (1996). Economic Changes and Government Popularity in Scandinavian Countries. *British Journal of Political Science*, 26(4), 583-595.
- Mattila, M. (2004). Fiscal Redistribution in the European Union and the Enlargement. *Journal of European Public Policy*, 13(1), 34 – 51.
- Mattila, M. (2006). Fiscal Transfers and Redistribution in the European Union: Do Smaller States Get More Than Their Share? *Journal of European Public Policy*, 13(1), 34-52.
- Mattila, M. (2009). Roll Call Analysis of Voting in the European Union Council of Ministers after the 2004 Enlargement. *European Journal of Political Research*, 48(6), 840-857.
- McLaren, L.M. (2002). Public Support for the European Union: Cost/Benefit Analysis or Perceived Cultural Threat? *Journal of Politics*, 64, 551-566.
- Miles, L. (2005). *Fusing with Europe? Sweden in the European Union*. VK: Ashgate Publishing Limited.
- Naurin, D. & Wallace, H. (Eds.) (2008). *Unveiling the Council of the European Union. Games Governments Play in Brussels*. VK: Palgrave.
- Olesen, T.B. (2000). Choosing or Refuting Europe? The Nordic Countries and European Integration, 1945-2000. *Scandinavian Journal of History*, 25(1-2), 147-168.
- Pahre, R. (1997). Endogenous Domestic Institutions in Two-Level Games and Parliamentary Oversight of the European Union. *The Journal of Conflict Resolution*, 41(1), 147-174.
- Pelkmans, J. (2006). *European Integration: methods and economic analysis*. Harlow (VK): Prentice Hall.
- Petersson, O. (2004). The debate about Europe in Sweden. *Collegium*, 29, 17-30.

- Putnam, R. (1988). Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games. *International Organization*, 42(3), 427-460.
- Raunio, T. (2002, 22-27 maart). *The Difficult Task of Opposing EU in Finland*. Workshop Opposing Europe: Euroscepticism and Political Parties. Turijn: European Consortium for Political Research (ECPR).
- Raunio, T. (2007). Softening but Persistent: Euroscepticism in the Nordic EU Countries. *Acta Politica*, 42(1), 191-210.
- Ray, L. (1999). Measuring Party Orientations towards European Integration: Results from an Expert Survey. *European Journal of Political Research*, 26(2), 283-306.
- Richter, S. (2008). *Facing the monster 'Juste retour': On the Net Financial Position of Member States vis-à-vis the EU Budget and a Proposal for Reform*. Wüw research reports. Wenen: Instituut voor Internationale Economische Studies.
- Rodden, J. (2002). Strength in Numbers? Representation and Redistribution in the European Union. *European Union Politics*, 3(2), 151-175.
- Shackleton, M. (1990). *Financing the European Community*. Londen: Pinter.
- Sitter, N. (2001). The Politics of Opposition and European Integration in Scandinavia: Is Euro-Scepticism a Government-Opposition Dynamic? *West European Politics*, 24(4), 22-39.
- Steenbergen, M., Edwards, E. & De Vries, C. (2007). Who's cueing whom? Mass-elite linkages and the future of European integration. *European Union Politics*, 8(1), 13-35.
- Steenbergen, M. & Marks, G. (2007). Evaluating Expert Surveys. *European Journal of Political Research*, 46(3), 347-366.
- Sunnus, M. (2004). Swedish Euroscepticism: Democracy, Sovereignty and Welfare. In R. Harmsen en M. Spiering (Eds.), *Euroscepticism. Party Politics, National Identity and European Integration* (pp. 193-206). Amsterdam: Rodopi.

Szczerbiak, A. & Taggart, P. (2003). *Theorising Party-based Euroscepticism: Problems of Definition, Measurement and Causality*. Sussex European Institute Working Paper no 69. VK: Universiteit van Sussex.

Vos, H. (2008a). *Besluitvorming in de Europese Unie. Een survival kit*. Leuven/Den Haag: Acco.

Vos, H. (2008b). De centen van Europa. In H. Vos & R. Heirbout, *Hoe Europa ons leven beïnvloedt* (pp 99-126). Antwerpen: Standaard Uitgeverij.

Wallace, H. & Wallace, W. (Eds.) (2005). *Policy-making in the European Union* (5^e ed.). Oxford: Oxford University Press.

Zweedse Regering (2010, 1 april). *Officiële website*. geraadpleegd op 02 april 2010 op <http://www.riksdagen.se>

Bijlage I: Codering Chapel Hill Expert Surveys

YEAR = jaar waarin enquête afgenomen werd.

EXPERT = aantal experts die ondervraagd werden.

PARTY = naam (afkorting) van de partij.

FINLAND.

SDP	Social Democratic Party of Finland
KOK	Nationale Coalition Party
KESK	Finnish Center Party
VAS	Left Alliance
True Finns	True Finns
RKP/SFP	Swedish People's Party
VIHR	Green League
SKL;KD	Finnish Christian League; Christian Democrats
EKA	Pensioners for the People
REM	Reform Group
KIPU	Ecological Party

DENEMARKEN

SD	Social Democratic Party
RV	Radical Party
KF	Conservative People's Party
CD	Centre Democrats
RF	Justice Party
SF	Socialist People's Party
GRONN	Greens
DKP	Danish Communist Party
FK	Common Course
KrF	Christian People's Party
V	Liberals
FP	Progress Party
EL	Red/Green Unity List
VS	Left Socialist Party
DF	Danish People's Party
DF	Danish People's Movement
JuniB	June Movement
FolkB	People's Movement

ZWEDEN

VK, V	Left Communist Party, Left Party
SAP	Social Democratic Labour Party
CP	Center Party
FPL	Liberal People's Party
MSP	Moderate Coalition Party
KdS	Christian Democrats
GRONA, MP	Green Party, Green Ecological Party

POSITION = oriëntatie van de partijleiding t.o.v. Europese integratie op een 7-puntenschaal.

- 1 = strongly opposed
- 2 = opposed
- 3 = somewhat opposed
- 4 = neutral
- 5 = somewhat in favor
- 6 = in favor
- 7 = strongly in favour

PRO/ANTI: recodering van 'Position' in trichotome variabelen.

- 1 = anti Europese integratie
- 2 = neutraal
- 3 = pro Europese integratie

SALIENCE1 = Prominentie van de Europese integratie in het publieke standpunt van de partij op een 5-puntenschaal.

- 1 = European integration is of no importance, never mentioned
- 2 = European integration is a minor issue
- 3 = European integration is an important issue
- 4 = European integration is one of the most important issues
- 5 = European integration is the most important issue

SALIENCE2 = Prominentie van de Europese integratie in het publieke standpunt van de partij op een 4-puntenschaal.

- 1 = European integration is of no importance
- 2 = European integration is of little importance
- 3 = European integration is of some importance
- 4 = European integration is of great importance

DISSENT1 = Graad van onenigheid over Europese integratie op een 5-puntenschaal.

- 1 = complete unity
- 2 = minor dissent
- 3 = significant dissent
- 4 = party evenly split on issue
- 5 = leadership position opposed by majority of party activists

DISSENT2 = Graad van onenigheid over Europese integratie op een 10-puntenschaal.

- 1 = party was completely united
- :
- 10 = party was extremely divided

DISSENT3 = Graad van onenigheid over Europese integratie op een 11-puntenschaal.

- 0 = party was completely united
- :
- 10 = party was extremely divided

Bijlage II: Masterenquête

Voor de masterproef ‘Netto Betaler of Netto Ontvanger: Relevant voor de Scandinavische Lidstaten?’ bestond één aspect van ons onderzoek uit het evalueren van de invloed van deze breuklijn op de attitude van nationale politieke partijen. Hierbij hebben we enerzijds gretig gebruik gemaakt van de Chapel Hill Expert Surveys (Hooghe e.a., 2008), anderzijds hebben we een poging ondernomen deze gegevens aan te vullen met een eigen gehouden enquête op kleine schaal. In deze bijlage geven we wat meer informatie over de methodiek en resultaten van onze masterenquête.

Het betreft een enquête met als bedoeling te weten te komen in welke mate nationale politieke partijen zich bewust zijn van de breuklijn netto betaler/netto ontvanger, en in welke mate dit van belang is voor hun nationaal standpunt ten opzichte van de Europese Unie. We hebben deze enquête uitgevoerd in het tweede semester (2010). Na drie ondervragingsrondes via email hebben we een uiteindelijke respons gekregen van 50%. De tijdstippen van de ondervragingsrondes waren respectievelijk 8 maart, 29 maart en 19 april 2010.

We hebben ervoor gekozen bij iedere nieuwe ondervragingsronde, nieuwe emailadressen te contacteren. Aangezien het om een expertenonderzoek gaat, zijn we van mening dat het niet van belang is wie de enquête precies invult, zolang het maar iemand is met kennis van Europese politiek, wat we in de enquête dan ook benadrukken. We houden hiermee rekening door telkens de functie van de persoon te vragen die de enquête ingevuld heeft, om een zicht te krijgen in de legitimiteit van de antwoorden. Eveneens was het onze keuze de enquête zo kort mogelijk te houden, dit om een maximale respons te bekomen. Respondenten konden de vragenlijst via mail of via post terugsturen.

We zijn er ons uiteraard van bewust dat een enquête op zo’n kleine schaal en zonder persoonlijk contact vragen oproept qua legitimiteit, toch zijn we ervan overtuigd dat, aangezien de vragen nogal algemeen waren, de antwoorden als betrouwbaar kunnen aanzien worden.

De antwoorden op de vragenlijst werden met alle respect voor de privacy behandeld en er werden geen documenten opgesteld waar de antwoorden op de vragenlijst gekoppeld kunnen worden aan een persoonlijk emailadres.

Iedere email werd van dezelfde standaard begeleidingstekst voorzien, namelijk de volgende:

Dear Sir, Madam,

Included with this email, you will find a (very short) questionnaire that will only take a few moments to fill in.

The questionnaire is in light of a research project conducted at the Centre for EU Studies at the University of Ghent, Belgium. Your cooperation is very important for our research, in which we are trying to find out the importance of European current affairs for national political parties. Therefore, we are not asking for your personal opinion, but the opinion of your political party. Seeing it is about European current affairs, we would kindly ask you to let this questionnaire be filled in by someone in your political party who is responsible for European affairs (does not necessarily have to be a member of European parlement).

Again, thank you for your cooperation.

Please send the questionnaire back:

By email: Christophe.Govaert@UGent.be

*By post: Christophe Govaert
Bernard Vandammestraat 49
8370 Blankenberge
BELGIUM*

Yours sincerely,

Govaert Christophe.

Centre for EU Studies.

Faculty of Political and Social Sciences.

University of Ghent, Belgium.

De eigenlijke enquête vindt U op de volgende pagina.

Dear Sir, Madam,

This is a questionnaire conducted for a research project at the Centre for EU Studies at the University of Ghent. Your cooperation is of the utmost importance for our research and will take only a few minutes. Your responses will be handled with the necessary respect to your privacy. Thank you very much for your cooperation!

The research is intended to find out in what sense your political party is influenced by its position as a net beneficiary or net contributor to the European budget. Please note that we are not asking for a personal opinion, but the opinion of your political party, or your opinion as an official employee of your political party. We would therefore ask you kindly to let this questionnaire be answered by someone in your political party who is well informed with European current affairs.

* General Information:

Name of your political party: .....

Country where your political party is active: .....

Your function within this political party: .....

* Questionnaire:

Have you ever heard of the difference between being a net contributor or net beneficiary in the European budget?

- YES, I have heard of it.
- NO, I have never heard of it.

Budget debates often focus on how much countries give and how much they get back from the EU (their "net contributions"). A country that pays more into the European budget than it gets back, is called a net contributor. A country that gets more back than it pays, is called a net beneficiary.

Is your political party aware if your country is a net contributor or a net beneficiary?

- YES, we are aware of our national position.
- NO, we are not aware of our national position.
- Do not know.

Has your political party ever made an issue about your country being a net contributor or net beneficiary?

- YES, for us it is important how much we pay or get back from the EU budget.
- NO, for us other aspects are more important than what we pay for the EU budget.
- Do not know.

How important is it for your political party, if your country is a net beneficiary or a net contributor?

- Not important.
- Important, but not a key issue.
- Very important.
- Do not know.

De resultaten van de enquête waren de volgende:

<u>Partij</u>	<u>Land</u>	<u>Functie respondent</u>	<u>Q1</u>	<u>Q2</u>	<u>Q3</u>	<u>Q4</u>
Sociaal-democratische partij	DK	Internationaal secretaris	yes	yes	no	Important, no key issue
Feministisch Initiatief	ZW	Communicatie-verantwoordelijke	yes	yes	no	Do not know
Liberaal partij	ZW	Politiek adviseur	yes	yes	no	Important, no key issue
Centrumpartij	ZW	Politiek adviseur voor het EU-comité	yes	yes	no	Important, no key issue
Democratische partij	ZW	Grafisch designer	yes	yes	yes	Very important
Linkse Alliantie	FL	Politiek adviseur (internationale zaken)	yes	yes	no	Important, no key issue
Groene milieupartij	ZW	Internationaal secretaris	yes	yes	yes/no	Important, no key issue
Sociaal-liberale partij	DK	Beleidsadviseur voor Europese zaken	yes	yes	no	Not important
Socialistische Volkspartij	DK	Woordvoerder voor EU-zaken	yes	yes	no	Not important
Liberaal Alliantie	DK	Hoofd van het partijbureau	yes	no	no	Not important
Christendemocraten	FL	Secretaris-Generaal	yes	yes	yes	Important, no key issue
‘True Finns’	FL	Algemeen secretaris	yes	yes	yes	Very important
Groene partij	FL	Secretaris voor Internationale zaken + assistent voor EU-parlementariërs	yes	yes	no	Not important

DK = Denemarken

ZW = Zweden

FL = Finland

Q1 = ‘Ooit al gehoord van het verschil netto betaler – netto ontvanger?’

Q2 = ‘Politieke partij bewust of land een netto betaler of netto ontvanger is?’

Q3 = ‘Politieke partij ooit een zaak van gemaakt dat land netto betaler of ontvanger is?’

Q4 = ‘Belang voor de politieke partij van de nationale positie als netto ontvanger – netto betaler.’